

Алғы сөз

«Өлкетану әдебиеттерін насихаттауға арналған көмек құралы» атты библиографиялық әдебиеттер көрсеткішін Н.В.Гоголь атындағы облыстық ғылыми-әмбебап кітапханасы 1971 жылдан бастап жыл сайын құрастырып шығарады.

Бұл көрсеткіште облысымыздың тарихындағы, экономикасы мен мәдениетіндегі көрнекті даталарға, белгілі қоғам қайраткерлерінің мерейтойлық даталарына қысқаша анықтама жазылып, әдебиеттердің ұсыныстық тізімі беріледі.

Көрсеткіш материалдары хронология бойынша тізілген және де «Анықтамасыз және әдебиеттер тізімісіз қосымша даталар» тізімі бар. Айы мен күні белгісіз даталарды кітапханаларда жыл бойында қашанда болса атап өтуге болады.

Материалдарды жинақтауда Н.В.Гоголь атындағы кітапхананың каталогы, өлкетану картотекасы мен электрондық өлкетану каталогы пайдаланылды.

Әдебиеттер тізімін кейінгі кітаптармен және мерзімді басылымдар материалдарымен толықтырып отыру қажет.

Көрсеткіш қазақ және орыс тілдерінде жасалған, кітапханашыларға, оқырмандарға, барша өлкетану әдебиеттерін насихаттаушыларға арналған.

Аталып өтілетін даталар

5 қаңтар 1911	Ж.Алтайбаевтың туғанына 100 жыл
9 ақпан 1911	Кеңес Одағының Батыры П.П. Корниенконың туғанына 100 жыл
2 наурыз 1936	Қазақ КСР-інің еңбек сіңірген ауылшаруашылығы қызметкері А.Ф.Христенконың туғанына 75 жыл
5 маусым 1936	Жазушы, қаламгер Сапарғали Ләмбекұлының туғанына 75 жыл
27 шілде 1946	Қазақтың тұңғыш ғарышкері Тоқтар Оңғарбайұлы Әубәкіровтың туғанына 65 жыл және ғарышқа ұшқанына 20 жыл (2 қазан 1991)
3 тамыз 1936	Қарағанды облысының құрылғанына 75 жыл
Тамыз 1886	Дәрігер Герман Никанорович Алалыкинның туғанына 125 жыл
15 тамыз 1961	Абай және Шахтинск қалаларының құрылғанына 50 жыл
10 қыркүйек 1921	Даңқ орденінің толық иегері Мүтәш Сүлейменовтың туғанына 90 жыл
10 қазан 1911	Қазақ ақыны Қ.Аманжоловтың туғанына 100 жыл
16 қараша 1936	Облыстық қаржы басқармасының құрылғанына 75 жыл
15 желтоқсан 1911	Ақын, жазушы Әуезхан Көшімовтың туғанына 100 жыл
17-18 желтоқсан 1986	Қарағандыда студенттерінің «Желтоқсан» оқиғасына қатынасқанына 25 жыл
1886	Ақын Иманжан Жылқайдаровтың туғанына 125 жыл
1931	Қарлагтың құрылғанына 80 жыл
2001	ҚР тәуелсіздігінің 10 жылдығы атындағы этнопаркке 10 жыл
2001	Астанаға «Отан қорғаушылар» монументін орнатқанына 10 жыл»

5 қаңтар 1911 Сықақшы жазушы, аудармашы Жүсіп Алтайбаевтың туғанына 100 жыл

Ж.Алтайбаев 1911 жылы 5 қаңтарда Жезқазған облысы Шет ауданының 10 ауылында дүниеге келген. 1928 жылдан 1932 жылға дейін Қарқаралы педтехникумында оқып, 1934 жылы Қазақ мемлекеттік университетіне түскен. 1960 жылы КОКП ОК жанындағы Жоғары партия мектебін бітірген. 1933-1971 жылдары «Лениншіл жас» (қазіргі «Жас Алаш») газетінің Қарағанды облысындағы тілшісі, жауапты хатшысы, редакторы, «Қазақстан пионері» (қазіргі «Ұлан») газетінің жауапты хатшысы, «Вожатый» журналының редакторы, «Комсомол» баспасының Бас редакторы, «Социалистік Қазақстан» (қазіргі «Егемен Қазақстан») газетінің жауапты хатшысы, Талдықорған облысы «Сталиншіл» (кейін «Жерұйық»), Семей облысы «Екпінді» (қазіргі «Семей таңы») газеттерінің редакторы, ҚазТАГ-тың директоры, Қазақстан Журналистер одағының жауапты хатшысы, ҚР Телевизия және радиохабары жөніндегі мемлекеттік комитеті төрағасының орынбасары, сатиралық «Ара» - «Шмель» журналының Бас редакторы болды.

Баспасөзде 1938 жылдан көріне бастады. 1965 жылы алғашқы сатиралық жинағы «Нақ-нақ» жарық көрді. Кейін «Сыпырғыш» (1969), «Ұя-тай» (1973), «Түлек» (1977), «Бұзаулы сиырға арзан домбыра» (1978), т.б. фельетон, сықақ, әңгіме, повестер жинақтары басылды.

Аударма саласында: Н.Гогольдің «Диканька хуторы маңындағы кештер», И.Тургеневтің «Қарсаңда», М.Горькийдің «Фома Гордеев», Р.Джованьолидің «Спартак», И.Ильф пен Е.Петровтың «Алтын баспақ», «Он екі орындық» романдарын аударды.

3 мәрте «Құрмет Белгісі» орденімен және медальдарымен марапатталған.

Ж.Алтайбаевтың шығармалары:

Алтайбаев Ж. Ағыбай батыр: повесть және әңгімелер; ред. Б. Ысқақов, 1996. - 169 б.

Алтайбаев Ж. Бұзаулы сиырға - арзан домбыра: сатиралық мысқыл-сықақ әңгімелер / Ж. Алтайбаев, 1978. - 169 б.

Алтайбаев Ж. Нақ, нақ: фельетондар, сықақтар, әңгімелер, повесть / Ж. Алтайбаев; ред. А. Асылбеков, 1981. - 326 б.

Алтайбаев Ж. Ұят-ай!: фельетондар мен сықақ әңгімелер / Ж. Алтайбаев, 1973. - 90 б.

Ж.Алтайбаевтың шығармашылығы туралы:

Әлімбекұлы Т. Нақ-нақ ақ мылтық күлкі // Қазақ әдебиеті. - 2001. - 9 қараша(N45). - С. 12

Мұқашұлы Қ. Кісілік пен кішілік: /Жазушы Жүсіп Алтайбаев туралы үзік сыр // Қазақ әдебиеті. - 2001. - 16 наурыз (N11). - С. 12

Алтайбаев Жүсіп // Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред.А. Абдулин.- Алматы: Атамұра, 2006.- 116 б.

Алтайбаев Жүсіп // Советтік Қазақстан жазушылары: Био-библиографиялық анықтамалық.- Алматы, 1987.- 23 б.

Алтайбаев Жүсіп // Қазақстан жазушылары XX ғасыр: анықтамалық.- Алматы: Ана тілі, 2004.- 20 б.

Қазақстан жазушылары: анықтамалық : 75 жыл / құраст. С. Қамшыгер.- Алматы: Ана Арыс, 2009. - 26 б.

9 ақпан 1911 Кеңес Одағының Батыры П.П. Корниенконың туғанына 100 жыл

1911 жылы 9 ақпанда Тельман ауданы Ростов ауылында дүниеге келген. 1933 жылдан Қарағанды облысы жабдықтау базасының тауар айырушы маманы. 1942 жылдан Кеңес Армиясы қатарында, әскери қызметті 303-атқыштар дивизиясының 347-атқыштар полкінің барлаушылар ротасында атқарады. 1943 жылы 27 қыркүйекте Днепропетровск облысы Верхнеднепровск ауданы Червонное селосы маңында бөлімшенің Днепрден өту сәтінде ерлік көрсетті. Барлаушылар бөлімшесінің құрамында бола тұра 2 пулемет нүктесін, 1 ротадай немістің жаяу әскерін жойып жіберіп, негізгі күштердің оң жағалауға өтуін қамтамасыз етті. 1943 жылғы қазанның 20-да КСРО Жоғары Кеңесі Төралқасының Жарлығымен қатардағы жауынгер, барлаушы П.П.Корниенкоға Кеңес Одағының Батыры атағы берілді. Ол сондай-ақ Ленин орденімен, көптеген медальдармен марапатталды.

1945 жылдан Бұқар жырау ауданының Токаревка кентінде тұрды. Тельман ауаткомы төрағасының орынбасары болып істеді. Аудан орталығында батырдың құрметіне аталған көше бар.

1972 жылғы маусымның 10-да дүниеден қайтты.

Әдебиеттер:

Қаушева Б. Қаһарман Қарағандылықтар - Герои Карагандинцы .Қазақстан.- 2000.- 6 мамыр
Корниенко Прокопий Прокопьевич /Қаһарман қарағандылықтар Герои-карагандинцы. /Қарағанды: Болашақ-Баспа, 2000. - 70 б.

Корниенко Прокопий Прокопьевич Қарағанды. Қарағанды облысы [Мәтін] : энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 299 б.

Корниенко Прокопий Прокопьевич /Қарағанды. Қарағанды облысы [Мәтін] : энциклопедия / ред. Р.Н. Нұрғалиев, 1990. - 239 б.

Корниенко Прокопий Прокопьевич /Қарағандылық Совет Одағының батырлары, 1990. – 31 б.

2 наурыз 1936 – Қазақстанның еңбек сіңірген ауыл шаруашылық қызметкері А.Ф.Христенконың туғанына 75 жыл

Александр Федорович 1936 жылы 2 наурызда Киев қаласында туған. 1954 жылы Харьков машина жасау техникумын үздік белгімен тәмамдады. 1970 жылы Целиноград ауыл шаруашылығы институтын, одан кейін Қазақ КСР Ғылым академиясы экономика институты жанындағы аспирантурасын бітірді.

Еңбек жолын 1950 жылы Харьков облысындағы Золочевск машина-трактор станциясында комбайншының көмекшісі, комбайншы болып бастады. Техникумды аяқтаған соң Таллин кеме жасау зауытының аспап цехында мастер болып істеді. 1954 жылы комсомолдық жолдама бойынша Қарағанды облысына қарасты Нұра ауданындағы Пржевальский атындағы совхозға жіберілді. Осында трактошы, жөндеу шеберханасының меңгерушісі, тракторшылар бригадасының бригадирі, Қазақстан ЛКЖО Нұра аудандық комитетінің бірінші хатшысы, Нұра ауданындағы «Киев» кеңшарының директоры болып еңбек етті. 1972-1982 жылдары Нұра аудандық ауыл шаруашылығы басқармасының бастығы, Қарағанды облысы, Тельман ауданындағы Киров атындағы кеңшарының директоры, Қарағанды облыстық ауыл шаруашылығы басқармасының 1-орынбасары болды. 1982 жылдан Қарағанды ауылшаруашылық тәжірибе стансасында (кейін Орталық Қазақстан ауылшаруашылық ҒЗИ, Қарағанды өсімдік шаруашылығы және селекция ҒЗИ деп аталды) директор, бас директор болды.

Зейнет демалысына шыққаннан кейін Орталық Қазақстан ауыл шаруашылығы ғылыми-зерттеу совхоз-институтының Құрметті директоры болды.

11-13 шақырылған ҚР Жоғары Кеңесінің депутаты.

А.Ф.Христенко экономика ғылымдарының кандидаты, 40 жуық ғылыми еңбектің, 2 монографияның, 20 өнертапқыштық ұсыныстың, ауыл шаруашылығы бойынша КСРО мен Қазақстанның 6 ғылыми жаңалық пен өнертабыс куәлінің авторы. Мерзімді баспасөздерде 100-ден астам мақаласы жарияланған. 2001 жылы, ҚР Тәуелсіздігінің 10 жылдық мерекесі қарсаңында «Қазақстанның құрғақ-далалық аймағындағы ауыл шаруашылығы» («Сельское хозяйство в сухостепной зоне Казахстана») атты кітабын шығарды.

Аймақтың ауыл шаруашылығын көтеруге қосқан үлесі, үлкен ғылыми және қоғамдық жұмыстары үшін «Халық Қаһарманының» Алтын Жұлдызымен (1994), Ленин, Октябрь революциясы, 2 мәрте «Құрмет Белгісі» ордендерімен, бірнеше медальмен наградталды. «Қазақстанның еңбек сіңірген ауыл шаруашылық қызметкері» атағына ие болды. Бұқар жырау ауданының құрметті азаматы.

Александр Федорович Христенко 2003 жылы 1 қаңтарда қайтыс болды.

Әдебиеттер:

Александр Федорович Христенко // Орт.Қазақстан.- 2003.- 4 қаңтар.-15 б.

Жолдасты еске алу // Орт.Қазақстан.-2003.- 9 қаңтар.-7 б.

Христенко Александр Федорович //Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 538 б.

5 маусым 1936 – Жазушы, қаламгер Сапарғали Ләмбековтың туғанына 75 жыл

Жазушы Сапарғали Ләмбеков 1936 жылы 5 маусымда Қарағанды облысы, Қарқаралы ауданының «Қайнарбұлақ» аулында туған. Бастауыш сыныптарында оқып жүргенде он екі жасында қатты сырқаттанып, екі құлағы естімей қалған. Мектеп бітірген соң, «Қарқаралы» аудандық газет редакциясына қызметке тұрған. С.Ләмбеков қызмет істей жүріп ҚазМУ-дың журналистика факультетіне сырттай оқуға түсіп, оны 1975 жылы бітірген.

С.Ләмбеков көп жыл бойы журналистика мен әдебиет саласында үздіксіз еңбек етіп келе жатқан қаламгер. Оның шығармаларының басты тақырыбы–туған өлкенің бай тарихы, ұлтымыздың мақтанышына айналған кешегі атақты адамдарымыздың өнеге боларлық өмірі туралы. Ол дүлдүл күйші Тәттімбетті, әйгілі әнші, сазгер, сері Мәдиді, ақиық ақын Қасымды, белгілі күрескер Уғар (Мұқатай) Жәнібековты, қоғам қайраткері Нығмет Нұрмақовты шалқар қазақ даласына әйгілі еткен қомақты туындылардың авторы.

Әдебиетке балғын шағында-ақ өлеңмен келіп, поэзиялық, прозалық, драмалық жанрларындағы шығармаларды тең ұстаған С.Ләмбековтың республикалық баспалардан «Қарқаралы саздары» атты өлеңдер жинағы, «Қыр қырандары» деген очерктер жинақтары, «Тайталас», «Әке жолы», «Тәттімбет» романдары жарыққа шыққан. Сондай-ақ біраз шығармалары Алматыда басылған жинақтарға енген.

Еңбекқор, талғампаз да тындырымды жазушының қаламынан соңғы жылдары Қарағанды шахтерлерінің өміріне арналған «Қатты қабат», Алаштың айтулы азаматтары туралы сыр шертетін «Арыстар» атты романдары шыққан.

Жазушы-журналист С.Ләмбеков ел құрметіне қапасыз бөленген жан. Ол 1985 жылы «Еңбек ардагері» медалімен, 1986 жылы Қарағанды облыстық Кеңесінің, Қазақстан журналистер одағының, 1987 КСРО Мемлекеттік баспасөз Комитетінің, СОКП Орталық Комитетінің, ВЦСПС-тің, БЛЖКО Орталық Комитеттің құрмет грамотасымен марапатталды.

1990 жылы «Кеңес баспасөзінің үздігі» омырау белгісін алған, 1996 жылы Қазақстан журналистер одағы сыйлығының лауреаты атағына ие болған. «Азаттық құрбаны» дейтін балладасы «Балдырған» журналының бәйгісіне ие болған.

С.Ләмбековтың «Қарқаралы саздары» (Алматы, «Жазушы», 1968 ж.), «Қыр қырандары» очерктер жинағы (Алматы, «Қайнар», 1970 ж.), «Тайталас» (Алматы, «Жалын», 1980 ж.),

«Тәттімбет» (Алматы, «Өнер», 1993 ж.), балаларға арналған «Еділбай» (Алматы, «Жалын» 1980 ж.), «Арыстар» дилогиясы (Астана, «Елорда» бірінші кітабы 200 ж., екінші кітабы 2004 ж.), «Қатты қабат» (Алматы, «Алаш», 2006 ж.), Қарағандыдағы «Арқо» баспасынан «Тағдырмен тартыс» ғұмырнамалық хикаясы (2001 ж.), «Туған елдің түтіні» публицистикалық жинағы (2003 ж.), «Сырперне» өлеңдер жинағы (2004 ж.) жарық көрген.

С.Ләмбековтың шығармалары:

- Ләмбеков С. Абай еліне сапар: Жолжазба //Орт.Қазақстан.-1996.- 1 қазан
Ләмбеков С. Ақиқатты ардақ тұтайық: Тарих //Орт.Қазақстан.-1992.- 4 ақпан
Ләмбеков С. Арқалы ақын: Кемпірбай Бөгембайұлының туғанына 160 жыл / Ләмбеков С. // Қарқаралы.- 1994.- 17 желтоқсан
Ләмбеков С. Астаналарды көбейтіп, ауылдарды азайтпайық: Мезгіл мәселесі // Орт.Қазақстан.- 2002.- 11 желтоқсан.-7 б.
Ләмбеков С. Ауа толқындарына саяхат: Рецензия // Коммунизм таңы.- 1979.- 26 мамыр
Ләмбеков С. Аяулы әнші: М.Бәпиұлының туғанына 100 жыл толуы қарсаңында // Коммунизм таңы.- Қарқаралы, 1979.- 7 апрель
Ләмбеков С. Әке жолы: Роман.- Алматы: Жазушы, 1984.- 192 б.
Ләмбеков С. Бозторғай белбеуі: Әңгіме // Коммунизм таңы.-1980.- 30 қыркүйек
Ләмбеков С. Жамантай-хан емес: Тарих // Қарқаралы.- 1992.- 8 ақпан
Ләмбеков С. Жанар: Поэма // Орт.Қазақстан.- 1967.- 11 сәуір
Ләмбеков С. Жарық сәуле: Романнан үзінді // Қарақаралы.-1994.- 20 тамыз
Ләмбеков С. Жыр дәптерінен // Орт.Қазақстан.- 1981.- 5 қырк.
Ләмбеков С. Көрікті өлке өрнектері: / Ю.Поповтың «Қарқаралы» атты кітабына сын/// Орт.Қазақстан.- 1982.- 14 мамыр
Ләмбеков С. Қайда екен, қайда...: лирикалық дастан // Қарқаралы.- 1991.- N2.-52-60 б.
Ләмбеков С. Қайтқанда: Деректі әңгіме // Ленин туы.- 1989.- 22 маусым
Ләмбеков С. «Қаракесек»: Поэмадан үзінді: М.Бәпиұлының туғанына 110 жыл толуына // Ленин туы.- 1989.- 29 шілде
Ләмбеков С. Қарқаралы ғажайыптары: /Ю.Поповтың кітабына қысқаша пікір// Коммунизм таңы.- 1982.- 30 наурыз
Ләмбеков С. Қарқаралы саздары: Өлеңдер мен поэма.-Алматы: Жазушы, 1968.- 71 б.
Ләмбеков С. Қарқаралы: Өлең // Орт.Қазақстан.- 1992.-21 қазан.
Ләмбеков С. Құлақсыз ғұмыр: Бастан кешкендер // Балқантау.-1996.-11 мамыр
Ләмбеков С. Мәди: М.Бәпиұлының туғанына 85 жыл толу қарсаңында // Орт.Қазақстан.- 1964.- 5 июль
Ләмбеков С. Мен бір жан...: Деректі әңгіме // Орт.Қазақстан.-1989.- 1,9,12,13 шілде
Ләмбеков С. Омбыдағы ұшырасу: /Ш.Уәлиханов туралы// Орт.Қазақстан.-1989.-6 қаңтар
Ләмбеков С. Өлеңдері // Орт.Қазақстан.- 1992.- 6 қараша
Ләмбеков С. Өлеңдері // Орт.Қазақстан.- 1993.- 5 тамыз
Ләмбеков С. Петербургте: Деректі әңгіме // Орт.Қазақстан.-1988.- 4 қырк.
Ләмбеков С. Тағдырмен тартыс: Ғұмырнамалық хикаяттан үзінді // Орт.Қазақстан.- 1996.- 22,25 маусым
Ләмбеков С. Тайталас: Роман.- Алматы:Жалын, 1980.- 232 б.
Ләмбеков С. Тәттімбет: Романнан үзінді // Қарқаралы.-1991.-N3.- 40-58 б.
Ләмбеков С. Тәттімбет: Хикаят.- Алматы: Өнер, 1993.- 272 б.
Ләмбеков С. Тәттімбет: Т.Қазанғапұлының туғанына 175 жыл толуы қарсаңында / Ләмбеков С. // Ленин туы.-Егіндібұлақ, 1990.- 17,27, ақпан, 3, 10 наурыз, 12 сәуір, 5 мамыр
Ләмбеков С. Ұйғарым: Деректі повестен үзінді // Коммунизм таңы.-1981.-26 қырк.
Ләмбеков С. Ұлттық үрдісті ұстанайық // Орт.Қазақстан.-1994.- 4 мамыр
Ләмбеков С. Ұядан ұшарда // Ленин туы.- 1989.- 27 мамыр
Ләмбекұлы С. Ақжанның арашасы: Ақжан Машановтың туғанына 100 жыл толуы қарсаңында// Орт.Қазақстан.- 2005.- 20, 22 қаңтар.-10 б

Ләмбекұлы С. Ақырзаманды алыстатайық, адамзат!: экология// Азия Транзит.- 2003.- N12.- 38-39 б.

Ләмбекұлы С. Арқадағы атақты думан-базар: Қоянды жәрмеңкесінің 150 жылдығына// Қарқаралы.- 1999.- N1-2.-14-17 б.

Ләмбекұлы С. Ақиқаттан аттап өтпейік // Орт.Қазақстан.- 1995.- 7 ақпан

Ләмбекұлы С. Арыстар: Роман.- Астана: Елорда, 2000.- 368 бет.

Ләмбекұлы С. Арыстар: Романнан үзінді// Орт.Қазақстан.- 2001.-10, 13 қаңтар

Ләмбекұлы С. Арыстар: Екінші кітаптан үзінді // Орт.Қазақстан.- 2003.- 1, 4, 6, 8 ақпан.-16, 7, 6, 14 б.

Ләмбекұлы С. Арыстар аруағына бағыштадым. Жазушының жанайқайы: («Арыстар» атты кітабы туралы) //Орт.Қазақстан.- 1997.-4 маусым

Ләмбекұлы С. «Арыстар» әзір шықпайды: Жұмажанға хат //Орт.Қазақстан.- 1998.- 9 сәуір

Ләмбекұлы С. Арыстар: Романнан үзінді // Азия Транзит.- 2000.- №9 (желт.).- 35-38 б.

Ләмбекұлы С. Беу, қазекем: Өлеңдер // Азия Транзит.- 2000.- №2 (мамыр).- 18 б.

Ләмбекұлы С. Ғасыр саңлағы: Тоқтар туралы толғау// Азия Транзит.- 2004.- N6, N8,N9.-34-37 б.

Ләмбекұлы С. Жәкеңнің жетектеуімен жеттік: Жайық Бектұровтың туғанына - 90 жыл // Азия Транзит.- 2002.- N4.-41-43 б.

Ләмбекұлы С. Заман азаматының тұлғасы: оқыдық, пікір айтамыз!// Орт.Қазақстан.- 2005.- 13 қаңтар.-11 б.

Ләмбекұлы С. Келді шақ жырдың шоғын үрлей-туғын: Ақындардың сырттай айтысы // Орт.Қазақстан.- 1978.- 20 тамыз

Ләмбекұлы С. Келмейді өткім самарқау бұл пәниден: Поэзия // Азия Транзит.- 2002.-N11.-19 б.

Ләмбекұлы С. Көне шаһар көмбелері: Қарқаралы қаласына - 180 жыл// Азия Транзит.- 2004.- N3.-45-47 б.

Ләмбекұлы С. Қазақ халқының досы: Этнограф, саяхатшы Г.Н.Потанин туралы // Орт.Қазақстан.- 2001.- 3 ақпан. Сана.- 2000.- 17, 24 тамыз (N31, 32).-4 б.

Ләмбекұлы С. Қажырлы қаламгер: жазушы Сапарғали Ләмбековпен сұхбат /сұхбаттасқан С.Мұғалімжан // Азия транзит.- Қарағанды, 2006.- N6(маусым).-3-10 б.

Ләмбекұлы С. Қайран қазекем: Өлең // Орт.Қазақстан.- 1992.- 21 наурыз

Ләмбекұлы С. Қайран намыс, қалдың алыс: Ойтолғақ// Азия Транзит.- 2004.- N2.-46-48 б.

Ләмбекұлы С. Қамқоршы: Г.Н.Потаниннің туғанына 160 жыл толуына орай // Қарқаралы.- 1995.- 2 желтоқсан

Ләмбекұлы С. Қасым туралы: [Өлең]// Қарқаралы.- 2001.-8 қыркүйек

Ләмбекұлы С. Қарағандыда меценат жоқ: 2000-Мәдениетті қолдау жылы// Қазақ әдебиеті.- Алматы, 2000.-8 қыркүйек (N36).-9 б.

Ләмбекұлы С. Қарқаралы қыраны: Проза // Азия Транзит.- 2003.- N5, N6.-9-11 б.

Ләмбекұлы С. Қарқаралы қыраны: Ұлы Жеңіске - 60 жыл// Орт.Қазақстан.- 2005.- 7,10,14 мамыр.-5 б.

Ләмбекұлы С. Қатты қабат [Мәтін] : роман / С. Ләмбекұлы, 2006. - 248 б.

Ләмбекұлы С. Матақтың арғы атасы- Дүйсенбай-дүр.:өлке өрнектері // Қарқаралы.- 1995.- 23 желтоқсан

Ләмбекұлы С. Ой орамдары: Ұлағат // Азия Транзит.- 2002.- N9.-38 б.

Ләмбекұлы С. "Поэзия менімен егіз бе еді»...""// Азия Транзит.- 2003.- N12.-30-31 б.

Ләмбекұлы С. Сексеннің сеңгірінде: мерейтой // Қарқаралы.- 2006.- 4 ақпан.- 4 б.

Ләмбекұлы С. Сырперне [Мәтін] : Өлеңдер, балладалар / С. Ләмбекұлы, 2004. - 55 б.

Ләмбекұлы С. Тағдырмен тартыс: Ғұмырнамалық хикаят.- Қарағанды: "Арко" ЖШС, 2001.- 208 бет.

Ләмбекұлы С. Тағдырмен тартыс // Қарқаралы.- 1996.- 4,11,18 мамыр

Ләмбекұлы С. Тектінің тұяғы еді: [Мәди Бәпиұлы туралы]// Қарқаралы.- 2000.- 24 маусым

Ләмбекұлы С. Туған елдің түтіні - Қарағанды: Арко, 2003.- 220 бет.

Ләмбекұлы С. Шымыр жырдың шебері: Халық ақыны Ғ.Игенсартовтың туғанына 100 жыл толуына // Орт.Қазақстан.- 2002.- 14 қыркүйек.-9 б.

С.Ләмбековтың шығармашылығы туралы:

- "Арыстар" жарыққы шықты: Жаңа кітап // Орт.Қазақстан.- 2001.-19 мамыр
- "Арыстар" романының тұсауы кесілді // Орт.Қазақстан.- 2002.- 5 маусым
- Асқарова Н. Халқына қаламмен қызмет еткен: С.Ләмбекұлының туғанына 60 жыл // Қарқаралы.-1996.-22 маусым
- Атыңнан айналайын Қарқаралы.: [Өлеңдер] // Қарқаралы.- 1999.- N3-4.-34-39 б.
- Әбдіқалықұлы Ә. "Тәттімбет" хикаяты хақында // Балқантау-1996.- 7 қырк.Әрінқызы М. Толымды туынды: Оқыдық, пікір айтамыз // Орт.Қазақстан.- 2002.- 13 шілде
- Әдеби Қарағанды: Библиографиялық әдебиеттер көрсеткіші / Қарағанды обл. ғылыми-әмбебап кітапханасы; Құраст.: Г.Н.Умбединова.- Қарағанды: б.ж., 2000.- 89 б.- (Облыстық кітапхана-өлкетану орталығы)
- Әрінқызы М. Толымды туынды: Оқыдық, пікір айтамыз // Орт.Қазақстан.- 2002.- 13 шілде
- Досжан Д. Арыстар туралы толық кітап: жазушы Сапарғали Ләмбеков-70 жаста // Орт.Қазақстан.- Қарағанды, 2006.- 23 мамыр.-7 б.
- Бейсенова Б. Туған жер жыршысы: С.Ләмбекұлының 60 жасқа толуына орай // Қарқаралы.- 1996.- 1 маусым
- Есеева Б. Әкеме деген сағыныш (немесе алыста қалған балалық шақтан бір үзік сыр): Қарқаралы газетіне - 75 жыл // Қарқаралы.- 2006.- 25 ақпан.-5 б.
- Жақыпов Ғ. Асылымызды ардақтайық: С.Ләмбекұлының 60 жасқа толуы қарсаңында // Қарқаралы.- 1996.- 25 мамыр
- Жандосов А. "Арыстардың" екінші томы шығады: Әдебиет әлемінде// Орт.Қазақстан.-2004.- 6 қараша.-13 б.
- Қанапияұлы Ә. Жазушымыз құрметке әбден лайық: /С.Ләмбеков туралы/ // Қарқаралы.- 1999.- 16 желт.
- Қарағанды облысы. Қарқаралы аудан әкімі. Қарқаралы қаласы Аудан әкімінің "Алғыс хатымен" марапаттау туралы: Қарқаралы аудан әкімінің өкімі // Қарқаралы.- 2006.- 4 ақпан.- 1 б.
- Қасымов Ж. "Арыстарды" шығарайық ағайын: С.Ләмбековтың кітабы туралы // Орт.Қазақстан.- 1997.- 26 қараша
- Қожақызы Н. Халық құрметіне бөленген қаламгер: Сапарғали Ләмбековтың 60 жылдық мерейтойынан репортаж /Оспанов Ш. // Қарқаралы.- 1996.- 6 шілде.- 2 б.
- Қойбағаров Х. Бала шақтан-болашаққа: /С.Ләмбекұлының туғанына 60 жыл толу қарсаңында// Қарқаралы.- 1996.- 1 маусым
- Қырғазалин А. Биік белес: С.Ләмбекұлының 60 жасқа толуына орай // Қарқаралы.- 1996.- 15 маусым
- Ләмбеков Сапарғали /Қарағанды. Қарағанды облысы [Мәтін] : энциклопедия / ред. Р.Н. Нұрғалиев, 1990. - 370 б.
- Ләмбеков Сапарғали //Қазақстан жазушылары XX ғасыр: анықтамалық, 2004. - 389 б.
- Ләмбекұлы Сапарғали //Қазақстан жазушылары: анықтамалық : 75 жыл / құраст. С. Қамшыгер, 2009. - 252 б.
- Мұртаза Ш. Қарқаралыға хат: С.Ләмбекұлының 60 жасқа толуына арналған құттықтау хат // Қарқаралы.-1996.-N11-12.-16 б.
- Мақымұлы М. Қаланың көркі – халықтың бейнесі: С.Ләмбековпен сұхбат // Қарқаралы.- 1994.- 21 мамыр
- Несіп С. Ақ қағаз – айнымас серігім: С.Ләмбековпен сұхбат // Қарқаралы.- 1998.- 10 қазан
- Омарбеков М. Қайратын қанат еткен қаламына: Жерлесіміз С.Ләмбеков 50 жаста // Коммунизм таңы.- 1986.- 5 маусым
- Омарбеков М. Тұғыры биік талант: С.Ләмбекұлының өмірі мен шығармашылығы // Балқантау.- 1996.- 13 шілде
- Омарбеков М. Өркендері шындықтың өркендері: /С.Ләмбековтың «Тайталас» романы тур./ //Коммунизм таңы.- 1980.-2 тамыз
- Омарбекұлы М. Асылды тот баспайды: шежіре боп мәңгілік сақталады // Қарқаралы.- 2006.- 26 қаңтар.-5 б.
- Омарбекұлы М. "Арыстардың" екінші томы шықты: жерлес жазушының жаңа кітабы// Қарқаралы.- 2005.- 5 ақпан.-3 б.

Омарбекұлы М. Қайратын қанат еткен қаламына: Қарқаралыға - 180 жыл// Орт.Қазақстан.- 2004.- 19 тамыз.-8 б, Қарқаралы.- 2004.-24 шілде

Омарбекұлы М. Ұлан даланың ұлы күйшісі туралы С.Ләмбекұлының хикаяты хақында: Оқыдық, пікір айтамыз // Балқантау.- Егіндібұлақ, 1995.- 12 сәуір

Омарбекұлы М. Ірі жазушының іргелі туындысы // Қарқаралы.- 2002.- 18 мамыр

Оспанов Ш. Оқырмандар ортасында: Жазушы С.Ләмбеков-60 жаста // Орт.Қазақстан.- 1996.- 6 маусым

Оспанов Ш. "Тәттібеттің авторымен кездесу ": С.Ләмбекұлының 60 жасқа толуы қарсаңында // Қарқаралы.- 1996.- 25 мамыр

Пазылов Ә. Әдеби-сазды кеш // Орт. Қазақстан.- 2006.- 24 қазан

Рахымбайқызы Н. "Арыстар" романының тұсаукесер кеші /Н.Рахымбайқызы, С.Мусина// Қарқаралы.- 2002.- 18 мамыр

Сағымбеков М. Ел тарихын зерделейді: Жерлес жазушының жаңа кітабы // Орт.Қазақстан.- 2003.- 22 шілде.-7 б. Қарқаралы.- 2003.- 1 мамыр

Сапарғали Ләмбекұлы туралы қаламгерлер лебіздері: жазушы Сапарғали Ләмбеков - 70 жаста // Азия транзит.- Қарағанды, 2006.- №6(маусым).-9-11 б.

Семқұл Б. Ақын, журналист, жазушы тойы: С.Ләмбекұлының 60 ж-қ мерейтойынан // Балқантау.- 1996.- 6 шілде

Семқұлтегі Б. Тәттібетті танытқан туынды: /С.Ләмбековтың «Тәттібет» кітабына пікір/ // Орт.Қазақстан.-1994.- 24 желт.

"Тағдырмен тартыс": Жерлес жазушының жаңа кітабы // Қарқаралы.- Қарқаралы, 2001.-14 шілде

Телпекбаева С. "Қатты қабат" романының тұсаукесері: [жазушы С.Ләмбековпен кездесу кеші] // Орт.Қазақстан.- 2007.- 17 мамыр.-6 б.

Тереңге тамыр тартқан талант: /Жазушы С.Ләмбекұлының 60 жасқа толуына арналған бөлім/ // Қарқаралы.- 1996.- №11-12.- 16,17 б.

Халық құрметіне бөленген қаламгер: С.Ләмбековтың 60 ж-қ мерейтойынан репортаж // Қарқаралы.-1996.-6 шілде

Шолақаев Ж. Қыз мінезді, қылыштай өткір қаламгер // Орт.Қазақстан.- 2006.- 2 қыркүйек.-16 б.

Шүменова Г. Бұл - білместік пе, жауапсыздық па?: Оқыдық, пікір айтамыз // Орт.Қазақстан.- 2002.- 21 шілде

27 шілде 1946 - Қазақтың тұңғыш ғарышкері Тоқтар Оңғарбайұлы Әубәкіровтың туғанына 65 жыл және ғарышқа ұшқанына 20 жыл (2 қазан 1991)

Тоқтар Әубәкіров 1946 жылы 27 шілдеде Қарқаралы ауданы, 1 Май ауылында дүниеге келді. Әкесі Әубәкір ауыл- аймаққа белгілі ұста болған адам. Ұста еңбегінің бейнетке толы екендігін қаршадай кезінен көріп өскен Тоқтар аяулы әке алақанының жылуын көре алмады. Әубәкір ақсақал ертерек көз жұмды.

Ол Қарқаралының РТС-інде оқып, он бес жасында орталау мектепті бітіреді. Орталау мектепті тәмәмдаған соң Теміртау қаласына келеді. Тоқтар жұмыс істей жүріп кешкі мектепке түседі. Алғашқыда жүк түсіруші, одан кейін зауытта токарь болып жұмыс істейді. Қарағанды қаласындағы Н. Әбдіров атындағы аэроклубқа жазылып, парашютпен секіруге жаттығады. 1965-1969 жылдары Армавир жағары әскери ұшқыштар училищесінде оқыған. Ұшқыш-сынақшы 1979 жылы Мәскеу авиация институтын бітіреді.

Өршіл де арманшыл жігіт 1988 жылы Кеңес Одағында тұңғыш рет жанармай құйдыру арқылы солтүстік полюске ұшу сапарын ерлікпен орындады. 1989 жылы 1-болып авиатасушы крейсердің алаңқайшысына «МиГ-29г» реактивті ұшағын үлкен шеберлікпен дәл қондырды. Сондай-ақ ол реактивті ұшақтың 50-ден аса жаңа түрін сынақтан өткізді. 1990 жылы ғарышкерлер құрамына алынып, 1991 жылы 2 сәуірде Кеңес Одағы Ғарышкерлер даярлау орталығында

ғарышқа ұшу дайындығына кірісіп, сол жылы 2 қазанда Байқоңырдан «СоюзТМ-13» кемесімен ұшты. Ғарыш кемесі Жер төңірегіндегі «Мир» орбиталық кешенімен түйісті. Онда ол өзге ғарышкерлермен бірге биотехнология, металлургия, медицина салалары және Арал аймағы бойынша ғылыми зерттеу жұмыстар жүргізді. Зерттеу нәтижесінде Арал үстіндегі тұзды шаң борамасының пайда болу процесі, сол зиянды аэрозольдардың Қазақстан мен Ресей аймақтарына таралуының ғарыштық суреттері алынды. Сондай-ақ Қазақстан аумағындағы атмосфераны және жер бетін зерттеу, жұлдызды аспанды астрофизикалық бақылау жұмыстары да ойдағыдай өтті. Әубәкіров 10 қазанда Жерге оралды. Ол Қазақстандағы ғарыштық зерттеулердің негізін қалауға, отандық Қарулы Күштердің әскери даярлығын жетілдіруге, әскери патриоттық тәрбие жұмыстарын жолға қоюға белсене араласты.

Кеңес Одағының Батыры, Қазақстан Республикасының Халық Қаһарманы Т.Әубәкіров 1992-93 ж. Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрінің 1-орынбасары, 1993-94 ж. ҚР Ұлттық Аэроғарыштық агенттігінің бас директоры, Ғылым және жаңа технология министрінің орынбасары, 1994-95 ж. ҚР Жоғарғы Кеңесінің депутаты- Қорғаныс және қауіпсіздік комитетінің төрағасы болды. 1996 жылдан Қазақстан Республикасы Президентінің кеңесшісі, ҚР Қауіпсіздік кеңесі хатшысының орынбасары болды. 2004 жылдан ҚР Парламенті Мәжілісінің депутаты.

Кеңес Одағының Батыры (1988), ҚР Халық Қаһарманы (1995), ҚР ұшқыш ғарышкері (1995), Кеңес Одағының еңбек сіңірген ұшқыш-сынақшысы (1990), авиация генерал-майоры (1992).

Әдебиеттер:

Ақсұңқарұлы С. Алашым менің – Аспанда: Т.Әубәкіровке арналған өлең // Орт.Қазақстан.-2000.-30 қыркүйек.

Асауов Д. Жерде жүр, жанарынан от бораған аспанды аңсап жүрегі, Тоқтар ағам!: қазақтың тұңғыш ғарышкері Тоқтар Әубәкіров 60 жасқа, ғарышқа самғағанына 15 жыл толды // Орт.Қазақстан.- 2006.- 16 қыркүйек.-2 б.

Ахметов Қ. Тоқтар ұшқан күні қазақ неге жым-жырт? // Балқантау.-2007.- 4 қазан.- 3 б.

Әбілда Қ. Сүйер ұлы болса, сен сүй.Қарқаралыда қазақша күрестен Т.Әубәкіровтің турнирі өтеді //Орт. Қазақстан.-2003.- 9 қыркүйек.-8 б.

Әбілдинов Қ. Тоқтардың мұражайына тарту жасады: жағымды жаңалық // Орт.Қазақстан.-2006.- 16 ақпан.-3 б.

Әубәкіров Т.О. "Алашым, адаспайық!": ҚР Парламенті Мәжілісінің депутаттығына кандидат Т.О.Әубәкіровпен әңгіме / Әңгімелескен Қ.Боранқұл// Орт.Қазақстан.-2004.- 4 қыркүйек.-2 б.

Әубәкіров Тоқтар Оңғарбайұлы //Қарағандылық Совет Одағының батырлары 1990. – 79 б.

Әубәкіров Т.О. "Ғарышқа тек Әубәкіров емес, бүкіл қазақ баласы ұшып бара жатты": ғарышкер Т.О.Әубәкіровпен сұхбат /сұхбаттасқан М.Қаратайқызы // Балқантау.- Қарағанды, 2006.- 11 мамыр.-1-4 б.

Әубәкіров Т. "Қазақтың тірлігіне қарным ашады": ҚР Парламенті Мәжілісінің депутаты Т.Әубәкіровпен сұхбат / сұхбаттасқан Қапешов Н. // Балқантау.- Қарағанды, 2007.- 7 маусым.-3 б.

Әубәкіров Т. Өтірік жаза алмаймын, ал шындықты айтуға болмайды: тұңғыш қазақ ғарышкері Т.Әубәкіровпен сұхбат / сұхбат. Н.Бай-сақ // Жұлдыздар отбасы. - Алматы : "Тема LTD" ЖШС, 2008. - № 23. - С. 18-20

Әубәкіров Т. Сібірде жазылған өлеңдер // Атамекен.- 2002.- 24 мамыр.-7 б.

Әубәкіров Тоқтар Оңғарбайұлы /Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 153 б.

Байтұрсын Т. Ғарышкердің ұстаздары // Орт. Қазақстан.- 2003.- 2 қыркүйек.-5 б.

Бакриденқызы Б. Ғарышкерге арнау: [2-қазан- Т.Әубәкіровтың ғарышқа ұшқанына 15 жыл] // Қарқаралы.- 2006.- 30 қыркүйек.- 3 б.

Бәймен А. Тоқтар Әубәкіров: "Біздің ғарышқа ұшуымызға Президентіміз көп еңбек сіңірді": Ғарышкер Тоқтар Әубәкіровпен сұхбат // Заң газеті. - 2006. - 13 сәуір (№65).

Ермекбаев Т. Ғарышта – қазақ қыраны: Т.Әубәкіров туралы // Орт.Қазақстан.- 2001.-14 ақпан.

Есали А. Ғарышкер өз атында мектеп бар екенін білмепті // Егемен Қазақстан.- 2004.- 26 мамыр.-12 б.

- Есеев И. Қарқаралыдан Атырауға дейін: даңқты ғарышкер атындағы ел біріншілігі //Қарқаралы.- 2005.- 21 мамыр.-1 б.
- Жақыпханова Г. Балуандар бақ сынасты: IV Республикалық турнир Қарқаралыда өтті // Қарқаралы.- 2006.- 7 қазан.- 4 б.
- Жанғожин А. Гүлстанға айналған Теміртау: Теміртау қаласының 60 жылдық мерейтойынан //Орт.Қазақстан.- 2005.- 4 қазан.- 1,6 б.
- Жәкейұлы М. Тоқтар Әубәкіров: «Ғарышта тұрып, ата-бабаларыма алғыс айтамын»: қазақ сынақшы-ұшқышы Тоқтар Әубәкіровпен сұхбат // Жас Алаш.- 2004.- 10 сәуір.-3 б.
- Жәмкенов С. Арқадан ұшқан ақиық: очерк // Орт.Қазақстан.- 2006.- 16 қыркүйек.-4 б.
- Жөкіпбаев Е. Ғарышкер Тоқтарға // Қарқаралы.- 2001.-29 қыркүйек.
- Жұмағали С. Қазақтың һас батыры // Орт.Қазақстан.- 2006.- 16 қыркүйек.-3 б.
- Жүз тұңғыш. 2-кітап / кұраст. Б. Нүржекеұлы.- Алматы: Жалын, 2005.- 352 б.
- Зұлқажаев А. Батырымызды бағалай білеміз бе?:Т.Әубәкіров - 60 жаста // Балқантау.- Қарағанды, 2006.- 13 шілде.- 3 б.
- Көркемсуретті Қазақстан тарихы. 4-том. Қазақстан ХХғасырдың екінші жартысынан біздің уақытымызға дейін /кұраст.О.Жанайдаров.- Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 2007
- Қабыханов А. Ғарыш әлеміне саяхат: Т.Әубәкіровтың ғарышқа ұшқанына – 10 жыл //Қарқаралы.- 2001.-6 қазан.
- Қабыханов А. Қазақ ғарышына –10 жыл // Қарқаралы.- 2001.-3 қараша.
- Қауысов Б. Ғарышкерді ғаламға танытқан: әріптес жайлы әңгіме // Орт.Қазақстан.-, 2006.- 4 қараша.-10 б.
- Қашқынов Ж. Атыңнан айналайын, Қарқаралы: Жыр дәптерінен// Орт.Қазақстан.- 2004.- 19 тамыз.-12 б.
- Қазақ қыранның ғарышқа самғағанына он жыл // Азия Транзит.- 2001.-N11.-3 б.
- Қилыбаева Р. Тоқтар - текті әулеттің өрені // Орт.Қазақстан.- 2007.- 25 қазан.-3 б.
- Қорғасбектегі Ж. Ғарышкер Алматы: Балауса, 1994. - 16 б.
- Қуанбай А. Барымызды бағалай білейік: Қазақстанның ғарышты игергеніне - 15 жыл // Орт.Қазақстан.- 2006.- 22 маусым.-2 б.
- Қыныбаева Р. Қазақ аспанында туған жұлдыз: Т.Әубәкіровтың ғарышқа ұшқанына 10 жыл // Қарқаралы.- 2001.-28 қыркүйек.
- Қышқанұлы С. Президент не дейді? Біз не дейміз?:міз?:// Ана тілі.- 2000.- 30 қараша (N29), 7 желтоқсан (N30).- (EurAsia.-N29.-6 б.)
- Ләмбекұлы С. Ғасыр саңлағы: Тоқтар туралы толғау// Азия Транзит.- 2004.- N6,N8,N9.-34-37 б.
- Лұқпан Е. Ғарышқа жол Байқоңырдан бастау алды: Ғарыштың игерілуіне-40 жыл. Қазақ ғарышкерлерінің аспанға самғанына-10 жыл // Орт. Қазақстан.- 2001.-11 сәуір.
- Лұқпан Е. Құрыш қала шежіресі: Ғарышта Теміртау түлегі /А.Ақын // Теміртау.- 2005.- 11,18,25 тамыз.- 5 б.
- Майбас Т. Қарағанды – ғарышкерлер отаны // Орт. Қазақстан.- 2001.-23 мамыр.
- Мақаш Д. Ғарышкерлер мүйісі // Орт. Қазақстан.- 2001.- 25 сәуір.
- Махамбет М. Ерлік Ақыл парасатынан туады: (Кенес Одағының Батыры, Халық Қаһарманы, запастағы авиация генерал-майоры Т.Әубәкіровпен сұхбат) // Қазақстан сарбазы.- 2004.- 9 сәуір.- 3 б.
- Махметұлы С. Тоқтар батыр ел ортасында: Т.Әубәкіров - 60 жаста // Орт.Қазақстан.- 2006.- 20 сәуір.-9 б.
- Машайықұлы М. Ұлылықты ұғасың Ұлытаудан: Жыр дәптерінен // Орт.Қазақстан.- 2004.- 17 шілде.-16 б.
- Мұхтаров С. Мешітпен 70 жылдан соң қайта қауыштық // Орт.Қазақстан.- 2005.- 22 қазан.-3 б.
- Мырзаханұлы Н. Жүрегі - мәрт, жаны - жомарт азамат: [ғарышкер Т.Әубәкіров туралы] // Орт.Қазақстан.- 2006.- 27 шілде.-3 б.
- Несіпбай А. Әпке: [тұңғыш Қазақстан ғарышкері Тоқтар Әубәкіров туралы] // Егемен Қазақстан. 2005. 24 тамыз. – 5 б.

- Ниязбеков Р. Мені ғарышқа ұшырған кім?: (Тоқтар Әубәкіровтың монологы) // Егемен Қазақстан. - 2005. - 6 қыркүйек. – 5 б.
- Омарбеков М. Ғарыш сапары Қарқаралыдан басталған: Т.Әубәкіров туралы // Орт. Қазақстан.- 2000.-18, 21, 25 қазан.
- Омарбекұлы М. Қазақтың ғарышы Қарқаралыдан басталып еді.: [Халық қаһарманы Тоқтар Әубәкіровтың мерейтойынан репортаж] // Орт.Қазақстан.- 2006.- 21 қыркүйек.-3-5 б.
- Орымбеков Т. Қазақтың қайсар ұлы: Ғарышкердің ғарышқа ұшқанына- 15 жыл //Абай-Ақиқат.- Абай, 2006.- 15 сәуір.- 4 б.
- Өмірбекұлы Ж. Жеттік-ау, Тоқтар, бұл күнге: Өлең // Орт. Қазақстан.- 2000.- 1 қаңтар.
- Рысдәулет М. Тұңғыш: қазақ ғарышкері туралы тұңғыш кітапты оқығаннан кейінгі туған ой //Қазақ әдебиеті. - 2005. - 7 қазан. – 13 б.
- Сағынтай С. Қарқаралы қыраны, ұлтының ұраны: қазақтың тұңғыш ғарышкері Тоқтар Әубәкіров 60 жасқа, ғарышқа самғағанына 15 жыл толды // Балқантау.- Қарағанды, 2006.- 29 қыркүйек.- 6 б.
- Сахиев Ж. Байқонырдан бастау алған жұлдызжол: /12 сәуір - Дүниежүзілік ғарышкерлік және авиация күні// Егемен Қазақстан.- 2001.- 10 сәуір.
- Сейітқалиұлы Д. Жұлдызды сапар: Қазақстанның ғарышты игергеніне - 15 жыл //Орт.Қазақстан.- 2006.- 15 маусым.-1 б.
- Сексенұлы С. Қазақтың тұңғыш ғарышкері:Т.Әубәкіров туралы // Орт.Қазақстан.-2001.-4 қазан.
- Сексенұлы С. Тұңғыш ғарышкерді қабылдады: қазақтың тұңғыш ғарышкері Тоқтар Әубәкіров 60 жасқа, ғарышқа самғағанына 15 жыл толды // Орт.Қазақстан.- 2006.- 16 қыркүйек.-1 б.
- Сланбекұлы М. Қыранын аялаған Қарқаралы үш жүздің басын қосты: [Т.Әубәкіров туралы]// Орт. Қазақстан.-2001.-31 қазан.
- Смайылов К. Ғарыш және Қазақстан: 12 сәуір-Дүниежүзілік авиация және космонавтика күні // Егемен Қазақстан.- 2003.- 12 сәуір.-4 б.
- Смайыл К. Тәуелсіздіктің бірінші жылы: қандай оқиға есте қалды...: ҚР-ың тәуелсіздігіне - 10 жыл// Қазақ әдебиеті.- 2001.- 23 ақпан (N8).-2 б.
- Сұлтанғазин Ө. Ғарыштан қарағандағы Қазақстан: /ҚР Ғарыштық зерттеу институтының директоры, академик Ө.Сұлтанғазинмен әңгіме// Егемен Қазақстан.- 2001.- 11 сәуір.
- Сүйінбай Г. Аспандағы ағайындар // Егемен Қазақстан. - 2005. - 27 шілде. – 15 б.
- Сүйінбай Т. Әлем көз тіккен ғарыш айлағы // Отан.- 2000.-N2-42, 43 б.
- Сүйінбай Т. Батырдың тұлпарының тұяғына дейін сұлу: Тоқтар Әубәкіров туралы// Жас Алаш.- 2004.- 27 шілде.-1,3 б.
- Сүйінбай Т. Жылдамдық пен жалғыздық: Тоқтар Әубәкіровтің азаматтық өмірінен бір үзік сыр // Қазақ әдебиеті.- 2003.- 3 қазан.-7 б.
- Сүйінбай Т. Қазақтың тұңғыш ғарышкері: саңлақ // Жазира.- Алматы, 2005.- N4(сәуір).-16-19 б.
- Сүйінбай Т. Сынақшы мен саясат: ұшқыш-ғарышкер Тоқтар Әубәкіровтің айтқан ақиқат астарында не жатыр?// Егемен Қазақстан.- 2004.- 27 шілде.-3 б.
- Сүйінбай Т. Тұңғыш қазақ ғарышкері Тоқтар Әубәкіров: Ғұмырнамалық эссе Алматы, Құс жолы, 2004. - 352 б.
- Сүйінбай Т. Тұңғыш қазақ ғарышкері: [Қазақстанның тұңғыш ғарышкері Тоқтар Әубәкіров туралы]// Дала мен қала.- 2005.- 25 наурыз.-6 б.,1 сәуір(N13).-6 б.,8сәуір(N14).-6 б.
- Сүйінбай Т. Ұшу: 2 қазанда қазақ азаматының тұңғыш рет ғарыш сапарына аттанғанына бір мүшел толды// Егемен Қазақстан.- 2004.- 29 қыркүйек.-8 б.
- Тайтөлеуов Ж. Қазақ-қыран ғарышта қалықтаса: Т.Әубәкіровке арналған өлең // Орт.Қазақстан.- 2001.-11 сәуір.
- Тайтөлеуов Ж. Қарқаралы төрінде халық қаһарманы: Спорт //Қарқаралы.- 2002.- 19 қазан.
- Тайшыбай З. Тоқтар Әубәкіров және "Адмирал Кузнецов: тарих және тұлға // Орт.Қазақстан.- 2007.- 4 қаңтар.-3 б.
- Тоқтарға: 2 қазан – Тоқтар ғарышқа ұшқан күн // Қарқаралы.- 2002.- 28 қыркүйек.

Тұяқова А. Ғарышты бағындырған қазақ: Тоқтар Әубәкіровтің ғарышқа ұшқанына - 15 жыл //Нұра.- Киевка, 2006.- 28 қазан

Ісімақова А. Қазақтың тұңғыш ғарышкері Тоқтар Әубәкіров мырзаға!: Парламент депутаттарының назарына // Қазақ әдебиеті.- 2000.-9 маусым (N23).-13 б.

3 тамыз 1936 – Қарағанды облысының құрылғанына 75 жыл

1930 жылдары көмір кенішін игеру қауырт қолға алынды. Қарағанды аймағын мол отын көзі, болашақта алып металлургия орталығы етудің бастапқы бас жобасы да сол жылдары өмірге келген. Алайда кезең қиындықтарынан, әлемдік дамудағы түрлі әлеуметтік-саяси оқиғалардан сырт айналып кету мүмкін еместін.

1932 жылғы 10 наурызда Бүкілодақтық Орталық Атқару Комитетінің «Қазақстан облыстарының құрылуы туралы» қаулысымен Қазақстанның географиялық орналасуы мен шаруашылық жүргізу негізінде топтастырылып 6 облыс құрылды. Қарағанды атауын алған облыстың орталығы Петропавл қаласы болды. Ол кезде Қарағанды жұмысшы поселкесі болып жаңа қалыптасып келе жатқан. Аймақтың шапшаң дамуы ендігі күнде кең байтақ аймақты басқаруды қиындатты. Елдің жартысына жуық алқапты алып жатқан облыс БОАК Президиумы 1936 жылғы 29 шілдедегі қаулысымен екіге бөлінді. Олар Қарағанды және Солтүстік Қазақстан облыстары деп аталды. Қарағанды қаласы жаңадан құрылған Қарағанды облысының орталығы болды. Осылайша 1934 жылы ғана қала мәртебесін алған кеншілер қаласының мерейі арта түсті. Облыс құрамына Ақмола, Баянауыл, Вишневі, Жаңаарқа, Еркіншілік, Қарқаралы, Қарсақбай, Қоңырат, Қу. Қорғалжың, Новочеркасск, Нұра, Тельман, Шет аудандары енді.

Аймақ шапшаң дамыды. Жаңа өндіріс ошақтары бой көтерді. Мұның өзі елдің әкімшілік-аумақтық бөлінісін жетілдіруді, өзгерістер енгізуді қажет етіп отырды. Әр жылдары Қарағанды облысының құрамынан жекелеген аудандар, тіпті облыс бөлініп, өз алдына отау тігіп жатты. Айталық, 1939 жылғы күзде Ақмола, Вишневі, Еркіншілік, Новочеркасск аудандары жаңадан құрылған Ақмола облысының құрамына көшті. Сол облысқа 1941 жылғы қарашада Қорғалжың ауданы берілді. Осыдан кейін ішінара аудандар атауы өзгеріп, бір-бірімен ауыс-түйіс болып жатқанымен облыс аумағы 1973 жылға дейін өзгеріссіз болды. Сол жылғы наурызда Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесі Президиумының жарлығымен Қарағанды облысының құрамынан Жезқазған облысы бөлініп шықты. Жаңа облыстың құрамына Ақтоғай, Жезді Ақадыр, Жезқазған, Жаңаарқа, Шет аудандары енді. Орталығы Жезқазған қаласы болған облыс құрамына бұл аудандардан бөлек Балқаш және Қаражал қалалары енді. Одан кейінгі жылдардағы елеулі жаңалық Шубаркөл кенішінің ашылып, игерілуіне орай 1985 жылғы шілдеде сол кездегі Целиноград облысының құрамындағы Теңіз ауданының Қарағанды облысының құрамына қосылуы болды.

Қоғамдағы өзгерістер, дамудың жаңа жолына түсу тәуелсіз еліміздің әкімшілік-аумақтық құрылымын жетілдіруді талап етті. Бір кезде өз алдына отау тігіп, Қарағандыдан бөлініп шыққан Жезқазған облысы 1997 жылғы мамырда таратылып, Қарағанды облысына қосылды. Бұл күнде Қарағанды облысы алып жатқан аумағы ғана емес, сонымен қоса әлеуметтік-экономикалық жағынан еліміздегі алдыңғы қатарлы аймақ саналады. Қазір облыс құрамында Абай, Ақтоғай, Бұқар жырау, Жаңаарқа, Қарқаралы, Нұра, Осакаров, Ұлытау, Шет аудандары, ірі өндіріс ошақтары саналатын Балқаш, Жезқазған, Қаражал, Приозерск, Саран, Сәтбаев, Теміртау және Шахтинск шаһарлары.

Қазіргі уақытта облыс 428 мың шаршы километр жерді алып жатыр, бұл республикадағы ең үлкен аймақ. әкімшілік-аумақтық құрылым өзгертілгеннен кейін бұл аймақта 9 селолық аудан мен 11 қала, 39 жұмысшы поселкесі мен 171 селолық округі бар. Халық саны 1 миллион 700 мың адам, яғни республика халқының 10 процентін құрайды. Бұл көрсеткіш жағдайынан біздің облыс Оңтүстік Қазақстан облысынан кейін екінші орын алады.

Облыстың шаруашылық кешендерінің салалық бөлінісі мынадай: Қарағанды-Теміртау өнеркәсіпті аймағына (Абай, Саран, Шахтинск қалаларын қосқанда) көмір, қара металлургия, химия және мұнай химиясы өнеркәсібі, металл өңдеу және машина жасау, жеңіл өнеркәсіп, көлік,

байланыс, тамақ және ұқсату өнеркәсіптері, электр энергиясы, ағаш өңдеу және құрылыс материалдары өнеркәсібі, қызмет көрсету саласының кәсіпорындары шоғырланған.

Жезқазған аймағында тау-кен өнеркәсібі, түсті металлургия басымдау дамыған. Мұнда темір, марганец, алтын, күміс, мырыш, басқа да сирек металдар өндіріледі.

Облыс экономикасын дамытудағы жұмысымыздың негізгі бағыттарының бірі - инвестициялық бағдарлама жасап, инвесторлар іздестіру. Бүгінде біздің аймақта 67 бірлескен және шетелдік кәсіпорындар жұмыс істейді. Облыс экономикасына «Испат-Кармет», «Қазақмыс», «Қарағанды-Пауэр», «Накоста» сияқты кәсіпорындар елеулі үлес қосты.

Облыстың негізінен индустриалды сипатына қарамастан барлық меншік түріндегі 6 мыңнан астам кәсіпорын ауыл шаруашылығы құрылымдары. Қарағанды облысы өзін-өзі ауыл шаруашылығы өнімдерінің негізгі түрлерімен толықтай қамтамасыз етеді.

Облыста сүт өндейтін 16, ет өндейтін 50-ге тарта кәсіпорын және 200 миницех жұмыс істейді.

Қарағандыда экономиканың нақты секторы дамып келеді. Облыстың 137 өнеркәсіп кәсіпорны «АрселорМиттал Теміртау» АҚ-мен және «Қазақмыс корпорациясы» ЖШС-мен импортты алмастырушы өнімдерді жеткізіп берудің 17 миллиард теңгелік келісім-шарттарын жасасты.

Қарағанды облысы бүгінде жаңа астанамыздың құрылысына да белсене аралысуда. Астана кәсіпорындарымен мердігерлік жұмыстар және құрылыс материалдармен қамтамасыз ету бойынша 3 миллиардтан астам теңгенің келісім-шарттары жасалған. Облыста шағын бизнес өркендеп келеді. 2005 жылында кәсіпкерлер 19 миллиард теңгенің өнімдерін өндіріп, жұмыстары мен қызметтерін атқаруда. Қарағанды облысында құрылыстар көбейіп, жақсарып, тазарып, көріктене, жаңа заман талабына сай бола түсуде.

Білім беру саласы тұрақты мектепке дейінгі ұйымдар саны-157, мемлекеттік күндізгі жалпы білім беретін мектептер – 581, жеке мектептер – 9, кәсіби-техникалық мектептер саны – 31, колледждер саны – 40, жоғары оқу орындар саны – 14.

Денсаулық сақтау саласында аурухана мекемелерінің саны – 105, халыққа емханалық жәрдем көрсететін дәрігерлік амбулаторлық-мекемелер саны – 310.

Мәдениет мекемелері жұмысының негізгі көрсеткіштері театрлар - 5 кітапханалар – 345, мұражайлар – 20, клубтық типтегі мекемелер – 263, хайуанаттар паркі – 1.

Ауыл шаруашылық кәсіпорындары қызметтерінің негізгі көрсеткіштері - ауыл шаруашылық кәсіпорындарының саны – 177.

2006 жылы сол кездегі облыс әкімі Н.Нығматулин Елбасы қабылдауында болғанда облыстың 70 жылдығын атап өту жөнінде ұсынысын Нұрсұлтан Әбішұлының қолдағанын айтып, той Шахтер күні аталып өтілді. 2006 жылы сәуір айында Қарағанды облысының 70 жылдығының мерейтойлық эмблемасы бекітілді.

Әдебиеттер:

Абдолла Қ. Теміртаудың туған күнінде // Орт.Қазақстан. - 2009. - 15 қазан (№ 157). – 1 б.

Ажарың алты алашта дараланды, жетпісің құтты болсын, Қарағанды! // Орт.Қазақстан.- 2006.- 29 шілде.-1 б.

Ақбаев С. Бейнесі өшпес Бикен апа // Орт.Қазақстан. - 2010. - 30 қаңтар (№ 14/15). - . 7 б.

Ақсұңқарұлы С. Сарыарқаның Жаңаарқасы: ұлт пен рух // Орт.Қазақстан. - 2009. - 24 қыркүйек (№ 145). – 1 б.

Аманбаев Қ. Арманға толы 65 асу: Қарағанды қаласына-65 жыл //Азия Транзит.- 1999.- 19-25 там.(N33).- 5 б.

Аманбаев Қ. Жаныма жақын қала бұл: Қарағандыға-65 жыл // Орт.Қазақстан.- 1999.- 28 тамыз

Алғашқы мыс балқымасы: Облыс отаулары: Балқаш қаласы //Орт.Қазақстан.-2006.- 18 шілде.-6 б.

Алтайбаева С. Өткен күндер өшпейді санамыздан: [Қарағанды облысының 70 жылдығына //Теміртау.- 2006.- 1 маусым.-4 б.

- Алтынбеков Т. "Нарықтың жалына жармастық": Облыс отаулары: Абай ауданы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 1 тамыз.-6 б.
- Асқар Н. Жас ұландай жайнап өскен Теміртаудың қаласы... [Мәтін] / Н. Асқар // Сыр мен сымбат / меншік иесі "Халық-Баспа 2030" ЖШС. - Қарағанды, 2006. - № 7/8. – 10 б.
- Асантегі Т. Қарашаңырақтың тойы - елдің тойы [Мәтін] : Қарсақбай заводына - 80 жыл / Т. Асантегі // Сарыарқа. - Жезқазған, 2008. - 31 қазан (№ 109). – 3 б.
- Асауов Д. Мерейтой эмблемасы дайын //Орт.Қазақстан.-2006.- 20 сәуір.-1 б.
- Ауыл балалары төл кәсіптерді игеруде: Облыс отаулары: Нұра ауданы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 6 шілде.-5 б.
- Ахметов Д. Мерейлі той думанды өтті // Нұра.- Киевка, 2006.- 23 қыркүйек
- Ахметов Д. "...Шаттанды еркіндікке елім шығып..." / Нұра.- Киевка, 2006.- 2 желтоқсан
- Ахметов Қ. Ежелгі қоныс, ескі жұрт // Орт.Қазақстан. - 2009. - 8 қазан (№ 153). – 3 б.
- Ахметов Қ. Кенді өлке жетпіске келіп, желпіну де: Қарағанды облысына - 70 жыл //Балқантау.- Қарағанды, 2006.- 7 қыркүйек.-1 б.
- Ахметов Қ. "Қарағанды - жас дәуренімнің қаласы": ["Қарағанды-жас дәуренімнің қаласы" атты бірінші ретро-фестиваль] // Балқантау.- Қарағанды, 2006.- 24 тамыз.-7 б.
- Ахметов Қ. Ұлытау - ұлтымыздың ұясы// Мысты өңір. - Жезқазған, 2009. - 3 шілде (№ 26). – 6 б.
- Әбдурахитова Т. Тұңғыш қазақ мектебі қаланың тарихи шежіресіне жазылмаған // Теміртау. - 2007. - 26 шілде (№ 30). – 3 б.
- Әбдірахманов Т. Жылдар өрнегі: кара шаңырақ Қарсақбай // Мысты өңір. - Жезқазған, 2008. - 22, 29 ақпан. – 6 б.
- Әбеуов Б. Осы жұрт Бірахметовті біле ме екен? // Мысты өңір. - Жезқазған, 2009. - 5 маусым (№ 22). – 7 б.
- Әзиев Ә. Әкелер өнегесі: /Қарағанды 30-шы жылдар// Орт.Қазақстан.- 1983.- 14 мамыр
- Әлменов А. Мақтанарлық медорталық: Облыс отаулары: Жезқазған қаласы // Орт.Қазақстан, 2006.- 27 шілде.- 7 б.
- Әтеев І. Қос мерейтой қарсаңында: Осакаров ауданына - 70 жыл // Орт.Қазақстан. - 2010. - 11 ақпан (№ 21/22). – 8 б.
- Әуезов Ғ. Мыс жорығына аттанғандар [Мәтін] / Ғ. Әуезов // Сарыарқа. - Жезқазған, 2008. - 28 қараша (№ 121). – 11 б.
- Әубәкіров Ж. Қала осылай өскен: /Қарағанды қаласының тарихынан// Орт.Қазақстан.- 1994.- 16 маусым
- Байдалы С.Өлке өмірін - өз көзімізбен.-Қарағанды: Болашақ, 1998.- 192 бет.- (қазақ, орыс тілінде)
- Байтұрсын Т. Қос тойын қатар жасап Қарағанды, Тірек боп Елбасына дараланды! : [Қарағанды облысының 70 жылдық мерейтойы және ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың жұмыс сапары] /С.Сексенұлы, Д.Асауов, С.Жұмағали // Орт.Қазақстан.- 2006.- 29 тамыз.-1-4 б.
- Балташұлы Е. Әр тасы ән салып, күміс бұлағы күй шерткен // Орт.Қазақстан. - 2009. - 11 шілде (№ 102/103). – 3 б.
- Балташұлы Е. Қазыналы құтты өлке: Қарағанды облысына - 70 жыл // Орт.Қазақстан.- 2002.- 9 қаңтар
- Балташұлы Е. Қасіретім һәм қасиетім: Қарағанды қаласына - 75 жыл // Орт.Қазақстан. - 2009. - 10 қаңтар . – 3 б.
- Бейсекова Т. Мұражайдағы мазмұнды істер: Облыс отаулары: Ақтоғай ауданы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 22 шілде.-9 б.
- Бексейіт С. Құт қонған Қарағанды: Жыр кітабы - Қарағанды: Арко, 2003.- 228 бет.
- Бөкебаев Т. Кемелденген қала: /Қарағандыға-50 жыл// Орт.Қазақстан.- 1984.- 8 ақпан
- Дәрібаев Ж.Ә. Қазақ әлемінің кіндігі: Ұлытау ауданының әкімі Ж.Ә.Дәрібаевпен сұхбат / сұхбаттасқан Е.Дүйсенбаев // Орт.Қазақстан. - 2009. - 8 қазан (№ 153). – 3 б.
- Дәрібаев Ж. Ұмытылмас бейнелер: Қарағандыға-65 жыл // Орт.Қазақстан.- 1999.- 28 тамыз
- Дәуіпбайұлы А. Егіндібұлақ - ежелгі мекен: А.Дәуіпбайұлымен әңгіме / әңгімелескен Е.Оразбай // Орт.Қазақстан. - 2009. - 9 шілде (№ 101). – 2 б.

- Жақыпова К.Ө. Алтын бесік - Жаңаарқа: Жаңаарқаға-80 жыл // Жаңаарқа. - Атасу поселкесі, 2009. - 7 наурыз (№ 14). – 5 б., Орт.Қазақстан. - 2009. - 16 мамыр (№ 71/72). – 3 б.
- Жанғожин А. Жаңа энциклопедияда жаңалық көп: "Орталық Қазақстан" газеті редакторының орынб. А.Жанғожинмен әңгіме /әңгімелескен Қ.Ахметов // Орт.Қазақстан.- 2007.- 28 ақпан.-3 б.
- Жанғожин А. Қарағанды - облыс орталығы: Қазыналы қарашаңырақ / А.Жанғожин, Е.Лұқпан// Орт.Қазақстан.- 2003.- 27 желтоқсан.-10 б.
- Жанғожин А., Лұқпан Е. XX ғасыр жылнамасы // Орт.Қазақстан.- 1999.- 20 қараша-25 желт.
- Жанысбаев С. Шахтерлер астанасы: Қарағандыға-50 жыл // Орт.Қазақстан.- 1984.- 26 ақпан
- Жаңқашұлы Ж. Үмітін сарғайтқан Сарыобалы... // Орт.Қазақстан. - 2010. - 29 мамыр (№ 82/83). 2 б.
- Жасампаз жылдар жылнамасы: Қарағандыға-65 жыл // Орт.Қазақстан.- 1999.- 28 тамыз, 4 қыркүйек
- Жасампаз жылдар жылнамасы /Құраст. А.Ж.Жанғожин, Е.С.ұқпанов.- Қарағанды: Болашақ-Баспа, 1999.- 96 б.
- Жүнісұлы О. Ізі қалған ағаның: Облыс отаулары: Балқаш қаласы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 18 шілде.-7 б.
- Игібаев Ж. Көмірмен даңқы шыққан: Облыс отаулары: Қарағанды қаласы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 25 тамыз.- 7 б
- Имашев Е. Қош бол, XX ғасыр! // Орт.Қазақстан.- 2000.- 30 желтоқсан
- Имашев М. Менің Қарағандым: Қарағанды қаласына-65 жыл // Азия Транзит.- 1999.- 25 ақпан-3 наурыз.- 5б.
- Каренов Р. Заманына сай өткен өмір: Қарағанды облысына-60 жыл // Орт.Қазақстан.- 1996.- 16 шілде
- Кенжеберген М. Туған күн құтты болсын Қарағандым!: Қарағанды қаласына - 75 жыл // Орт.Қазақстан. - 2009. - 5 ақпан (№ 17/18). – 5 б.
- Кемпірбаев А. "Абылай аспас Арқаның Сары белі..."// Орт.Қазақстан. - 2010. - 22 сәуір (№ 61). – 3 б.
- Киелі кесене: Облыс отаулары: Бұқар жырау ауданы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 22 тамыз.- 4 б.
- Кутищева А. Алыптың бастау арнасы:/Қарағандыға-50 жыл // Орт.Қазақстан.- 1984.- 5 наурыз
- Қазыналы қала шежіресі: /Қарағанды қаласына-60 жыл// Орт.Қазақстан.- 1994.- 4,7 маусым
- Қазыналы құтты өлке [Мәтін]: Қарағанды облысы /Құраст. В.Татенко; аудар. К.К.Джайтабаров.- Алматы: Өнер, 1987.- 156 б.
- Қазыналы өңірдің қарашаңырағы: Облыс отаулары: Қарағанды қаласы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 25 тамыз.- 6 б.
- Қазына құшағындағы Қарағанды // Жас алаш.- 1993.- 26 қазан
- Қайратұлы Б. Теміртау көтерілісі қалай тұтанды? // Теміртау. - 2007. - 13 қыркүйек (№ 37). – 5 б.
- Қалжанов А. Кенттің ғасырлық тойы тойланды // Шахтинский вестник. - 2009. - 21 авг. (№ 34). – 2 б.
- Қалтарыста қалмайды: Облыс отаулары: Қарқаралы ауданы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 5 тамыз.-9 б.
- Қапарова Ү. Қарсақбай тарихының қаралы оқиғасына арналды // Сарыарқа. - Жезқазған, 2008. - 6 қыркүйек (№ 86). – 4 б.
- Қара шаңырақ: Қарсақбайға 80 жыл // Шарайна. - Сәтбаев қаласы, 2008. - 30 тамыз. - С. 12
- Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. Р.Н. Нұрғалиев, 1990. - 632 б.
- Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 153 б.
- Қарағанды облысы бойынша қысқаша статистикалық жылнама [Мәтін] / Құраст. Л.В. Колесова.- Қарағанды., 2003.- 145 б.
- Қарағанды облысы бойынша қысқаша статистикалық жылнама [Мәтін] / Құраст. Л.В. Колесова.- Қарағанды: [Облыстық статист. басқарма], 2004.- 145 б.
- Қарағанды облысының әлеуметтік-экономикалық жағдайы: Қаңтар-желтоқсан 12.- Қарағанды, 2000.- 67 бет

Қарағанды. Қарағанды облысы: Энциклопедия / Бас ред.Р.Н.Нұрғалиев.- Алматы: Қаз.сов.энцикл., 1990.- 632 б.

Қарағанды. Қарағанды облысы [Мәтін] : энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 299 б.

Қарағанды облысы. Қарағанды облысы әкімдігі. Қарағанды облысының 70 жылдығын мерекелеуге дайындық және өткізу туралы: Қарағанды облысы әкімдігінің қаулысы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 6 сәуір.-1 б.

Қарағанды облысы. Қарағанды облысы әкімдігі. Қарағанды облысының 70 жылдығын мерекелеудің дайындығы мен өткізудің іс-шаралар жоспары: облыс әкімдігінің 2006 жылғы 14 наурыздағы №06/01 қаулысымен бекітілген // Орт.Қазақстан.-2006.- 6 сәуір.-4 б.

Қарағанды облысы. Қарағанды облысы әкімдігі. Қарағанды облысының 70 жылдығына арналған энциклопедияны дайындау бойынша редакциялық алқасы және жұмысшы тобы туралы: Облыс әкімінің өкімі // Орт.Қазақстан.- 2006.- 15 сәуір.- 2 б.

Қарсыбеков Ж. Егіндібұлақ атауы қайдан шықты? немесе Кәрішал Тұрсынұлы хақында //Орт.Қазақстан. - 2009. - 12 қыркүйек (№ 138/139). – 5 б.

Қожабергенов М. Отты жылдар шыңдады: Облыс отаулары: Қарағанды қаласы //Орт.Қазақстан.- 2006.- 25 тамыз.- 7 б.

Қожақызы Н. Ауданның брэнді - домбыра болса! // Орт.Қазақстан. - 2010. - 18 ақпан (№ 26). – 6 б.

Қожахметов Б. Киелі мекен - Ұлытау // Орт.Қазақстан. - 2009. - 6 шілде (№ 100). – 4 б.

Құлманұлы Т. Бәйтерек түбіндегі Теректі Әулие туралы ойлар // Сарыарқа. - Жезқазған, 2008. - 29 тамыз (№ 82). – 7 б.

Құсайынов Д. "Алда алынбаған асулар бар": Облыс отаулары: Нұра ауданы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 6 шілде.-4 б.

Құт-береке қонған өңір: Облыс отаулары: Жезқазған қаласы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 27 шілде.- 6,7 б.

Лұқпан Е. Кеншілер мекені - облыс орталығы: Қарағанды облысына - 70 жыл /Л.Михеева // Орт.Қазақстан.- 2006.- 16 наурыз.-4 б.

Лұқпан Е. Облыс жетпіске толды: Қарағанды облысына- 70 жыл // Орт.Қазақстан.- 29 шілде.- 4 б., Теміртау.- 2006.- 24 тамыз.- 3 б.

Магнитканың 50 жылдығы - баршаның мерекесі // Орт.Қазақстан. - 2010. - 16 ақпан (№ 25). – 1 б.

Мағзұмов К. Кеншілердің алғашқы ұясы:Қарағандыға-50 жыл //Орт.Қазақстан.- 1984.- 14 ақпан

Мақаш Д. 2002 жыл айшықтары // Орт.Қазақстан.- 2003.- 1 қаңтар.-14 б.

Машайықұлы М. Ұлытау - ұлттың ұясы: Ұлытау ауданына - 70 жыл //Орт.Қазақстан. -2009. - 3, 6 қазан (№ 152). – 5 б.

Меймандар риза болды: Ресейде Абай жылы Қазақстанда Пушкин жылы // Абай-Ақиқат.- Абай, 2006.- 10 маусым.-1 б.

Михеева Л. Өндірісті өлкенің өркені: Қарағанды облысына - 70 жыл / Л.Михеева, Е.Лұқпан// Орт.Қазақстан.- 2002.- 8 наурыз

Мұғалімжан С. Көмірлі кентімізге жетпіс жыл толды: Мерейтой / С.Мұғалімжан, А.Бейбітханқызы// Азия Транзит.- 2004.- N2.-3-5 б.

Мұқанов Ө. "Келісіп пішкен тон келте болмас" // Мысты өңір.- Жезқазған, 2007.- 25 қазан (N44).-7 б.

Мұқанов Ө. Ұлт ұясы атанған // Сарыарқа. - Жезқазған, 2009. - 20 наурыз (№ 31). – 5 б.

Мұқанұлы Т. Қарашаңырақ // Орт.Қазақстан. - 2008. - 6 қараша. – 4 б.

Мұсабекова М. Ұлытау ауданында жүргізілген қазба жұмыстары аяқталды // Сарыарқа. - Жезқазған, 2008. - 24 қазан (№ 106). – 5 б.

Мұсағалиев Р. Өлкенің өткені мен бүгіні: Облыс отаулары: Абай ауданы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 1 тамыз.-7 б.

Мұстафин Б. Шахтерлер астанасы:/Қарағанды тарихынан // Орт.Қазақстан.- 1984.- 13,26,28 қаңтар

- Назарбаев Н.Ә. «Мен мұнда асқақ сезіммен келемін» /ҚР Президентінің Қарағанды облысына жұмыс сапары кезінде «Орт.Қазақстан» және «Индустриальная Караганда» газеттеріне берген сұхбаты// Орт.Қазақстан.-2005.- 18 маусым.-1 б.
- Нашаров Е. Баба атына лайық боламыз: Облыс отаулары: Бұқар жырау ауданы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 22 тамыз.- 4 б.
- Несіпбай А. Қазынасы қанатын қатайтқан қала: Қарағандыға-70 жыл // Егемен Қазақстан.- 2004.- 13 ақпан.-3 б.
- Олжабай С. Гумилевтің де ізі бар: Облыс отаулары: Абай ауданы // Орт.Қазақстан.-2006.- 1 тамыз.-7 б.
- Омаров Х. Қойнауы құтқа, жусаны жырға бөленген [Мәтін] : Жаңаарқа ауданының әкімі Х.Омаровпен сұхбат / сұхбаттасқан А.Амангелді қызы // Орт.Қазақстан. - 2009. - 19 қыркүйек (№ 142/143). – 5 б.
- Омарханов Н. Атыңнан айналайын, Қарқаралы!: Қарқаралы ауданының әкімі Н.Омархановпен сұхбат / сұхбаттасқан М.Омарбекұлы // Орт.Қазақстан. - 2009. - 4 сәуір (№ 48/49). – 3 б.
- Омарханов Н. Мерейтойды лайықты қарсы аламыз // Орт.Қазақстан.- 2006.- 13 мамыр. - 4б.
- Оразбай Е. Еңбек қылсаң ерінбей - тояды қарның тіленбей: Облыс отаулары: Жаңаарқа ауданы // Орт.Қазақстан.- Қарағанды, 2006.- 13 шілде.- 7 б.
- Оразханов Р.Б. "Ырысты елдің ырзығы таусылмайды": Облыс отаулары: Шет ауданы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 19 тамыз.- 8 б.
- Орталық Қазақстан: Фотоальбом.- Алматы: IMAGE SERVICE, 2001.- 192 с.
- Өлке тарихынан шертетін жаңа кітап жарыққа шықты // Сарыарқа. - Жезқазған, 2008. - 25 қаңтар (№ 7). – 5 б.
- Пазылов Ә. Өлке шежіресінен сыр шертілді: [Қарағанды облысының 70 жылдығына арналған "Қарағанды облысы: тарихы, болмысы, болашағы" атты ғылыми-практикалық конференциясы туралы] // Орт.Қазақстан.- 2006.- 11 шілде.- 1 б.
- Попов Ю.Г. Апақ Байжанов және Сармантай руының басқа ақсақалдары // Сарыарқа. - Ботақара поселкасы, 2007. - 7 шілде (№ 27). – 7 б.
- Потанин Г. Тоқырауын өзенінің жағасында: Географиялық қоғамның Батыс-Сібір бөлімшесінің Омбыдағы және Сібірді зерттеу қоғамныңТомдағы жиналыстарында оқылған баяндама // Орт.Қазақстан. - 2009. - 21 наурыз (№ 41/42). – 6 б.
- Райымбекқызы Ж. Алыптың адымы: Облыс отаулары: Саран қаласы // Орт.Қазақстан.-2006.- 17 тамыз.- 6 б.
- Рахметов Ш. Су шаруашылығының "оқымаған инженері" Қыпшақбай есімі туған ауылына берілуі керек // Мысты өңір. - Жезқазған, 2010. - 26 ақпан (№ 9). – 5 б.
- Рахұлы А. Көкше теңіз жағасындағы құтты мекен // Сарыарқа. - Жезқазған, 2007. - 15 маусым (№ 24). – 11 б.
- Рахұлы А. Қазақ мемлекеттігінің кіндігі: Облыс отаулары: Ұлытау ауданы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 15 тамыз.- 6 б.
- Рахұлы А. Қасиетті өңір қайта өрлеуде: Облыс отаулары: Ұлытау ауданы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 15 тамыз.- 6 б.
- Рахұлы А. Құмкөл компаниялары бетін бері бұрды: Облыс отаулары: Ұлытау ауданы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 15 тамыз.- 7 б.
- Садықова А. Гүлдей бер көмірлі өлке: /Қарағандының алпыс жылдығына // Орт.Қазақстан.- 1994.- 16 маусым
- Салықов К. Барша қазақ жан жылуын арнады: Өлең. Қарағандыға-70 жыл // Егемен Қазақстан.- 2004.- 13 ақпан.-3 б.
- Сайфулина Р. Облысымыздың әкімшілік-аумақтық құрылымы: Қарағанды облысына - 70 жыл / Х.Даулетбаева // Орт.Қазақстан.-2006.- 25 тамыз.- 8,9 б.
- Сейітқалиұлы Д. Ретро-фестивальдің ән-шашуы: ["Қарағанды-жас дәуренімнің қаласы" атты бірінші ретро-фестиваль] // Орт.Қазақстан.- 2006.- 15 тамыз.-1-12 б.
- Сланбекұлы М. Облыс жетпісін тойлайды: облыс әкімдігінде // Орт.Қазақстан.-2006.- 16 наурыз.-1 б.
- Смағұлов Ғ. Өнегелі өмір: жақсының жүзі жарқын // Орт.Қазақстан.- 2006.- 28 ақпан.-3 б.

Смағұлов М. "Сарандықтар ертеңіне сенімді": Облыс отаулары: Саран қаласы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 17 тамыз.- 6 б.

Смағұлов Р. Балқантау атауы қайдан шықты // Тіл : "Бизнес Медиа" баспасы, 2009. - № 6. - 74-93 б.

Суханберлин О. "Қасиетті мекен - Қараағаш" // Орт.Қазақстан. - 2009. - 16 шілде (№ 105). - 6 б.

Сүтбаев С. Ел ауызындағы тарих // Мысты Өңір. - Жезқазған, 2008. - 14 қараша. - 6 б.

Тағдырлас қалам - Саран [Мәтін]: 1954-2004 / ред. Л.Н. Ким.- Қарағанды: Таис, 2004.- 260 б: сур., фото

Танабаев М. Жаңаша серпін танытудамыз: Облыс отаулары: Жезқазған қаласы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 27 шілде.- 6,7 б.

Тәуелсіздік жылнамасы (1991-2001 ж.ж.) / Құраст. Ж.Жанғожин, Е.С.Лұқпанов, М.С.Сембаев.- Қарағанды: Арко, 2003.- 207 бет.- (Орталық Қазақстан)

Тоғжанов Е.Л. Атамекен: оқу құрал / Е.Л.Тоғжанов, Т.Т. Аршабеков.- Қарағанды: Қарағанды экономикалық ун-ті, 2002.- 324 бет.

Тойшыбек Б. Басына бақ, дәулеті қатар қонған, бақытын тапқан жұрты темір жолдан қарсы алып жетпіс жылдық ізгі күнді, бүгінде Ақадырым қала болған! // Заман. - Шет ауданы, 2007. - 9 тамыз (№ 32). - 4 б.

Тойшыбек Б. Өркені өскен Өспен // Заман. - Шет ауданы, 2007. - 8 қараша (№ 45). - 4 б.

Төкішев Қ. Ілгерілеу, жаңару кезеңінде: Облыс отаулары: Балқаш қаласы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 18 шілде.-6 б.

Төрағаға дән риза: Облыс отаулары: Шахтинск қаласы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 10 тамыз.-3 б.

Төрегельдин М. Мәңгілік мұра: Жезді тау-кен және балқыту ісі тарихы мұражайының ұйымдастырылуы жөнінде документальды кітап.- Қарағанды, 1998.- 192 бет.

Үсентегі А. Шежіреші шерткен сыр // Мысты Өңір. - Жезқазған, 2008. - 1 тамыз. - 5 б.

Филатов А. Сарыарқаның сом жүрегі. Қарағанды қаласына-65 жыл // Орт.Қазақстан.- 1999.- 10 ақпан

Филатов А. Тағдырлар тоғысқан құтты мекен. Қарағандыға-65 жыл // Орт.Қазақстан.- 1999.- 28 тамыз

Чоудхари Н. Маңызды жобалар жүзеге асуда: Облыс отаулары: Теміртау қаласы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 3 тамыз.-7 б.

Шаймұханов Д. Сарыарқаның шежіре - дастаны: жаңа кітап // Орт.Қазақстан.- 2007.- 27 қаңтар.-6 б.

Шайынғазы С. Ел индустриясының бастауы мен негізі: кеше мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаев жұмыс бабындағы сапармен Қарағанды облысының Жезқазған қаласына келді // Егемен Қазақстан.- 2005.- 10 маусым.-1,3 б.

Шұбаркөл шапағаты: Облыс отаулары: Нұра ауданы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 6 шілде.-5 б.

2008 жыл несімен есте қалды? [Мәтін] // Шет шұғыласы. - Ақсу-Аюлы, 2009. - 1 қаңтар. - 4 б.

Тамыз 1961 Абай және Шахтинск қалаларының құрылғанына 50 жыл

Абай қаласы 1961 жылы құрылды. (1961 жылға дейін Шерубай-Нұра кенті), 1997 жылдан Абай ауданың орталығы. Қарағанды қаласының оңт.-батысында 30 км жерде орналасқан. Іргесі Шерубай-Нұра көмірлі ауданын игеруге байланысты 1949 жылы қаланған. Халқының саны - 28,4 мың (2005). Қалаға әкімшілік жағынан Вольный, Кызыл, Қараған жұмысшы кенті енеді. Қалада «Абай» шахтасы, «Восточная» байыту фабрикасы, тігін фабрикасы, құю механикалық

зауыты, арнайы феррокорытпалар зауыты, жүк таситын, жолаушы таситын автомобиль транспорты кәсіпорны бар. Электр қуатымен «Қарағанды-Жарық» ЖШС, жылумен «Абай жылу торабы» ЖШС, сумен «Жігер-Су» ЕКМК, қоқыс шығарумен «Жігер-2004» КМК айналысады. Қалада 411 шағын кәсіпорын субъектілері, орталық қалалық аурухана, екі емхана, 3 фельдшерлік пункт, 3 кітапхана, ААМБО (мәдениет үйі, стадион), 7 мектеп, музыка мектебі, 1 гимназия, 3

балалар бақшасы, 1 мектеп-бақша кешені, Қарағанды политехникалық колледжінің Абай филиалы бар.

Байланыс қызметін «Қазақтелеком» АҚ Абай аудандық телекоммуникация торабы, «Қазпошта» АҚ Абай аудандық пошта байланысы торабы жүзеге асырады. 1966 жылы құрылған Олимпиадалық резервтегі балалар мен жасөспірімдердің мамандандырылған мектебі бокстан Еуропа чемпионы С. Нұрқазовты, халықаралық спорт шеберлері Б.Аманбаев, Д.Мұңайтпасов, Әлем чемпионы С. Сәпиевті даярлады. Мұнда Абай Құнанбаевтың әдеби-мемориалдық мұражайы бар. Қаланың орталық бөлігінде Абай ескерткіші орнатылған. Қарағанды – Жезқазған - Қызылорда автомобиль жолы, Қарабас кентінің жанынан Жартастас су құбыры өтеді. Ең жақын Қарабас темір жол стансасы 7 км жерде.

Әдебиеттер:

- Абай қаласына - 40 жыл: Репортаж // Абай-Ақиқат.- 2001.- 27 қараша
- Абай қаласы //Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. Р.Н. Нұрғалиев, 1990. - 82 б.
- Абай қаласы //Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 83 б.
- Аққашан Р. Абай атты біздің қала: [Абай қаласының 40 ж.-на] // Абай-Ақиқат.- 2001.-15 желтоқсан
- Алпысұлы С. Көше атаулары өзгереді // Орт.Қазақстан.- 2007.- 8 желтоқсан.-8 б.
- Атқарылған істер- алға жетелейді: Аудан әукімінің есеп беруі жалғасуда // Абай-Ақиқат.- 2006.- 4 ақпан.-1 б.
- Әлімбаева Г. Облыс әкімі жақсы баға берді // Абай-Ақиқат.- 2001.-31 наурыз
- Бимақаш С. Өрісті өлке тынысы: Абай қаласына 45 жыл // Заман.- Ақсу-Аюлы, 2006.- 17 тамыз.- 3 б.
- Есеева Б. Қазақ мектебінің 10 жылда жеткен жетістіктері: Абай қаласына - 45 жыл //Абай-Ақиқат.- 2006.- 14 қазан.-4 б.
- Есеева Б. Соғыс кезіндегі тракторист қыз: Абай қаласына - 45 жыл // Абай-Ақиқат.- 2006.- 29 қыркүйек.- 4 б.
- Есеева Б. Жастық шақтың куәсі: Абай шаһарына - 40 жыл // Абай-Ақиқат.-2001.-25 тамыз
- Есеева Б. Білімді ұрпақ - еліміздің болашағы: [Аудан мектептерінің мұғалімдері мен оқушылар құрамы Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті тарих-филология факультетінің ғалым- оқытушыларымен кездесті] // Абай-Ақиқат.- 2007.- 17 наурыз.-1-3 б.
- Имаш Е. Абайлықтардың жан азығы [Мәтін] / Е. Имаш // Орталық Қазақстан. - Қарағанды, 2009. - 17 қыркүйек (№ 141). – 1 б.
- Көкейкесті істер ортаға салынды: Аудан әукімінің есебі // Абай-Ақиқат.- 2006.- 25 ақпан.-1 б.
- Қанаттас қалалар: Орталық Қазақстанда Совет өкіметі жылдарында қатар түзеген жас қалалар жайлы очерктер жинағы / Құр. Е. Бәйтенов.- Алматы: Қазақстан, 1968.- 156 б.: сур.
- Қауысов Б. Межеден көріну мердігерлерге сын [Мәтін] / Б. Қауысов // Орталық Қазақстан. - Қарағанды, 2008. - 21 тамыз (№129). – 1 б.
- Мұсағалиев Р. Өлкенің өткені мен бүгіні: Облыс отаулары: Абай ауданы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 1 тамыз.-7 б.
- Олжабай С. Гумилевтің де ізі бар: Облыс отаулары: Абай ауданы // Орт.Қазақстан.-2006.- 1 тамыз.-7 б.
- Рақым А. Абай атты біздің қала: // Орт.Қазақстан.- 2002.-13 ақпан
- Рахым А. Мұнда Абайдың ізі қалған: Абай қаласына -45 жыл // Абай-Ақиқат.- 2006.- 12 тамыз.-2 б.
- Рахымқызы А. Қаламыздың тарихы - еліміздің тарихы: Абай шаһарына - 40 жыл // Абай-Ақиқат.- 2001.-3 ақпан, 17 наурыз, 7 маусым, 18 тамыз
- Сексенұлы С. Абай қаласына - 45 жыл // Орт.Қазақстан.- 2006.- 2 қыркүйек.-6 б.
- Сексенұлы С. Ұлы ақынның атына лайықтылар: Абай қаласына - 45 жыл // Орт.Қазақстан.- 2006.- 7 қыркүйек.-3 б.
- Смағұлов Ғ. Нарық жағдайына бейімделе білейік: облыс әкімдігінде // Орт.Қазақстан.- 2006.- 25,28 ақпан.-1,2 б.
- Смағұлов Ғ. Ұлт мектебінің қанаты қатайып келеді:// Орт.Қазақстан.- 2003.- 3 мамыр.-14 б.

Шахтинск қаласы

Шахтинск қаласы 1961 жылы құрылды. Қарағанды қаласының оңтүстік-батысында Тентек өзені бойында орналасқан. Қарағандыдан батысқа таман 50 км жерде орналасқан. Іргесі 1949 жылы Тентек кокстелетін көмір кен орнының игерілуіне байланысты қаланған. Құрамына Шахан, Новодолинск, Долинка кенттері кіреді. Халық саны - 56,6 мың, оның ішінде Шахтинскіде -34,9 мың адам.

Жетекші өнеркәсіп салалары - көмір, химия, жеңіл және тамақ өнеркәсібі, Шахтинскіде стандартты емес бұйымдар және кіші механизация зауыттары, синтетикалық жуғыш заттар зауыты. Шахтинскідегі ірі кәсіпорындар - «МитталАрселор Теміртау» АҚ ҚД «Шахтинск», «Тентек», «Қазақстан», Ленин атындағы шахталар, «Стандартты емес жабдықтар және шағын механизация» зауыты, «Тау-кен машиналары» зауыты. Бұл өңір көмір өндірісімен даңқты. Жалпы саны 252 шаруашылық нысандары бар. Қалада еліміздегі ірі шұжық шығаратын «Апрель» ЖШС орналасқан. Қаланы жылумен, сүмеи, электр энергиясымен «Шахтинск ТЭЦ» ЖШС, «Водоканал» ӨК, «Феникс СЭТ» ЖШС, «Есептеу-сервистік орталығы» ЖШС қамтамасыз етеді. 34-ге жуық шағын бизнес кәсіпорны жұмыс істейді.

Қала аумағында 1 колледж (858 оқушы), 1 кәсіби техникалық мектеп (450 оқушы), 13 жалпы білім беретін мектеп (7721 оқушы), балалар және жасөспірімдер орталығы, музыкалық, көркем және спорт мектептері, қосалқы мектеп-интернат бар. 5 балабақша (859 бала) жұмыс істейді.

11 емдеу мекемесінде 137 дәрігер, 742 орта және томенгі буын медицина қызметкерлері еңбек етеді. Қалада және кенттерде 3 мәдениет үйі, 8 кітапхана, 6 ұлттық мәдени орталықтары бар.

1991 жылдан «Шахтинский вестник», 2003 жылдан «Городские новости» газеттері шығады. Қала Қарағанды, Абай, Саран қаларымен, Шахан кентімен және Щербаковск ауылымен автомобиль жолдары арқылы байланысқан. 1962-63 жылдары қалада «Шахтерский маяк» газеті шығып тұрды.

Әдебиеттер:

Аманжолов С. Байланыс - тіршілікке құретамыр // Орт.Қазақстан.- 2000.-15 қараша

Аманкелдіқызы А. Көмірлі өлкедегі көрікті істер// Орт.Қазақстан. - 2009. - 8 тамыз (№ 118/119). – 1 б.

Асанұлы А. Шаңырығы ортасына түспеген Шахтинск: немесе іскер азамат В.Н.Чирковтың осымен үшінші қаланың әлеуметтік-экономикалық жағдайын қалпына келтіруге өзіндік сүбелі үлес қосқандығы туралы сыр // Азия транзит.- Қарағанды, 1999.- 1-7 сәуір.-4 б.

Асауов Д. Кеншілер қаласындағы той: мерейтой // Орт.Қазақстан.- 2006.- 2 қыркүйек.-2 б.

Асауов Д. Шахтинскінің шаруасы түзеліп келеді // Орт.Қазақстан. - 2008. - 5 маусым (№87) . – 2 б.

Әке жолын жалғастырған: өндіріс майталмандары // Шахтинский вестник. - 2009. - 24 июля (№ 30). – 5 б. Воробьев А.В. Экономика өрлесе, қала келбетіне шырай кіреді: Шахтинск қаласының әкімі А.В.Воробьевпен әңгіме / Әңгімелескен Ғ.Смағұлов // Орт.Қазақстан.- 2004.- 12 маусым.-4 б.

Еңбек пен шығармашылықты ұштастырған // Шахтинский вестник. - 2009. - 28 авг. (№ 35). – 5 б.

Жанғожин А. Басты себеп - жауапсыздық: облыс әкімдігінде // Орт.Қазақстан.-2006.- 24 қаңтар.-1 б.

Жаңқашұлы Ж. Төрткүл дүниеге танымал болмақ // Орт.Қазақстан. - Қарағанды, 2010. - 13 сәуір (№ 55). – 4 б.

Имаш Е. "Монетаның" мойыны бұрылды: Облыс әкімінің бағдарламасы: іске қосылатын кәсіпорындар //Орт.Қазақстан.- 2000.-31 мамыр

- Имаш Е. Қанаттас қалалар да қатардан қалмауы керек: Облыс әкімиятында // Орт.Қазақстан.- 2001.-24 наурыз
- Көмір өндіруге - басым бағыт: облыс әкімінің іссапары // Орт.Қазақстан. - 2010. - 23 қаңтар (№ 9/10). – 1 б.
- Кітап әлемі [Мәтін] : руханият // Шахтинский вестник. - 2009. - 9 янв. (№ 1/2). – 6 б.
- Қалжанов А. Кенттің ғасырлық тойы тойланды // Шахтинский вестник. - 2009. - 21 авг. (№ 34). – 4 б.
- Қалжанов А. Туған жергі туын тіккен // Шахтинский вестник. - 2009. - 25 сент. (№ 39). – 5 б.
- Қанаттас қалалар: Орталық Қазақстанда Совет өкіметі жылдарында қатар түзеген жас қалалар жайлы очерктер жинағы / Құр. Е. Бәйтенов.- Алматы: Қазақстан, 1968.- 156 б.: сур.
- Қарағанды облысы. Облыстық Мәслихат. Шахтинск қаласының аумағын аймақтандыру сызбасын (аймақтар шекаралары және жер учаскелер үшін төлемақының базалық ставкасына түзету коэффициенттері) бекіту туралы: Қарағанды облыстық Мәслихаты XI сессиясының шешімі // Орт.Қазақстан.- 2005.- 9 сәуір.-2 б.
- Мәзұлы Е. "...Кетігін тап та бар қалан"// Орт.Қазақстан. - 2009. - 15 тамыз (№ 122/123). – 1 б.
- Несіпбай А. Шахтадағы апат: одан 41 кенші опат болды // Егемен Қазақстан. - 2006. - 22 қыркүйек (№225). – 2 б.
- Нұрлан Нарманбетұлы Төлепов: қызметке тағайындау // Орт.Қазақстан.- 2005.- 21 мамыр.-1 б.
- Сандар сөйлейді // Орт.Қазақстан.- 2000.- 15 қараша
- Сейтқалиұлы Д. Жымысқы саясат құрбандары: тарих // Шахтинский вестник. - 2009. - 29 мая (№ 22). – 5 б.
- Смағұлова Р. Сарыарқа жеріндегі еңбекпен түзеу лагері - Карлаг // Шахтинский вестник. - 2009. - 5 июня (№ 23). – 5 б.
- Смағұлов Ғ. Көмірлі өлкенің өрнектері: Шахтинск қаласы // Орт.Қазақстан.- 2001.-12 желтоқсан
- Смағұлов Ғ. Шахтер шырағының шұғылары: Шахтинск қаласына - 40 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.-15 тамыз
- Смағұлов Ғ. Кенші шырағының шуағы // Орт.Қазақстан.- 2000.- 26 тамыз
- Смағұлов Ғ. Шахтер терінен түлеген мекен: облысымыздың отаулары: Шахтинск қаласы // Орт.Қазақстан.- 2002.- 26 қаңтар.-4 б.
- Смағұлов Ғ. Құрметті азамат атанды // Орт.Қазақстан.- 2005.- 27 қыркүйек.- 1 б.
- Төлепов Н.Н. Тұрғындардың тұрмысы жайлы болса деймін: Шахтинск қаласының әкімі Н.Н.Төлеповпен сұхбат; сұхбаттасқан Д.Сейтқалиұлы // Орт.Қазақстан.- 2006.- 10 тамыз.-3 б.
- Төрағаға дән риза: Облыс отаулары: Шахтинск қаласы// Орт.Қазақстан.- 2006.- 10 тамыз.-3 б.
- Шайынғазы С. Бағдар айқын болса - даму жолы даңғыл: Елбасының Қарағанды облысындағы жұмыс сапары Теміртау, Шахтинск қалаларының металлургтерімен және кеншілерімен кездесулерге жалғасты /А.Несіпбай // Егемен Қазақстан. - 2005. - 17 маусым. – 1 б.
- Шахтинск қаласы //Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. Р.Н. Нұрғалиев, 1990. - 592 б.
- Шахтинск қаласы //Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 547 б.

Тамыз 1886 – Тұңғыш дәрігер, хирург Герман Никанорович Алалыкинның туғанына 125 жыл

Г.Н.Алалыкин Қарағанды қаласының алғашқы дәрігерінің бірі, хирург, Қазақ ССР-нің еңбек сіңірген дәрігері 1886 жылы дүниеге келген. Ол 1911 жылы Қазан университетін бітіріп, 1911-14 жылдары Петербургте әскери-медициналық академиясының профессоры В.М.Жуковскийдің клиникасында ординатор болады. 1914 жылы майдандағы армия қатарына алынады.

1922-30 жылдары Украинаның Умань қаласындағы ауруханада дәрігер болып істейді. Ал 1930 жылы мамыр айында Қарағандыға керуен келді. Жолаушылар арасында әр түрлі мамандық иелері бар болатын. Солардың

ішінде алғашқы дәрігерлер, медициналық құрал-жабдықтар да ала келген екен.

Бұған дейін Қарағанды облысында тек Қарқаралы округінде ғана орта бірік дәрігер болған.

Ақмола округі бойынша N58 бұйрық бойынша Г.Н.Алалыкин Қарағанды кен орнына әлі салынбаған ауруханада бас дәрігер болып жіберілген.

Аурухана үшін концессия басқармасының үйі бөлінеді. Бұған дейін бұл үйдің жартысы шахтаның ат қорасы, жартысы жатақхана болған. Ол кезде шахтадан көмірді шығаратын. Қарағандының алғашқы дәрігерлері өз қызметін осындай жағдайда бастаған еді. Ауруларды амбулаториялық қабылдау бір ғана бөлмеде жүргізілген.

1931 жылы Қарағандыда хирургия, терапия, педиатрия, құлақ, мұрын, тамақ, көз аурулары, акушер-гинекологтың, тері-венерология аурулары, тағы басқалары бойынша мамандырылған дәрігерлік көмек қалыптаса бастады. 1933 жылдың соңында денсаулық сақтау жүйесінің негізгі буындарында ұйымдастыру жұмыстары аяқталды. Ауруханалар мен амбулаториялар және басқа емдеу мекемелері қара кірпіштен салынған, немесе, тақтаймен шегеленген үйлерге орналастырылды.

1946 жылы Қарағандыдағы N1 клиникалық ауруханада Г.Алалыкин бөлімше меңгерушісі болып, көптеген хирургтерді әзірлеп тәрбиеледі. Оның басшылығымен қалада шахтерлерге көмек көрсету жөніндегі травматологиялық пунктер ұйымдастырылды.

1936 жылы Г.Н.Алалыкин Ленин орденімен, медальдармен және БОАК грамотасымен марапатталған. 1943 жылы Қазақ ССР-нің еңбек сіңірген дәрігері деген атақ берілген.

Г.Н. Алалыкин 1960 жылы қайтыс болды. Қазір Қарағанды қаласында Г.Алалыкин есімімен көше аталады.

Әдебиеттер:

Алалыкин Г.Н // Қарағанды.Қарағанды облысы. Энциклопедия.- Алматы, 1990.-97-98 б.

Алалыкин Г.Н //Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 111 б.

Поспелов Б. Денсаулық күзетінде: Тұңғыш дәрігерлер // Орт.Қазақстан.- 1984.-1 ақпан

10 қыркүйек 1921 – Даңқ орденінің толық иегері Мүтәш Сүлейменовтың туғанына 90 жыл

Мүтәш Сүлейменов 1921 жылғы 10 қыркүйекте Қарағанды облысы Нұра ауданының Казгородок ауылында шаруа отбасында туған.

Қазақ орта мектебінде оқып, 9 кластық білім алды. 1941 жылдың мамыр айынан Нұра ауданының Чкалов атындағы колхозында есепші болып еңбек жолын бастады.

1942 жылдың 12 қаңтарында армия қатарына шақырылды. 1942 жылдың қазан айынан 49-шы Армияның 139-шы Рославск Қызыл Тулы дивизиясында, 2-ші Беларусь майданында бағыттаушы және 45-мм зеңбірек орудиясының командирі болды.

Беларусь соғысында 1944 жылы Мүтәш ағамыз III дәрежелі Даңқ орденін иеленді.

Кнышин қаласы және оның маңындағы соғыста М.Сүлейменов басқарған орудие расчеты неміс фашистерінің үш пулемет орнын және жиырмаға тарта гитлершілерді жойып жіберіп, біздің жаяу әскерлердің одан әрі жылжуына мүмкіндік жасады. Осы соғыстағы ерлігі үшін сержант М.Сүлейменов II дәрежелі Даңқ орденімен марапатталды. Ол Польша жеріндегі ұрыстарда көрсеткен ерлігі үшін 1945 жылғы 29 маусымда I дәрежелі Даңқ орденімен марапатталды.

1945 жылғы 9 мамырды, Жеңіс күнін М.Сүлейменов Берлин төңірегінде қарсы алды. 1945 жылғы 24 маусымда Москвада Қызыл алаңда болған Ұлы Жеңіс парадына қатысқан.

Әскер қатарынан оралған М.Сүлейменов бейбіт еңбек жолын 1946 жылы Нұра ауданының қазақ орта мектебінде алғашқы әскери дайындық пәнінің мұғалімі қызметінен бастап, 1987 жылға дейін үздіксіз еңбек етті.

1968 жылы Қарағанды педагогикалық институтының тарих факультетін сырттай бітірді.

М.Сүлейменов «Қазақ КСР-і білім беру саласының озық қызметкері», «КСРО ағарту саласының озық қызметкері» деген құрметті атаққа ие болды. Қазақ КСР-і Жоғарғы Кеңесінің Құрмет грамотасымен марапатталды.

1990 жылғы 7-мамырда КСРО Президенті М.С.Горбачевтің Кремльдегі Ұлы Жеңістің 45 жылдығына арналған қабылдауында болды.

М.Сүлейменов Ұлы Жеңістің 40, 50, 60 жылдығына арналған Москвада Қызыл алаңда өткен парадтарға қатысқан.

2006 жылы қайтыс болды.

Әдебиеттер:

Қазақстан Республикасы. Президент (1991 - Н.Ә. Назарбаев). Қазақстан Республикасының мемлекеттік наградаларымен марапаттау туралы Қарағанды облысы бойынша: ҚР Президентінің Жарлығы// Орт. Қазақстан.- 2003.- 9 мамыр.-1 б.

Алдашева Р. Сұрапыл соғыста медсанбаттың сарбазы болған.: Жеңісті жақындатқандар Теміртау.- 2003.- 8 мамыр

Ахметов Д. Ерлік мәңгі жасайды: Жеңіске-55 жыл // Нұра.- 2000.-29 сәуір

Ахметов Д. Ерлік мәңгі жасайды: [М.Сүлейменов туралы] // Орт. Қазақстан.- 2001.-26 қыркүйек. Нұра.- 2001.-6 қазан

Ахметов Д. Ұстаздардың ұстазы: Қалдырған ізін мәңгілік// Орт. Қазақстан.- 2004.- 23 қазан.- 13 б.

Әшімұлы Б. Нұраның бойындағы нұрлы мекен: Мерейтой// Орт. Қазақстан.- 2004.- 13 қараша.-8 б.

Байтұрсын Т. Сексенінде де сергек мерейтой: [М.Сүлейменов туралы]// Орт. Қазақстан.- 2001.-15 қыркүйек

Батырлар өлмейді: [Даңқ орденінің үш бірдей дәрежесінің иегері М.Сүлейменовты соңғы сапарға шығарып салу салтанаты] // Орт.Қазақстан.- 2006.- 20 шілде.- 1 б.

Білгішбайқызы Ш. Еңбектегі әр күнім - бір несібе // Нұра.- 2002.- 2 қараша

Досжанов Қ. Абзал аға: [М.Сүлейменов туралы]// Нұра.- 2001.-25 тамыз

Жанғожин А. Қарағандылықтар Отан үшін шайқаста: Қазыналы қарашаңырақ // Орт. Қазақстан.- 2003.- 30 желтоқсан.-8 б.

Жанғожин А. Қаһарман қарағандылықтар Қызыл алаңындағы Жеңіс шеруіне қатысады// Орт. Қазақстан.- 2000.-6 мамыр

Жұмағали С. Еңбегі бардың өнбегі бар // Орт. Қазақстан.- 2003.- 4 желтоқсан.-2 б.

Закарин М. Мәскеудегі жеңіс шеруіне қатысатын Мүтәш: ["Даңқ" орденінің толық иегері қарт майдангер, есімі республикаға аян артиллерист М.Сүлейменовпен әңгіме]// Қазақ елі.- 2005.- 4 мамыр (N17-18).-5б.

Кемпірбаев А. Батырлар еңбегі бағаланады // Орт.Қазақстан. -2009. - 18 тамыз (№ 124). – 2 б.

Көлбаев Т. Жауынгер: қателесіп келген қара қағаз және оның кейіпкері // Дала мен қала. - Алматы, 2010. - 25 қаңтар (№ 3). – 11 б.

Қарағанды енді әскери қала болады // Орт. Қазақстан.- 2002.- 4 қыркүйек.-11 б.

Қалымбай Е. Жеңіс шеруі жемісті еңбекке ұлассын: 2-қыркүйек - екінші дүниежүзілік соғыстың аяқталған күні // Орт.Қазақстан.- 2005.- 3 қыркүйек.- 10 б.

Қауысов Б. Ұлы Жеңіс шеруі шақырады: Ұлы Жеңіске -60 жыл// Орт.Қазақстан.- 2005.- 7 мамыр.-4 б.

Майдангерлер галереясы // Қарқаралы.- 2000.-6 мамыр

Мәкенбаев Қ. Ерлік - мәңгі өшпейтін тағылым // Сарыарқа.- Жезқазған, 2005.- 21 қазан.-3 б.

Мүтәшқызы Ж.. Асқар тауым - тірегім: Жеңіс шеруін бастаған жауынгер // Орт.Қазақстан.- 2006.- 24 тамыз.- 11 б.

Олжабай С. Құрметті азаматтарға - құрмет// Орт.Қазақстан.- 2005.- 17 ақпан.-8 б.

Сүлейменова Ж. Нұрлы Нұраның жаужүрек батыры: М.Сүлейменовтың қызы Ж.Сүлейменовамен әңгіме; әңгімелескен Ж.Тойбек // Орт.Қазақстан.- 2007.- 14 шілде.-3 б.

Сүлейменов М. Жорық жолдары: Естелік-эссе.- Қарағанды: Болашақ-Баспа, 2001.- 70 бет.

Сүлейменов М // Қаһарман қарағандылықтар. Герои-карагандинцы.- Қарағанды, 2000.- 113-114 б.

Сүлейменов Мұташ // Қарағанды.Қарағанды облысы. Энциклопедия.- Алматы, 1990.-524 б.

Сүлейменов Мұташ //Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 487 б.

Сыздықов Б. Қазақ мектебі - ұлт бесігі: М.Сүлейменов атындағы мектепке- 75 жыл // Орт. Қазақстан.- 2004.- 10 сәуір.-6 б.

Сыздықов Б.О. Қазақ мектебі - ұлт мақтанышы М.Сүлейменов атындағы мектепке- 75 жыл: Мерейтой// Нұра.- 2004.- 17 сәуір

Үш дәрежелі "Даңқ" орденінің иегері Мүтәш Сүлейменов: некролог // Орт.Қазақстан.- 2006.- 18 шілде.- 11 б.

Халиолла М. Жалындап жану немесе майдангер-ұстаз Мүтәш Сүлейменовпен сырласу: [Эссе]// Орт. Қазақстан.- 2001.-5 мамыр. Нұра.- 2001.-5 мамыр

3 қазан 1946 Жазушы Алдан Зейноллаұлы Смайылдың туғанына 65 жыл

1946 жылы 3 қазанда Қарағанды облысы, Жаңаарқа ауданы, Ақтау кеңшарында туған. Қаражал қаласындағы орта мектепті бітірген соң, екі жыл шопан болған. 1970 жылы Қазақ мемлекеттік университетінің филология факультетін бітірген. 1970-1990 жылдары облыстық және республикалық баспасөзде қызмет атқарған. 1990 жылы 10маусымда Целиноград облыстық «Тіл және мәдениет» қоғамын құруға атсалысып, осы ұйымның төрағасы болып сайланған. Облыстық «Қараөткел» газетінің бас редакторы болған. 1995 жылдан телевидение саласында еңбек еткен. «Қазақстан теледидары мен радиосы» республикалық корпорациясы Астана студиясының бас директоры, ҚЖО-ның Астана қаласындағы бөлімшесінің директоры болған. Қазір ҚР Парламенті мәжілісінің депутаты.

«Тамыздың таңы» (1979), «Ақ жалын» (1982), «Сағынып келген көктем» (1987), «Найзақара» (1989), «Арқаның Бетпақ деген даласы бар» (2000), "Тамұқтан келген адам"(2005) кітаптарының авторы.

Қазақстан Республикасы Мемлекеттік сыйлығының лауреаты (2006). Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері. Халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығының лауреаты (2005).

А.Смайыловтың шығармалары:

Смайыл А. Арқайым шаһары. Арилер және...аңыз // Егемен Қазақстан. - 2004. - 25 ақпан. - 11 б.

Смайыл А. Арқаның Бетпақ деген даласы бар: повестер.- Астана: Елорда, 2000.- 320 б.

Смайыл А. Ақмоладан Астанаға дейін // Егемен Қазақстан. - Астана, 2009. - 1 шілде (№ 225). – 5 б.

Смайыл А. Аралбай батыр зираты - Ұлытауда // Орт.Қазақстан. - 2009. - 28 шілде (№ 112). – 4 б.

Смайыл А. Астана: ұлт беделінің оралуы // Астана. - 2008. - №3. - 46-51 б.

Смайыл А. Баспасөз тәуелсіздігінің мұраты - әділдік. Бұрынғы заң бірқатар жаңа баптармен толықтырылады // Егемен Қазақстан. - Астана, 2008. - 27 желт. (№ 420-421). – 3 б.

Смайыл А. Ғабең және адамтану// Қазақ әдебиеті. - 2005. - 28 қаңтар. -6 б.

Смайыл А. Дағдарысты еңсерудің кепілі - күшті президенттік билік // Егемен Қазақстан. - Астана, 2009. - 15 сәуір (№ 135). – 1 б., Астана. - Астана, 2009. - № 2. - 10-11 б.

Смайыл А. Дәуірді таң қалдырған даналық (тарихи деректі очерк) // Астана. - 2004. - №1. – 26-33 б.

Смайыл А. Елбасының тарихи ерлігі // Астана. - 2005. - №3. – 4-8 б.

Смайыл А. Елорда - Елбасы ерлігі: дәуірлер тоғысып, ғасырлар жамырайтын Астанамен сырласу // Егемен Қазақстан. - 2006. - 22 қараша (№ 286). – 3 б.

Смайыл А. Елорда-Елбасы ерлігі: Астананың өркендеуі-Қазақстанның өркендеуі // Егемен Қазақстан. - 2005. - 19 мамыр. – 6 б.

Смайыл А. Елордада тарих бар қазыналы // Егемен Қазақстан. - 2008. - 2 сәуір (№98). - 3 ;Астана. - 2008.; №3. - 56-61 б.

Смайыл А. Елорданың даму философиясы // Егемен Қазақстан. - 2008. - 23сәуір (№117-118). – 3 б.

Смайыл А. Жаһандану: теория мен әрекет: әлем // Егемен Қазақстан. - 2005. - 28 қазан. – 6 б.

Смайыл А. Олжабай батыр: Ұрпағының жанашырлығына зәру // Егемен Қазақстан. - 2002. - 12 наурыз. - 4 б.

Смайыл А. Сәбеңнен қалған дәптер! // Астана. - 2003. - №4. - 50-53 б.

Смайыл А. Тайга: Повесть // Жұлдыз. - 2004. - №6. - 3-47 б.

Смайыл А. Тасада қалған тағдырлар // Қазақ әдебиеті. - 2009. - 12-18 маусым (№ 26). – 6 б.

Смайыл А. Түпкі тегіміз-арилер // Астана. - 2003. - №5. - 52-55 б.

Смайыл А. Ұлттық азаматы болу оңай емес // Егемен Қазақстан. - 2003. - 16 желтоқсан. - 3 б.

Смайыл А. Ұлттық идея ұстыны// Егемен Қазақстан. - 2006. - 25 қаңтар. - 4 б.

Смайыл А. Ұлтшылдық // Егемен Қазақстан. - 2008. - 30 қаңтар (№28). - 13 б.

Смайыл А. ЧК туралы бірер сөз // Астана. - 2006. - №4. - 56-57 б.

Смайыл А. 79-шы жылдың ызғарлы жазы// Егемен Қазақстан. - Астана, 2010. - 26 мамыр (№ 203/206). – 6 б.

А.Смайыловтың шығармашылығы туралы:

Алданның мәртебесі: құттықтаймыз! // Орт.Қазақстан.- 2006.- 28 желтоқсан.-1 б.

Ахметов Қ. Әдебиеттің құны қанша?: Жазушылар Одағы басқармасының хатшысы, Астана филиалының директоры, жазушы Алдан Смайылмен сұхбат // Қазақ әдебиеті. - 2005. - 11 наурыз. – 12 б.

Әлмашұлы Ж. Өрт қызулы ойлар: [жазушы Алдан Смайылұлының "Тамұқтан келген адам" атты жаңа кітабы туралы]// Егемен Қазақстан. - 2005. - 10 желтоқсан. – 8 б.

Бексейіт С. Жерлес жазушымыз қайраткер атанды: бәрекелді! // Орт.Қазақстан.- 2005.- 29 желтоқсан.-16 б.

Желтоқсан - ерлік тарихымыз: /17 желтоқсан - Демократиялық жаңару күні/ // Егемен Қазақстан.- 2000.- 16 желтоқсан

Рахымбек С. Адам жайлы ақиқат: ["Тамұқтан келген адам", кітап туралы] // Қазақ әдебиеті.- 2006.- 4 тамыз (№31).- 12-13 б.

Смайылов Алдан Зейноллаұлы //Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 476 б.

Смайылов Алдан //Қазақстан жазушылары XX ғасыр: анықтамалық, 2004. - 389 б.

Смайылов Алдан //Қазақстан жазушылары: анықтамалық : 75 жыл / құраст. С. Қамшыгер, 2009. - 363 б.

10 қазан 1911 Қазақ ақыны Қ.Аманжоловтың туғанына 100 жыл

Қасым Аманжолов 1911 жылы қазіргі Қарағанды облысының Қарқаралы ауданындағы Қызылорай қыстауында дүниеге келген.

1923 жылы Қасымды ағасы Ахметжан Семейдегі бастауыш мектеп-интернатқа түсіреді. Мектептен кейін Қ. Аманжолов Семей мал-дәрігерлік техникумында оқиды. Оны тәмамдағаннан соң Оралдағы педагогикалық институтқа түседі. 1930 жылы Алматыға барып «Лениншіл жас» газетінің редакциясына қызметке тұрады. 1931 жылы Қасым Ленинградтағы орман шаруашылығы институтына түседі, бірақ аяқтай алмай, Оралға келіп, «Екпенді құрылыс» газетіне қызметке тұрады. 1933 жылы міндетті әскер қатарына

алынып, оны сол Орал қаласында өтейді.

Алғашқы өлеңдерін Қ.Аманжолов Семейде жазған. Олар қабырға газетіне ғана басылып жүрген. Кейін ол дәптері жоғалып кеткен. Сондықтан 1930 жылдарға дейін жазған өлеңдері сақталмаған. 1930 жылы жазған өлеңдері өзі қызмет істеп жүрген «Лениншіл жас», «Қызыл әскер» және «Пионер» газеттерінде жарияланған.

Қ.Аманжоловтың ақын, азамат болып қалыптасуына Орал қаласы үлкен әсер етті. Осы қалада ол ең алғашқы махаббат, жастық жырларын жазды. 1935 жылы әскер қызметінен босасымен Қасым Оралдың театр труппасын ұйымдастырып, өзі көркем басқарушысы болады. Бұл труппа тез өсіп, аз уақыт ішінде театр болып құрылды. Мұндағы ақынның еңбегі өте зор еді. Осы кездері Қ.Аманжоловтың ақындық, әншілік, артистік таланты жұртшылыққа танылды.

1936-1941 жылдары Қ.Аманжолов Алматыға барып, «Социалистік Қазақстан», «Лениншіл жас» газеттерінде, Жазушылар Одағында қызмет істейді. Бұл кездері ол өлеңмен қатар әр түрлі тақырыпқа мақала, очерк, фельетон жазады.

1939-1941 жылдар арасында Қ. Аманжоловтың шығармашылық елеулі өрлеу дәуірі басталады. Осы кездерде жазған «Нар тәуекел», «Дауыл», «Көкшетау», «Орамал», «Заула, заула Турксиб», «Сұлтанмахмұт туралы баллада» сияқты өлеңдерінде өрісті ойлар, терең сезім қуаты, өткір тіл байлығы байқалады. Және де Пушкин, Лермонтов, Шевченко, Байрон, Маяковскийдің шығармаларын қазақ тіліне аударуы Қасымның шығармашылық өнерінің өсу жолын анықтай түседі. Қасым қалың жұртшылыққа өзінің ақындығы, аудармасымен ғана емес, сонымен қоса әнімен, домбра, сырнай, скрипка, пианино тартатын әдемі өнерімен де танылған. Ол өз өлеңіне ән шығаруды өте қызық көрген. «Дариға», «Туған ел» атты өлеңдері бүгінгі жақсы әндер тізіміне қосылады. Қ.Аманжоловтың бірінші өлеңдер жинағы 1938 жылы «Өмір сыры» деген атпен шықты. 1940 жылы Қасым Маяковскийдің он шақты өлеңін аударып 1941 жылы «Бар дауыспен» деген атпен жеке жинақ етіп жариялады.

Қ.Аманжолов тек қана лирик емес, сонымен қоса эпик ақын. «Дүние қандай жап-жарық», «Сақыпжамал», «Күйім тасып барады, күйім тасып», «Жаным сәулем, еркешім, қызыл гүлім» атты өлеңдері Қасымның лириктігін танытса, «Ақын өлімі туралы аңыз», «Боран», «Біздің дастан», «Жамбыл тойында» атты поэмалары оның эпиктігінің дәлелі.

Қ.Аманжолов 1941-1945 жылдары Ұлы Отан соғысына қатынасып, жауға қарсы қолындағы қаруымен де, қаламымен де белсене күресті. Соғысқа аттанар алдында ақын «Мазасыз музыка», «Қоштасу», «Бейсекештің бес ұлы» сияқты патриоттық өлеңдерін жазады. Соғыс майданында жүріп Қасым көптеген лирикалы өлең жазған. «Үстімде сұр шинелім», «Мартбек», «Жеңіс дауысы», «Орал», «Ертіс», «Сибирь», «Сарыарқа» сияқты өлеңдері туған жердің сыр-сипатын, сұлулық бейнесін, соғыс өмірін суреттейді. Ал «Елге хат», «Достар қайда жүрсіңдер?», «Ағайға» деген өлеңдері туған елді, дос жорандарын, ағайын-туыстарын сағынған солдаттың сезім дүниесін жырлайды.

1943 жылғы сұрапыл кезеңде дүниеге келген Қасымның бір ерекше, өлмес туындысы – «Ақын өлімі туралы аңыз» атты поэма. Бұл поэма Қасымның атын аспандатып, ақындық даңқын шырқау шыңға шығарған тұлғалы туынды. Бұл поэма Ұлы Отан соғысының майданында жаудың қоршауында қалып қойып, ерлікпен қаза тапқан Қасымның жақын досы, жас ақын А.Жұмағалиев туралы.

Ұлы Отан соғысы аяқталған соң Қасым майдан өлеңдерін газет-журналдарға көптеп бастырумен қатар жаңа өлеңдер жазды. Осы кездері оның «Біздің дастан» поэмасы жазылып, таңдамалары өлеңдер жинағы «Дауыл» деген атпен жарық көрді. 1949-1952 жылдары Қ.Аманжоловтың «Балбөбек», «Нұрлы дүние» жинақтары «Таңдамалы шығармалар» жинағы басылып шықты.

1947 жылдан бастап Қасым сырқаттанып, ара-тұра жатып қалып жүрді. Бірақ қандай ауыр калде жатса да, өлең жазуын тоқтатқан жоқ. Сырқаты дендеген кездерде Қасым өлеңдерінде өзінің ақындық өмірі туралы жазатын. Бұған дәлел оның «Өзім туралы» атты өлеңі. Бірақ бұл өлеңді аяқтамай кетті. 1954 жылы қыркүйек-қазан айларында Қ.Аманжолов Қазақстан Жазушыларының III съезінің ашылуына қатынасты. Осы жылдың желтоқсан айынан бастап сырқаты мендей түсті. 1955 жылы 18 қаңтарда Қасым мәңгілікке көз жұмды.

Өмірден ерте кеткенімен, Қасымның мәңгі жасайтын асыл жырлары қалды. Сол жырлары ақын атын өлтірмейді. Бұл күнде халықтың сүйікті ақыны Қ.Аманжоловтың жарқын бейнесі ел

жүрегінде. Оның шығармалары орыс және басқа да халықтардың тілдеріне аударылған. Қарағандыда Қ.Аманжолов құрметіне көше аталған. Қарқаралы ауданындағы бұрынғы Фрунзе совхозына Қасым Аманжолов есімі берілді.

Қ.Аманжоловтың шығармалары:

- Аманжолов Қ. Шығармалар: 4 томдық. /Құраст. Ғ.Қайырбеков.- Алматы: Жазушы, 1977.
1 т.: Өлеңдер.-1977.- 527 б.
2 т.: Поэмалар.-1978.- 328 б.
3 т.: Аудармалар.-1980.- 264 б.
4 т.: Прозалық және драмалық шығармалар.- 1980.- 255 б.
- Аманжолов Қ. Шығармаларының толық жинағы. 3 томдық.- Алматы: ҚМКӘБ.- 1955
1 т., 1930-40 жж.- 568 б.
2 т., 1941 ж.- 550 б.
- Аманжолов Қ. Таңдамалы шығармалар: Өлеңдер мен поэмалар. 1 томдық.- Алматы: ҚМКӘБ.- 1961.- 540 б.
- Аманжолов Қ. Ақын өлімі туралы аңыз: Өлеңдер мен поэмалар.- Алматы: Жалын, 1982.- 112 б.
- Аманжолов Қ. Асуда: Повесть.- Алматы: Жалын.- 1984.- 144 б.
- Аманжолов Қ. Біздің дастан: Таңдамалы өлеңдер поэмаларының бір томдығы.- Алматы: Жазушы.- 1960.- 336 б.
- Аманжолов Қ. Дариға, сол қыз: өлеңдер мен поэмалар. - Алматы: Раритет, 2006.- 256 б.- (Жыр жауһары)
- Аманжолов Қ. Дауылды жылдар дәптері: Өлеңдер мен поэмалар жинағы.- Алматы: ҚМКӘБ.- 1960.- 248 б.
- Аманжолов Қ. Дауыл: өлеңдер.- Алматы: Жазушы, 2002.- 128 б.- (Мектеп кітапханасы)
- Аманжолов Қ. Екі томдық шығармалар жинағы. 2-том. Аудармалар, драмалық шығармалар / Аманжолов Қ.; құраст. Д. Аманжолова.- Алматы: ТОО Тенгри, 2001.- 424 б.
- Аманжолов Қ. Нұрлы дүние: Таңдамалы өлеңдер мен поэмалар.- Алматы: Жазушы, 1991.- 329 б.
- Аманжолов Қ. Өлеңдер. /Құраст. С.Дәуітов.- Алматы: Мектеп, 1985.- 162 б.

- Аманжолов Қ. Абдолла ақын туралы аңыз: [Өлеңдер] // Азия Транзит.- Қарағанды, 2001.- №8.-10-13 б.
- Аманжолов Қ. Аманжол-Рақымжанның Қасыммын: Өлеңдер // Қарқаралы.- 1991.- №2.- 46-50, 65-67 б.
- Аманжолов Қ.Р. Бүгін майдың отыз бірі: [Жауынгер дәптерінен] // Орт.Қазақстан.- 2001.- 8 қыркүйек, Қарқаралы.- 2001.- 8 қыркүйек
- Аманжолов Қ. Балалық шақтан бір елес: Өлең // Қазақ әдебиеті.- 1991.- 5 шілде
- Аманжолов Қ. «Достарым, бір ағам бар Тайжан атты...»: Өлең // Орт.Қазақстан.- 1991.- 25 маусым
- Аманжолов Қ.Р. Иса ақынмен кездесу // Орт.Қазақстан.- 2001.- 8 қыркүйек
- Аманжолов Қ. Елге хат: Өлең // Қарқаралы.- 1991.- №2.- 3 б.
- Аманжолов Қ. Естен қалмас бір оқиға; Бүгін майдың отыз бірі /Жауынгер дәптерінен/ // Орт.Қазақстан.- 1991.- 5 шілде
- Аманжолов Қ. Есімде... // Қарқаралы.- 1991.- №2.- 26-35 б.
- Аманжолов Қ. Жеңіс дауысы: Өлең // Қазақ әдебиеті.- 1985.- 6 қырк.
- Аманжолов Қ. Иса ақынмен соңғы кездесу // Орт.Қазақстан.- 1991.- 5 шілде
- Аманжолов Қ. «Қара көз, қиылған қас, жазық мандай...»: Өлең // Қазақ әдебиеті- 1991.- 8 наур.
- Аманжолов Қ. Қасыммын, сол баяғы бір Қасыммын //Лениншіл жас.- 1988.- 20-22 шілде
- Аманжолов Қ. Өзім туралы; Қазақстан; Сарыарқа; Қарағанды т.б өлеңдері // Орт.Қазақстан.- 1991.- 5 шілде
- Аманжолов Қ. Сәскеде сансыз көкек сұңқылдаған: Өлең // Қазақ әдебиеті.- 1985.- 26 шілде
- Аманжолов Қ. Туған жер; Өзім туралы: /Өлеңдер/ // Қарқаралы.- 1991.-№2.- 10-13, 18-25 б.

Аманжол Қ. Көз алдымда көк қаршыға // Жұлдыз.- 2001.- N11.-45-47 б.
Аманжолов К. Өзім туралы: Дастан / Аманжолов К. // Жұлдыз.- 2001.- N9.3-4 б.
Аманжолов Қ. Шер батса кім іздемес туған елін... немесе Мағжанның бір өлеңі жайлы // Жас Алаш.- 2000.- 19 қазан.

Қ.Аманжоловтың шығармашылығы туралы:

Айнабеков М., Еремекбаев Т. «Дабылдатып еді бір дүние»: /Қ.Аманжоловтың 80 ж-қ тойынан репортаж// Орт.Қазақстан.- 1991.-30 қазан
Ақсұңқарұлы С. Қазақтың Қасымы - ғаламның жасына немесе ақын туралы сөз: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл// Азия Транзит.- Қарағанды, 2001.- N8.-3-9 б.
Ақсұңқарұлы С. Қасым туралы сөз // Орт.Қазақстан.- 1991.- 5 шілде, Қарқаралы.- 2001.- 8 қыркүйек
Ақсұңқарұлы С. Қасымның ғасыры басталды: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл / Ақсұңқарұлы, С. // Орт.Қазақстан.- 2001.- 20 қаңтар
Ақсұңқарұлы С. Қасымның тойы қалай өтсе ғанибет болар еді?: [Облыс әкімінің назарына] // Орт.Қазақстан.- 2001.- 2 маусым
Ақсұңқарұлы С. Менің Қасымым: [Қ.Аманжолов туралы эссе] // Орт.Қазақстан.- 2001.- 8 қыркүйек
Ақшолоқов Т. Көркем шығарманың эстетикалық табиғаты.- Алматы: Ғылым, 2001.- 338 б.
Ақын құрметіне // Орт.Қазақстан.- 1991.- 25 сәуір
Аманжолв Қасым // Қарағанды.Қарағанды облысы. Энциклопедия.- Алматы, 1990.-101 б.
Аманжолв Қасым //Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 120 б.
Аманжолв Қасым //Қазақстан жазушылары XX ғасыр: анықтамалық, 2004. - 389 б.
Аманжолов Қасым //Қазақстан жазушылары: анықтамалық : 75 жыл / құраст. С. Қамшыгер, 2009. - 27 б.
Аманжолова Д. Ақын Қасымның махаббаты: Қасым Аманжоловтың жары Сақыпжамал туралы //Қазақ әдебиеті.- 2006.- 14 шілде (N28).- 6-7 б, Орт.Қазақстан.- 2006.- 22 шілде.-7 б.
Аманжолова Д. Дауылпаз ақын: /Қ.Аманжолов туралы// Орт.Қазақстан.- 1981.- 16 қаңт.
Аманжолова Д. Елім деп соққан жүрегі / Аманжолова Д. // Егемен Қазақстан.- 2001.- 12 қазан.-5 б., Қазақстан сарбазы.- 2001.- 19 қазан.-8 б.
Аманжолұлы Қ. Қасым мен Сырыбай: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 1 тамыз
Амантай А. Қасым атама // Орт.Қазақстан.- 2003.- 4 желтоқсан.-8 б.
Асауов Д. Поэзия кеші: мәдени хабар // Орт.Қазақстан.- 2006.- 30 қараша.-12 б.
Асқаров Қ. Ақындар деген өзгеше халық: Өлеңдер // Азия Транзит.- Қарағанды, 2002.- N1.-7-8 б.
Ахметова М. Дауылпаз ақын күндері жалғасуда // Қарқаралы.- 2001.- 28 шілде
Аязбаева А. Қасым Аманжоловтың "Өзім туралы" өлеңі// Қазақ тілі мен әдебиеті.- 2007.- № 3. - 26-28 б.
Әбдірахманова Т. Қасым Аманжоловтың поэтикасы.- Алматы: Ғылым, 1976.- 296 б.
Әбдіхалықов Ә. Ақын бақыты // Орт.Қазақстан.- 1986.- 20 желт.
Әдеби Қарағанды: Библиографиялық әдебиеттер көрсеткіші / Қарағанды обл. ғылыми-әмбебап кітапханасы; Құраст.: Г.Н.Умбединова.- Қарағанды: б.ж., 2000.- 89 б.- (Облыстық кітапхана-өлкетану орталығы)
Әділбекова Т. Ақиық ақын сүйген туған жер: /Қ.Аманжоловқа арналған сөз// Қазақ тілі мен әдебиеті.- 1991.- №8.- 27-30 б.
Әзімханов Ж. Аққора ақиық ақынын ардақтап еді: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 8 қыркүйек
Әзімханов Ж. Ақын туысқандарымен кездесу: естелік // Қарқаралы.- 2001.- 8 қыркүйек
Әлиманов Ж. Ақынның ата тегін таратсақ... // Орт.Қазақстан.- 1991.- 18 мамыр
Әлімбаев М. Өртке тиген дауылдай // Парасат.- Алматы, 2001.- N9.-20-23 б.
Әлімбеков Қ. «Өзге емес өзім айтам өз жайымды...» // Өркен.- 1991.- 6 шілде

- Әлімқұлов Т. Заманның жеңіл ауыз жетелмені: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл //Орт. Қазақстан.- 2001.- 8 қыркүйек., Сарыарқа.- Жезқазған, 2001.- 14 қыркүйек
- Әрінова М. Мұқалмас мұра // Орт.Қазақстан.- 1991.- 1 мамыр
- Байзақов И. Бәрің өтірік жазасындар және сатқынсындар: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 8 қыркүйек
- Балқыбек Ә. "Ей, Тәкаппар дүние! Маған да бір қарашы!": Қасым Аманжолов - 90 жыл // Қазақ әдебиеті.- 2001.- 14 қыркүйек(N37).-3 б.
- Бектұров Ж. Өмірді мадақтап...: /Қ.Аманжоловтың туғанына 80 жыл толуына/ // Орт.Қазақстан.- 1991.- 4, 7, 11, 14 маус.
- Бегман Қ. Қасымдар осал болмаған //Егемен Қазақстан.- 2001.- 12 қазан.-4 б.
- Бегманов Қ. Қасым Аманжолов жайлы жырлар // Қазақ әдебиеті.- 2001.- 12 қазан.-9 б.
- Бегманов Қ. Сағыныш: Жыр кітабы.- Өлке: Алматы, 2001.- 96 б.- (Отырар кітапханасы)
- Бексейіт С. Қасым Аманжолов көшесінде туған ой: Өлең // Орт.Қазақстан.- 2001.- 13 қазан
- Бекхожин Қ. Сегіз қырлы, бір сырлы // Өлең өткелдері.- Алматы, 1986.- 97-103 б.
- Бердібаев А. Ақын мұраты кітапта: /Р.Бердібаев Гүлейшаның бұлбұлдары/- Алматы: Жазушы, 1970.- 143 б.
- Бөдешұлы Ж. Ақындық та бір майдан...: Өлеңдер // Орт.Қазақстан.- 2001.- 27 қазан
- Ерғобеков Қ. Майданнан келген хат: Қасымның бір өлеңі хақында // Соц.Қазақстан.- 1988.- 21 ақпан
- Дәуітұлы С. Қасым ақын: Қасым Аманжолов ақынның шығармашылық творчествосы // Қазақстан ЗАМАН.- 2003.- 6 маусым.-14 б.
- Досанов,С. Жаңа ғасыр ұлы ақынды танып ал: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл //Орт.Қазақстан.- 2001.- 20 қазан
- Дүйсебекова А. Қ. Аманжолов шығармашылығы Тәкен сынында // Қазақ тілі мен әдебиеті.- 2005.- N8.-63-71 б.
- "Дүниеге келер әлі талай Қасым": // Қарқаралы.- 2001.- 14 мамыр
- Дүниеге келер әліталай Қасым... / ред. Шанаева Н.Ы.- Қарағанды: ТОО "Арко", 2005.- 101 б.
- Ерғалиев Қ. Жалтарыссыз жайсаң еді // Лениншіл жас.- 1991.- 3 шілде
- Ерман Ж. Жыр-аманат: үзінді // Егемен Қазақстан.- 2001.- 12 қазан.-4 б.
- Жазыбаев М. Қасым Аманжолов жайлы есімдегілер // Қарқаралы.- 1991.- №2.- 68-71 б.
- Жайлыбай Ғ. Нәзір Төреқұлов атындағы Республикалық жыр мүшайрасы // Жұлдыз.- 2002.- N3.-32-42 б.
- Жақыпов Қ. «Қанатын бер қыран құстың...» // Орт.Қазақстан.-1991.- 4 шілде
- Жақыпханова Г. Елеулі ізі бар азамат: жақсының жүзі жарқын // Қарқаралы.- 2006.- 23 желтоқсан.-4 б.
- Жанғожин А. Ақын тойы басталды: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 8 қыркүйек
- Жәнелұлы О. "Азаттық" атты жырымен Ақсұңқарұлы шықты атойлап // Орт.Қазақстан.- 2001.- 17 қазан
- Жәнібеков Ә. Қазақ өлеңінің бәйтерегі // Егеменді Қазақстан.- 1991.- 13 шілде
- Женісұлы Е. Дариға Қасымқызы: Менің естелігім // Жас Алаш.- 2001.- 17 шілде.-5 б.
- Жетібаева Б. Қала төлқұжатындағы есімдер: Қасым Аманжолов: Жезқазған қаласына - 50 жыл // Сарыарқа.- Жезқазған, 2004.- 28 қаңтар
- Жойқынбектегі Қ. Қасым қадірлеген өрелі ақын: Қ.Мұқышевтың туғанына-80 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 23 мамыр
- Жұмағазиев С. "Сонау бір шетте, сонау үй..." // Орт.Қазақстан.- 2001.- 1 тамыз
- Жұмағұл С. Қасым ақындығы Е.Ысмайылов еңбектерінде: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Азия Транзит.- Қарағанды, 2001.- N8.-20, 21 б.
- Жұмасұлтанов Ә. Ақынның бір өлеңі туралы // Орт.Қазақстан.- 1991.- 4 шілде
- Ибраев А. "О, Дариға алтын бесік туған жер": Қасым Аманжолов атындағы 3-аудандық жыр мүшәйрасынан репортаж // Қарқаралы.- 2004.- 14 тамыз. Қарқаралы.- 2005.- N1.-39 б.
- Игенберлин Е. Қасым десе, Қасымең ағатайым: Қ..Аманжоловтың туғанына 90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 15 тамыз

- Иса Қ. Қасыммен сырласу: Өлең // Орт.Қазақстан.- 2001.- 13 қазан
- Исмайылов Е. Өмір мен өлең // Ақын және революция.- Алматы, 1983.- 326-377 б.
- Кәкішев Т. Қ.Аманжолов және қазақ фольклористикасы // Шалқар.- 1994.- №41
- Кәрібаева Б. Қазіргі қазақ әдебиетінің көркемдік даму арналары: Зерттеу.- Астана: Елорда, 2001.- 312 б.
- Кәрібаева Б. Қос арыстың асқақтығын аңдасақ // Орт.Қазақстан.-1991.- 21 маусым
- Кеңшілікұлы А.Қазақ жырының алдаспаны // Жұлдыз.- 2001.- №9.-6-14 б.
- Кеңшілікұлы А. Қарлығаш дәурен.- Алматы: Қаламгер ТЕН, 2003.- 180 б.
- Көшімов Ө. Талант қуаты // Орт.Қазақстан.- 1991.- 23 мамыр
- Қазақ әдебиеті: Хрестоматия : 11 сыныпқа арналған / Құраст. Ұ.Асыллов: Ө. Дайырова, Р. Батталова.- Алматы: Мектеп, 2001.- 256 б.
- Қайсенов Қ. Аттас аға // Қазақ әдебиеті.- 1991.- 24 мамыр
- Қайсенов Қ. Құлағымда қоңыр үн // Парасат.- Алматы, 2001.- №9.-20 б.
- Қайсенов Қ. "Олар да бұл Қасымды бір байқасын..."// Қазақ әдебиеті.- 2001.- 12 қазан.-8 б.
- Қайырбеков Ә., Сәулебеков А. Дауылдай өртке тиген...// Лениншіл жас.- 1991.- 13 шілде
- Қайырбеков Ғ. Ақын туралы аңыз // Лениншіл жас.- 1991.- 4 шілде; Орт.Қазақстан.- 1991.- 2-3 шілде
- Қайырбеков Ғ. Арқаның сағынышты сары белі // Егеменді Қазақстан.-1991.- 13 шілде
- Қайырбеков Ғ. Қасымға қайта оралу // Қазақ әдебиеті.- 1991.-29 наур.
- Қалиева А. Ақынға арнау // Азия Транзит.- Қарағанды, 2001.- №8.-22 б.
- Қарабек Б. Арайдың арлы нұрындай // Орт.Қазақстан.- 2007.- 29 желтоқсан.-10 б.
- Қарабеков Б. Өзіндей аға өртендім: Өлең // Орт.Қазақстан.- Қарағанды, 2001.- 17 қазан
- Қарабеков Б. Шайтанкөл // Орт.Қазақстан.- 2004.- 24 тамыз.-12 б.
- Қарағанды облысы. Қарағанды облыс әкімі. Қ.Аманжоловтың 90 жылдығына арналған шараларды даярлау мен өткізу туралы: Қарағанды облысы әкімінің өкімі // Орт.Қазақстан.- 2001.- 23 маусым
- Қасым Аманжолов және қазақ әдебиеті мен тіл білімінің өзекті арналары: Қ.Аманжоловтың 90 жылдық мерейтойына арналған республикалық ғылыми-теориялық конференция материалдары бойынша мақалалар жинағы.- Қарағанды: АРКО, 2001.- б.
- Қасым тойында қанат қаққан жұлдыздар: [Өлеңдер] // Қарқаралы.- 2001.- 29 қыркүйек
- Қасымжанов М. Мақсатымыз - халыққа қызмет ету: Аудан әкімінің бағдарламасы: ауыл-село проблемасы // Қарқаралы.- 2005.- 20 тамыз.- 1 б.
- ҚасымқызыД. Менің естелігім: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 1 қыркүйек
- Қашқынбекова Ә. Найзағай мінез жауынгер ақын немесе Қ.Аманжоловтың "Дариға, сол қыз" өлеңі хақында: пікір // Орт.Қазақстан.- 2005.- 9 маусым.-16 б.
- Қашқынов Ж. Қасымсың, сол баяғы бір Қасымсың: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 14 шілде
- Қирабаев С. Қасым шығармаларын тексті туралы // Қазақ әдебиеті.-1991.- 28 маусым
- Қирабаев С. Қыран қанатты ақын: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 21 шілде
- Қирабаев С. Өрлеу жолында.- Алматы: Көркем әдебиет баспасы, 1960.- б.
- Қирабаев С. Елуінші жылдардың бас кезінде..: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 8 қыркүйек
- Қойбағаров Х. Жыр жұлдызы, ақындардың ақиығы: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Қарқаралы.- 2001.- 25 тамыз
- Қонарбаева С. Асылын ардақтар елім қайда?: Қ.Аманжоловтың туғанына 80 жыл толуы қарсаңында // Орт.Қазақстан.- 1991.- 1 мамыр
- Қонарбаева С. Ән шалқып, күй төгілді аспанымда: [Қ.Аманжоловтың туғанына 80 жыл толуына орай өткен көркемөнерпаздар байқауы] // Орт.Қазақстан.- 1991.- 27 сәуір
- Қонарбаева С. Қасым тойының беташары // Орт.Қазақстан.- 1991.- 8 мамыр
- Құдышұлы О. Қасымның бабасы // Орт.Қазақстан.- 1991.- 4 шілде
- Құрманғалиқызы А. Ұлылықтан тәбәрік алды: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 12 қыркүйек

- Ләмбеков С. Қайда екен, қайда.: лирикалық дастан // Қарқаралы.- 1991.- N2.-52-60 б.
- Ләмбекұлы С. Қасым туралы: [өлең] // Қарқаралы.- 2001.- 8 қыркүйек
- Лекеров Қ. Поэзия қаһарманының әсем әні: Қ.Аманжоловтың туғанына 90 жыл толуы қарсаңында // Орт.Қазақстан.- 2001.- 9 мамыр
- Мақатаев М. Қасым солай болмаса... / Мақатаев М. // Жұлдыз.- 2001.- N9.-5 б.
- Мақатаев М. Қасым солай болмаса... / Мақатаев М. // Жұлдыз.- 2001.- N9.-4 б.
- Мақсұтов Қ. «...Олар да бұл Қасымды бір байқасын...» // Орт.Қазақстан.- 1991.- 1 маусым
- Мәкенбайұлы Қ. Батырлаша белдесіп еді; Ұлы Жеңіске - 60 жыл // Орт.Қазақстан.- 2005.- 7 мамыр.-14 б.
- Мәуленов С. Ақын жолы // Орт.Қазақстан.- 1981.- 17 қырк.
- Мәуленов С. Дара дарын, биік белес: Қ.Аманжоловтың туғанына 80 жыл // Парасат.- 1991.- N10.
- Мәуленов С. Жаңғыра беретін жыр: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Азия Транзит.- Қарағанды, 2001.- N8.-17, 18 б.
- Мәуленов С. Қасым Бакуде: Қ.Аманжоловтың туғанына 80 жыл толу қарсаңында / Мәуленов С. // Замандас.- 1991.- 28 маусым
- Мәуленов С. Найзағалы қара бұлт: Қ.Аманжолов қайтыс болған күні туралы // Лениншіл жас.- 1988.- 22 шілде
- Медиев Қ. Ақын мәңгілікке бет алды: [Ақын Қ.Аманжоловтың 90 жылдығына арналып Алматыда, республикалық сарайында өткен салтанатта сөйлеген сөзі] // Орт.Қазақстан.- 2001.- 17 қазан
- Молдағалиев Т. Қасым ақын - менің кездесе алмай қалған ұстазым // Егемен Қазақстан.- 2001.- 12 қазан.-1 б.
- Мұстафа Б. Қаламмен де, қарумен де.: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 25 шілде
- Мұстафа Б. Шилі өзен: Әңгіме // Орт.Қазақстан.- 2002.- 1 қаңтар
- Мұхтаров А. Сыршыл ақын: (Қасым Аманжолов шығармашылығы хақында) // Қазақ тілі мен әдебиеті.- 2007.- № 4. - 58-62 б.
- Мүсірепов Ғ. Майданнан соққан жаңа леп: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Азия Транзит.- Қарағанды, 2001.- N8.-16, 17 б.
- Нарымбетов Ә. Ақын және табиғат // Дәуір және поэзия.- Алматы.- 1970.- 119 б.
- Нарымбетов, Ә. Дәуір және поэзия / Нарымбетов, Ә.- Алматы: Жазушы, 1970.- б.
- Нәрешев Р. Қасым оты сөнбейді // Орт.Қазақстан.- 1991.- 12 қаңт., Орт.Қазақстан.- 2001.- 30 маусым
- Нәрешев Р. Сағыныш екен сол жылдар.: Қ.Аманжоловтың туғанына - 90 жыл // Азия Транзит.- Қарағанды, 2001.- N9.-22, 23 б.
- Нәрешев Р. Ұмытылмас бейне: Қ.Аманжоловтың туғанына - 90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 25 сәуір, Орт.Қазақстан.- 1991.- 31 мамыр
- Нәрешев Р. Ұмытылмас кездесулер: Қ.Аманжоловтың туғанына 80 жыл толуы қарсаңында / Нәрешев Р. // Сарыарқа.- 1991.- 22 мамыр
- Нәрешев Р.Ірі тұлға: Қ.Аманжоловтың туғанына 80 жыл толуы қарсаңында // Қарқаралы.- 1991.- 13 сәуір
- Нәрешұлы Р. Өмір өткелдері: естеліктер, эсселер мен өлең-жырлар.- Қарағанды, 1994.- 153 б.
- Нығыметжанов О. Ақын Қарақаралыда тұрған ба? // Орт.Қазақстан.- 1991.- 27 маусым, Қарқаралы.- 1991.- 29 мамыр
- Нысаналы А. Дауылпаз // Егеменді Қазақстан.- 1991.- 5 шілде
- "О, Дариға алтын бесік туған жер": [Қ.Аманжолов атындағы жыр мүшәйра жеңімпаздарының өлеңдері] // Қарқаралы.- 2005.- N1.-39-42 б.
- Омарбекова Б. Жырға айналған ғұмыр: [Қ.Аманжоловтың 75 жылдығына арналған әдеби кештен репортаж] // Коммунизм таңы.- 1986.- 25 қазан
- Омарбеков М. "Біреуге аспандағы асылымын": Қ.Аманжоловтың туғанына 80 жыл толуы қарсаңында / Омарбеков М. // Коммунизм таңы.- 1990.- 15 қыркүйек
- Омарбеков, М. Өз қазағым, өз елім: деректі әңгіме / Омарбеков, М. // Қарқаралы.- 2001.-8 қыркүйек

- Омарбеков М. Өртке тиген дауылдай өлеңі бар: Қ.Аманжоловтың 75 жылдығына / Омарбеков М. // Коммунизм таңы.- 1986.- 18 қазан
- Омарбеков М. Совхозға Қасым есімі берілді, ал мерей тойға дайындық қалай? / Омарбеков М. // Қарқаралы.- 1991.- 25 мамыр. Орт.Қазақстан.- 1991.- 16 мамыр
- Омарбекова Р.Дауылпаз ақынға құрмет // Соц.Қазақстан.-1991.-11 маусым
- Омарбекұлы М. Біреуге аспандағы асылымын...: Қ.Аманжоловтың 90 жылдығына орай Қарқаралыда өткен салтанаттан репортаж / Р.Смағұлов // Қарқаралы.- 2001.-22 қыркүйек
- Омарбекұлы М. Жасын ғұмыр - Қасым ғұмыр: Дауылпаз ақын туралы бір толқын үзік ойлар // Орт.Қазақстан.- 2004.- 15 маусым.-5 б.
- Омарбекұлы М. Қасым мен Мекебай: Қасым Аманжоловтың туғанына-95 жыл// Орт.Қазақстан.- 2006.- 9 мамыр.-9 б.
- Омаров К. Дауылпаз ақын ауылы мерейтойға мұқият әзірленуде: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл// Орт.Қазақстан.- 2001.-11 тамыз
- Омаров К. Қасиетті ел, киелі жер // Азия Транзит.- Қарағанды, 2001.-N8.-27 б.
- Омарханов Н. Қарқаралыда Қасымның рухы бар: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 8 қыркүйек
- Омарханов Н. Хош келдіңіздер, дауылпаз ақын еліне // Қарқаралы.- 2001.- 8 қыркүйек
- Омарханов Н. Шындықтың шырақшысы, ақындардың апостолы: Қ.Аманжоловтың туғанына - 90 жыл // Азия Транзит.- Қарағанды, 2001.- N9.-25 б.
- Оразалин Н. Өмірін өлеңмен өрген // Қазақ әдебиеті.- 2001.- 12 қазан.-8 б.
- Орталық Қазақстанның жазушылары: Методикалық - библиографиялық материалдар.- Қарағанды, 1973.- б.
- Оспанова М. "Дүниеге келер әлі талай Қасым...": жаңа кітап // Азия Транзит.- Қарағанды, 2005.- N7 (шілде).-33 б.
- Өлең-өмір: Сақыпжамал Аманжолованың естелігінен // Егемен Қазақстан.- 2001.- 12 қазан.-5 б.
- Өлеңнің отын жаққан Қасым еді: Дауылпаз ақын Қасым Аманжоловтың туғанына 90 жыл // Ана тілі.- 2001.- 20 қыркүйек(N38).-6 б.
- Өмір жолдары естеліктерінен: Қ.Аманжоловтың туғанына 80 жыл // Қарқаралы.- 1991.- N2.- 72-73 б.
- Өмірлік жолдары естеліктерінен // Қарқаралы.- 1991.-№2.-72-73 б.
- Өмірзақұлы Ы. Дидарласу // Орт.Қазақстан.- 1991.- 4 шілде
- Өр дауысты ғажайып ақын // Қарқаралы.- 1991.- №2.-5,8,9 б.
- Попов Ю. Ақын атына байланысты кейбір деректер // Орт.Қазақстан.- 1986.-2 желт.
- Райымбекқызы Ж. Ақын ауылындағы кітапхана //Орт.Қазақстан.- 2003.- 13 ақпан.-8 б.
- Райымбекқызы Ж. Мүшәйра мәреге жетті // Орт.Қазақстан.- 2002.- 2 қараша.-16 б.
- Рамазан Д. Әбдіраштың Жарасқаны: "Соның бәрі - өлімнен қорыққаннан"...: // Қазақ әдебиеті.- 2000.- 17 қараша(N46).-4-5б.
- Рәш М. Өткен күннен бір үзік: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 8 қыркүйек
- Рысбекұлы С. Жауқазын жыр-нәзік сыр: Жыр мүшәйрасынан репортаж / С. Рысбекұлы // Қарқаралы.- Қарқаралы, 2001.- 14 шілде
- Сағымбеков Р. Қасым Аманжолов // Орт.Қазақстан.- 1990.- 26 сәуір
- Сағымбеков Р. Қарқаралының, қазақтың Қасымы // Қарқаралы.-1991.-№2.- 16,17,41-45 б.
- Сағындықов А. «Мен қалған бір атаның ғасырымын...» // Орт.Қазақстан.- 1991.- 25 мамыр
- Сауғабаев К. Ұланасу мерейтой: Қ.Аманжоловтың туғанына 80 жыл толуына арналған тойдан репортаж /Б. Мұстафин// Орт.Қазақстан.- 1991.- 11 шілде
- Сауғабай К., Мұстафин Б. Ұланасу мерейтой // Орт.Қазақстан.-1991.- 11 шілде
- Сәрсенбаев Ә. Нұрлы дүние // Ұстаздар мен тұстастар.-Алматы, 1986.- 125-133 б.
- Сейтахмет М. Үмітпен наққа қарадым...: Жыр дәптерінен // Орт.Қазақстан.- 2003.- 1 ақпан.-13 б.
- Сексенұлы С. "Өкінбен мен де бір күн өлемін деп"...: Қ.Аманжоловтың 90 жылдығына орай кеншілердің мәдениет сарайында өткізілген әдеби-сазды кештен репортаж // Орт.Қазақстан.- 2001.- 12 қыркүйек

- Сембай М. Алты Алашы Қасымын ардақтады: Қ.Аманжоловтың туғанына - 90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 15 маусым
- Сембай М. Қазақ аспанында - Қасым рухы: Қ.Аманжоловтың туғанына - 90 жыл /С.Ақсұңқарұлы // Орт.Қазақстан.- 2001.- 17 қазан
- Серімов Е. Сұлу өлең жазған ақын // Орт.Қазақстан.-1991.- 28 маусым, Азия Транзит.- Қарағанды, 2001.- №8.-19 б.
- Смағұлов Ғ. Жыр арқауы - Қарағанды: Қарағанды облысына - 70 жыл // Орт.Қазақстан.- 2002.- 6 ақпан.-8 б.
- Смағұлов Ғ. "Жырыммен жеңісті шындадым" // Орт.Қазақстан.- 2002.- 8 мамыр
- Смағұлов Р. Дауылпаз ақын асқақтаған күн: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Қарқаралы.- 2001.- 1 қыркүйек
- Смағұлов Р. Халқы бар жерде Қасым бар: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Қарқаралы.- 2001.- 27 қазан
- Сматай С. Баяғы сол асыл Қасым: Аманжолов Қ. - 90 жыл // Егемен Қазақстан.- 2001.- 12 қазан.-4-5 б., Орт.Қазақстан.- 2001.- 13 қазан
- Сүлейменова Н. Ардақ тұтарлық есім // Қарқаралы.-1991.-№2.-74-76 б.
- Сүлейменов Р. Беймәлім хаттар // Орт.Қазақстан.-1991.- 5 шілде
- Сыздықова Т. Дауылдай өртке тиген: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 4 шілде
- Тайтөлеуов Ж. Ақиық ақынның ақырғы әні: [Баллада] // Қарқаралы.- 2001.- 21 шілде
- Тайтөлеуов Ж. Құлақта күмбірлейді Қасым әні: той күнгі толғаныс // Орт.Қазақстан.- 2001.- 15 қыркүйек
- Тайтөлеуов Ж. Өлмес өмір өлеңі: Баллада // Орт.Қазақстан.-1991.- 8 наур.
- Тарбақова Х. Қыран қанатты ақын // Қазақ тілі мен әдебиеті.- 2005.- N 9.-114-118 б.
- Тәжібаев Ә. Ақын жауапкершілігі және оның кейінгілерге ықпалы: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Азия Транзит.- Қарағанды, 2001.- №8.-18
- Темірбеков О. "Тұрлаусыз ғашық - тұл": Абай және Қасым поэзиясындағы махаббат мәселесі // Орт.Қазақстан.- 2006.- 31 қазан.-7 б.
- Тиыштыбаев А. Не жетсін тамаша бір түс көргенге: Жыр дәптерінен // Орт.Қазақстан.- 2002.- 31 шілде
- Толғанбеков С. Ауылда демократия бола ма: Оқырман ұсынған тақырып // Қарқаралы.- 2000.- 3 маусым
- Тұрасың ғасырлармен қатар Қасым // Қарқаралы.- 1991.- N2.-36-40 б.
- Тұрғынбеков С. Қасиетті Қасым // Қазақ әдебиеті.-1991.-19 шілде
- Тұрсынбаева Р. "Қасым солай болмаса..." // Тәрбие құралы.- 2007.- № 6. - 33-34
- Шахарбаев Т. Қасым тойы-поэзия тойы // Қазақ әдебиеті.- 1991.- 29 қараша
- Шахмерденов Б. Ақын мерейтойына тартуымыз мол: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2001.- 4 тамыз.; Қарқаралы.- 2001.- 8 қыркүйек
- Шахмерденов Б. Ғасыр құдығы: Қ.Аманжоловтың туғанына-90 жыл // Қарқаралы.- 2001.- 18 тамыз
- Шәбжантайқызы М. Әдебиет теориясы - көркемсөз ғылымының айнасы: әдістемелік оқу құралы- Көкшетау: Келешек-2030, 2002.- 186 б.
- Ыбырайым Б. Ақынды алға апарған арналар // Қазақ тілі мен әдебиеті.- 2005.- N5.-41-46 б.
- Ыбырайым Б. Қасым орысша жазған: (Қ.Аманжоловтың орысша жазған өлеңдері туралы) // Парасат.- 2004.- N9.-26-27,29 б.
- Ысқақова Х. Ағатайым менің // Орт.Қазақстан.- (90), 1990,91.- 7 мамыр
- Ысмайлов Ғ. Өмір мен өлең: [Қ.Аманжоловтың өмірбаяны, ақындық сапары туралы] // Әдебиет жайлы ойлар.- Алматы, 1968.- 214-265 б.
- Ысмайлов Е. Әдебиет жайлы ойлар: ақындық өнер мен ақындар туралы - Алматы: Жазушы, 1968.- б
- Ысмайлов Е. Қасымның ақындық өмірінен: Естелік // Орт.Қазақстан.-1991.-5 шілде, Орт.Қазақстан.- 2001.- 8 қыркүйек

15 желтоқсан 1911 Ақын, жазушы Әуезхан Көшімовтың туғанына 100 жыл

Жазушы Ә.Көшімов 1911 жылы 15 желтоқсанда Қарағанды облысы, Шет ауданы бұрынғы №3 ауылында дүниеге келген.

Әкесі де, шешесі де өмірден ерте қайтқан, Ә.Көшімов жетімдікті, жалғыздықты бастан кешеді.

Ә.Көшімов 1923 жылдан оқи бастаған. Әуелі Қарқаралы қаласындағы бастауыш мектепте, артынан сол қаладағы педтехникумда оқиды.

1929 жылы Ташкент қаласындағы онжылдықты бітіріп, сол жылдың аяғында Алматыда жаңа ашылған ҚазМУ-не түседі. 1930 жылы басында Алматы облыстық әскери комиссарының көмекшісі болып 1 жыл істейді, одан соң өлкелі «әскери округінің «Қызыл әскер» газетіне ауысады. 30-шы жылдардың ортасынан бермен қарай өлең жазуды бастаған Ә.Көшімов 1940 жылы КСРО Жазушылар одағының мүшелігіне өтті.

1942-1945 жылдары Қарағанды облыстық радио комитетінде бас редактор, 1945-46 жылдары республикалық радио комитетте бас редактор, 1946-1955 жылдары Қазақстан Жазушылар одағының Қарағанды облысындағы өкілі, 1956-58 жылдары Алматы облыстық радио комитетінде бас редактор қызметін атқарады. Содан кейін ол біріңғай шығармашылық жұмысқа көшті.

Ақынның тұңғыш шығармасы – «Құлагер» атты поэма. Бұл шығарма 1935 жылы «Қызыл әскер» газетінде жарияланған. Тағыда осы газетте «Бұрнақкер» деген поэмасы басылды.

«Қазақтың шежіресі оның күйінде», - дейді Ә.Көшімов. Осы бірегей де өміршең тақырыпқа ақын бірқатар поэма – дастандар жазған. Атап айтқанда, 1961 жылы ақынның «Күй сөйлейді» атты поэмалар жинағы шықты. Аталмыш жинағында «Көзғайыр», «Ақлақ», «Кең толғау», «Күй сөйлейді» деген төрт бірдей туындысы қамтылған.

Ә.Көшімовтың «Көңіл күйі» атты алғашқы өлеңдер жинағы 1948 жылы жарық көрді. 1957 жылы «Қарт мергеннің айтқандары» деген поэмасы, 1948 жылы «Аңшының әңгімелері», 1963 жылы «Екі бүркіт» жинағы «Төгіледі әуендер» 1961 жылы «Жазушы» баспасынан жарық көрген.

1976 жылы «Тепенкөк» атты дастаны шыққан, онда қазақ халқының ХVIII ғ. Жоңғар басқыншыларына қарсы күресін, катал кездегі ел тағдырын суреттеген. 1984 жылы Ә.Көшімов «Өзім туралы» атты өлеңін жазған. Өмірінің соңғы жылдарында оқиғасы қалың «Жаралы жылдар» романын аяқтап шықты.

«1941 – 1945 ж.ж. Ұлы Отан соғысындағы ерлігі үшін» медалімен марапатталған.

Ә.Көшімовтың шығармалары:

Көшімов Ә. Алатау қойнауындағы көктем: Әңгіме // Орт.Қазақстан.- 1991.- 14 желт.

Көшімов Ә. Әже жұбанышы: Әңгіме // Орт.Қазақстан.- 1969.- 8 сәуір

Көшімов Ә. Әңгімелер, повестер/ Қ. Исабаев, З. Иманбаев ; ред. Қ. Егізбаев, 1990. - 396 б.

Көшімов Ә. Екі бүркіт: повестер, 1983. - 143 б.

Көшімов Ә. Жаңа өлеңдері // Орт.Қазақстан.- 1991.- 20 желт.

Көшімов Ә. Жаралы теке: Қаз қалпында // Орт.Қазақстан.- 1993.- 10 маусым

Көшімов Ә. Жас аңшы: әңгімелер, 1971. - 118 б.

Көшімов Ә. Жыр дәптерінен: /Өлеңдер/ // Орт.Қазақстан.- 1990.- 18 қазан

Көшімов Ә. Күй сөйлейді: поэмалар: Алматы: Қазмемкөркемәдеббас, 1961.- 128 б.: порт.

Көшімов Ә. Қоңыр құлжа мен көк төбет: Әңгіме // Орт.Қазақстан.- 1991.- 11, 12 маусым; 5 шілде

Көшімов Ә. Қысталған жыл: Повесть.- Алматы.- 1969.- 183 б.

Көшімов Ә. Мұзбұлақ: Әңгіме // Орт.Қазақстан.- 1968.- 3 желт.

Көшімов Ә. Лашын хикаясы: Повесть, Әңгімелер.- Алматы: Жазушы, 1965.- 108 б.

Көшімов Ә. Өлеңдер жинағы.- Алматы.- 1948 ж.

Көшімов Ә. Саяткердің соңғы сапары: Хикая // Орт.Қазақстан.- 1990.- 21 ақпан

Көшімов Ә. Сонар күнгі хикая: Өлең // Орт.Қазақстан.- 1968.- 17 қараша

Көшімов Ә. Тағдырлар мен табиғат перзенті: Әңгіме // Орт.Қазақстан.- 1968.- 6 қырк.

Көшімов Ә. Тепеңкөк: дастан, 1976. - 58 б.

Ә.Көшімовтың шығармашылығы туралы:

Әдеби Қарағанды: Библиографиялық әдебиеттер көрсеткіші / Қарағанды обл. ғылыми-әмбебап кітапханасы; Құраст.: Г.Н.Умбединова.- Қарағанды: б.ж., 2000.- 89 б.- (Облыстық кітапхана-өлкетану орталығы)

Бексейіт С. Ғасырластарым: Әр жылдардағы жазбалар / С. Бексейіт, 2005. - 200 б.

Бексейіт С. "Қазақтың Пришвині": Әуезхан Көшімовтің туғанына - 90 жыл // Азия Транзит.- Қарағанды, 2002.- №8.-45-48 б.

Бексейітов С. Талабым, тілім тасқа шайылған жоқ: /Жазушы Ә.Көшімов-60 жаста/ // Орт.Қазақстан.- 1991.- 20 желт.

Кәріпұлы Ө. Дала жыршысы: Әуезхан Көшімовтың туғанына - 90 жыл // Орт.Қазақстан.-2002.- 5 қаңтар

Көшімов Әуезхан // Қарағанды.Қарағанды облысы. Энциклопедия.- Алматы, 1990.-247 б.

Көшімов Әуезхан //Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 304 б.

Көшімов Әуезхан //Қазақстан жазушылары XX ғасыр: анықтамалық, 2004. - 389 б.

Көшімов Әуезхан //Қазақстан жазушылары: анықтамалық : 75 жыл / құраст. С. Қамшыгер, 2009. - 210 б.

Көшімов Әуезхан //Советтік Қазақстан жазушылары: Био-библиогр. анықтамалық. Құраст. С.Ахметов. Алматы, Жазушы-1987.- 315 б.

Майбас Т. Ескерусіз қала жаздаған тұлға: Әуезхан Көшімовтың туғанына - 90 жыл // Орт.Қазақстан.- 2002.-5 қаңтар

Оңайбеков Қ. Күйге толы әр жыры күмбірлеген: Жазушы Ә.Көшімов-60 жаста // Орт.Қазақстан.- 1991.- 17 желт.

Ыбышұлы С. Асыл сөздің зергері: [Жазушы Ә.Көшімов туралы] // Орт.Қазақстан.- 2001.- 5 желтоқсан

17-18 желтоқсан 1986 Қарағандыда студенттердің «Желтоқсан» оқиғасына қатынасқанына 25 жыл

Желтоқсан оқиғасы Алматыдан басталып, ол Қазақстанның көптеген аймақтарын, соның ішінде Қарағандыны шарпыды. Оқиға барысынан құлағдар болған қарағандылықтар оны сырттай қызықтаушы, бақылаушы болып қана қалмай, оған үн қосты. Студенттер мен жұмысшы-жастар алматылық құрбыларына жасалып жатқан зобалаңды білсе де, өз жеке басын күйттеп, пендешілік танытпады, тәуекелге бел буып, әлденеше мәрте орап алатындығына қарамастан жалындаған жастарымыз қаймықпай, сол кездегі сыңаржақ саясатқа наразылығын білдірді.

16 желтоқсанда Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінің Пленумы болып, онда ұйымдық мәселе қаралды. Пленум Д.Қонаевты зейнеткерлікке шығуына байланысты республика Компартиясы Орталық Комитетінің бірінші секретары міндетінен босатты. Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінің бірінші секретары болып бұған дейін Ульянов облыстық партия комитетінің бірінші секретары болып істеген Г.Колбин сайланды.

Облыстардың жөні бір бөлек, республика компартиясының бірінші басшылығына халықтың арасында алдын-ала үгіт-түсінік жұмыстарын жүргізбей, бірден сырттан әкелінген көлденең көк атты тағайындағандар деп бір де бір қазақстандық ойлаған емес еді. Г.Колбиннің жасырын және халықты қорлайтындай түрде тағайындалуы ел ішінде толқу тудырып, жүрек түбінде жатқан запыран, ашу мен ыза жастар қозғалысы болып желтоқсанда бұрқ етті.

Сол кездегі астана - Алматыда басталған жастар толқуының жаңғырығы республикамыздың бар аймағына, соның ішінде Қарағандыға да жетті. (Е.Лұқпанов «Желтоқсан жаңғырығы» Болашақ Баспа, 2001 ж.)

Бұл күнде сақталған сол 1986 жылдың 19 желтоқсанындағы Қазақстан Компартиясы облыстық комитетінің құпия анықтамасы төмендегі жайлардан мағлұмат береді. Алматыдағы

жастар толқуы туралы хабардың елге тарамуын қаншалықты қадағалап, тиісті шараларды қолға алғанымен (Алматымен телефон, телеграф байланысы үзілді, жолдарға күзет қойылды, поездар барар жеріне жете алмай қаңтарылып тұрды, самолеттердің ұшуына тиым салынды, қалаға сырттан автокөліктің келуі мен шығуына кедергі қойылды) сымсыз телефон бұрын-соңды болмаған оқиғаның өріс алып, қар құрсанып, мұз жастанған өрім жастардың тоталитарлық билік пен ұлтты кемсітушілікке қасқая қарсы шыққан жанкештілігі туралы хабарды жамғатқа жария етіп жіберген. Осы себептен Алматыда жастар толқуы 17-18 желтоқсан күндері болса, Қарағандыда 19-20 желтоқсан күндері өтті. Қарағанды облыстық партия комитеті шұғыл түрде оперативті топтар құрып, жастар арасында үгіт-насихат жұмысын жүргізу шараларын қауырт қолға алды. Олар жоғары оқу орындарында, студент және жұмысшы жастар жатақханасында болды. Соған қарамастан жастардың топтасуына кедергі қоя алмады. Жоғары оқу орындары студенттері арасында байланыс орнап, жастар 19 желтоқсан күні сағат кешкі 20.00-де өздерінің Қазақстан Компартиясының Орталық Комитетінің V пленумының шешімімен келіспейтіндіктерін білдіру үшін қаланың Гагарин атындағы алаңында жиналатын болды.

Олардың арасында кейін билік орындары мың құбылтқандай нашақорлар да, маскүнемдер де болған жоқ. Жастардың көкейіндегі: «Қазақстанға бірінші басшы неге сырттан әкелінеді, қазақ елін неге қазақ басқармайды» деген сауалға ешкім жауап бере алмады. Жауабын бермейін деген жоқ, жергілікті шенеуніктердің өзі де орталықтың сыңаржақ саясатын қалың елге қайтып түсіндірудің ретін білмей тосылды. Сол күні кешкілік алаңға жиналған жастарды ішкі істер органдарының қызметкерлері күш жұмсап таратуға мәжбүр болды. Жастардың көбі құтылғанымен бір тобы ішкі істер органдарына жеткізіліп, олардан түсінік алынды. Оларды «анығын айтып, кешірім сұрамасаңдар оқудан шығарамыз, комсомолдан қуамыз, жалпы жиналысқа саламыз, елдегі ата-аналарыңа хабарлаймыз» деп қорқытты. Бүгінде сол жастардың тиісті органдардың күштеп жаздырған түсініктемелерінің бәрі болмаса да біршамасы тиісті орындарда сақтаулы

19 желтоқсан күні кешкілік қуғын көрген жастар бастарын сауғалап, төнер қауіптен тосылып, бұғып қалмады. Ертеңінде 20 желтоқсан күні таңғы сағат 8-9-дан бастап кешегі алаңға жастар тағы да шоғырланды. Бұл сенбі күні болатын. Бұл уақытта Алматыдағы жастар толқуы күшпен басылып, ереуілшілерге қарсы тек милиция күші ғана емес, ішкі әскер, арнайы топтар да жұмылдырылған. Осы әсер етті ме жергілікті жердегілер бұл күні жастармен диалог жасауды қажет деп таппады. Қолға түскен қазақ жастарын топырлатып ұстап, машинаға тиеп, ішкі істер органдарына жеткізді. Олардан қатал түрде тергеу алынды. Қарағанды Желтоқсан оқиғасына қатысқандардың ішінде ресми тізімге 269 адамның есімі ілінген. Мұның 206 студент. Солардың ішінде университеттің 120, медициналық институттың 42, кооператив институтының 26, политехникалық институттың 5 студенті, мәдени-ағарту училищесінің 31, есеп-кредит техникумының 19, индустриалды-педагогикалық техникумның 9, музыка училищесінің 2 оқушысы болды. 20 желтоқсан күні жастар ереуілі одан әрі жалғасты.

Кейін осы оқиғаға қатысуына байланысты Қарағанды университетінен 12, политехникалық институттан 6, мединституттан 28, кооператив институтынан 3, сондай-ақ пединституттан да бірнеше студент оқудан шығарылды. Мәдени-ағарту училищесінен 9, есеп-кредит техникумынан 2 оқушы оқудан кетуге мәжбүр болды. Жоғары оқу орындарындағы қызмет атқарушы 59 адамға қатаң сөгіс берілді. Еңбек ұжымдарында желтоқсан оқиғасына қатысы бар дегендер жалпы жиналыстарға салынып, қатаң сынға алынды. Студенттер мен жұмысшы жастардың ата-аналары да жазасыз қалмады. Олар жас ұрпақты коммунистік рухта тәрбиелеуде кемшілік жібергендері үшін қатаң жазаланды. Партияда барлар қатаң сөгіс алды, тіпті кейбірінің қызметі төмендетілді. Бірнеше адамға сот болып, оның барысы жергілікті бұқаралық ақпарат құралдары арқылы елге сабақ болу үшін баршаға жария етілді.

Бір сөзбен айтқанда, желтоқсан оқиғасына қатысы бар деп танылған еш адам жазасыз қалмады. Бірақ та бұл барша еліміз тәрізді Қарағанды жастарын да жасыта алмады. Олар ортақ мүдде, ел болашағы үшін күресте өздерінің барша әріптестерімен ниеттес екендігін өз істерімен, әрекеттерімен таныта білді.

КСРО-ның тоталитарлық, отаршыл саясатына қарсы жасалған жастардың бұл қозғалысы тарихи маңызы бар үлкен оқиға болды. ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 1991 ж. 12 желтоқсандағы «Қазақстандағы 1986 ж. Желтоқсанның 17-18-індегі оқиғаларға қатысқаны үшін

жауапқа тартылған азаматтарды ақтау туралы» Жарлығына сәйкес 1986 ж. Желтоқсан оқиғасына қатысып, жазықсыз қуғынға ұшырағандар толық ақталды.

Әдебиеттер:

Алдаберген М. Желтоқсан көтерілісінің түпкі себебі тереңде: Ө.Байқоңыров атынд. ЖУ экономика және құқық институты дир. орынбасары М.Алдабергенмен әңгіме / әңгімелескен Қ.Құрмансейіт // Мысты өңір.- Жезқазған, 2006.- 24 қараша(N47).-8 б.

Аманбай қажы тегі А. Желтоқсанға арнау: Өлеңдер//Азия Транзит.- 2001.-N12.-48 б.

Арғынбаев Қ. Туған жер: [Өлеңдер]// Азия Транзит.-2002.-N3.-51 б.

Арынғазин Ғ. Желтоқсан оқиғасы және оның бүгінгі көрінісі // Балқантау.- Қарағанды, 2007.- 22 ақпан.-5 б.

Асанұлы Қ. Желтоқсан қазаққа не берді... немесе жиырма жылдан кейінгі жүрек сыры: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Орт.Қазақстан.- 2006.- 25 қараша.-4 б.

Асқаров Қ. Рухым, арым - Желтоқсан: Өлең// Азия Транзит.- 2001.-N12.-6 б.

Ахметов І. Жала мен жара немесе М.Абақанов жайлы ақиқат// Орт.Қазақстан.- 2001.-10,24 ақпан

Әбішев Ә. Айтпай кетті демендер: Естелік// Орт.Қазақстан.- 2000.-17-31 мамыр, 3-14 маусым

Әбіш С. Батыл ана: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Орт.Қазақстан.- 2006.- 14 желтоқсан.-7 б.

Әйнекбайұлы С. Ақиқатына әлі жеткен жоқпыз: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл //Орт.Қазақстан.- 2006.- 16 желтоқсан.-8 б.

Әлкебай Ж. Арнау: 1986 жылғы желтоқсан көтерілісіне 20 жыл // Алтын аймақ.-Жезқазған, 2006.- 9 қараша.- 2 б.

Әлкебайұлы Ж. Арнау: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Орт.Қазақстан.- 2006.- 26 желтоқсан.-5 б.

Балташұлы Е. Қазақ жастарының ғаламат ерлігі немесе Желтоқсан көтерілісінің тарихи мәні: Тәуелсіздік жылнамасы-1996// Орт.Қазақстан.- 2001-25 шілде

Балшикеев С. Тәуелсіздіктің ақ таңы: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Орт.Қазақстан.- 2006.- 16 желтоқсан.-8 б.

Баязит А. "Желтоқсан және БАҚ": пікір // Орт.Қазақстан.- 2007.- 31 мамыр.-3 б.

Бекмаханұлы И. Желтоқсан жаңғырығы ұмытылмайды: Театр// Сарыарқа.- Жезқазған, 2001.- 25 мамыр

Бекмаханұлы И. Дәуір шындығын бейнелеген қойылым: Театр// Сарыарқа.- Жезқазған, 2001.- 25 көкек

Бекмаханұлы И. Мұз үстінде жанған от: Желтоқсан оқиғасының құрбаны, батыр қыз Л.Асанованың рухына//Сарыарқа.- Жезқазған, 2001.- 15 желтоқсан

Бердалина Т. Әлемге әйгілі - 1986: мұзда жанған алау // Сыр мен сымбат.- Қарағанды, 2004.- N12.-4-5 б.

Дастанбеков І. Желтоқсан құрбандары //Сарыарқа.- Жезқазған, 2003.- 12 желтоқсан

Дастанов А. Желтоқсанды жақындатқан жағдайлар: Тәуелсіздікке - 15 жыл // Шарайна.- Сәтбаев, 2006.- 17 мамыр (N55).-4 б.

Даулетова А. Желтоқсанда ызғар өткен, жел өткен.: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Қарқаралы.- 2006.- 14 қазан.-2 б.

Есеева Б. Желтоқсан жаңғырығы мәңгілік жадымда: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл /Абай-Ақиқат.- Абай, 2006.- 2 желтоқсан.-2 б.

Есеева Б. "Қанды қырғынға куәмін": желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Орт.Қазақстан.- 2006.- 26 желтоқсан.-4 б.

Жақыпханова Ғ. "Құйынға" түскен ғұмыр: Желтоқсан желі ызғарла // Қарқаралы.- 2005.- 16 желтоқсан.-3 б.

Жанботаев Д. Ерлікті дәріптеген қойылым: Театр//Сарыарқа.- Жезқазған, 2001.- 15 желтоқсан

Жанғожин А. Ақиқатқа айналған арман: Тәуелсіздік жылнамасы-1991// Орт.Қазақстан.- 2001.-28 ақпан

Жанғожин А. Желтоқсан жаңғырығы: Қазыналы қарашаңырақ/ А.Жанғожин, Е.Лұқпан// Орт.Қазақстан.-2004.- 27 қаңтар.-4 б.

Жәбек Т. Қайсар еді қайран бауырым: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Орт.Қазақстан.- 2006.- 14 желтоқсан.-7 б.

Жәнібеков Е. Ауыл да дүрліккен еді: желтоқсан жаңғырығы // Орт.Қазақстан.- 2007.- 31 мамыр.-3 б.

Желтоқсан оқиғасы //Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 262 б.

Желтоқсан оқиғасы: Оған демократиялық және халықаралық стандарттар бойынша саяси әрі құқықтық тұрғыдан жаңаша объективті баға беру барынша қажет етіліп отыр // Орт.Қазақстан.- 2006.- 3 маусым.-4 б.

Жүнісбекұлы Д. Ызғарлы күндер елесі: желтоқсан алауы- жеңістің жалауы // Қарқаралы.- 2006.- 16 желтоқсан.- 2 б.

Жүнісұлы О. Жастарды қорғағаны үшін жапа шекті // Орт.Қазақстан.- 2005.- 16 желтоқсан.-4 б.

Жүнісұлы О. "Жүрегімде жазылмас жара қалды": Желтоқсан жаңғырығы// Орт.Қазақстан.- 2004.- 16 желтоқсан.-11 б.

Жұқанұлы Ш. Табанды азамат еді: Желтоқсан оқиғасына-20 жыл // Заман.- Ақсу-Аюлы, 2006.- 24 тамыз.-2 б.

Жұмасұлтанов Ә. Желтоқсан оқиғалары: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Балқантау.- Қарағанды, 2006.- 10 тамыз.-8 б.

Исақов Е. Желтоқсан: желтоқсан алауы- жеңістің жалауы // Қарқаралы.- 2006.- 16 желтоқсан.- 2 б.

Кежекұлы Ж. Рух бар жерде халық бар: Жебе сөз// Сана.- Қарағанды, 2000.-14 желт (N47).-3 б.

Көшенев Б. Тектілік тіршіліктің бәріне тән: Өлеңдер// Орт.Қазақстан.- 2001.-7 шілде

Күлмағанбетов Ж. Ар - намысым, қасіретім, мақтанышым - желтоқсан // Нұра.- Киевка, 2006.- 30 желтоқсан (№54) - 5 б.

Қабылдаұлы С. Желтоқсан дауысы: [Өлеңдер]// Орт.Қазақстан.- 2000.-16 желт.

Қабылдақызы А. Желтоқсан алауының ұшқыны едім: естелік // Орт.Қазақстан.-2007.- 20 қаңтар.-10 б.

Қабылдақызы А. Желтоқсан алауының ұшқыны едім: естелік // Орт.Қазақстан.-2007.- 20 қаңтар.-10 б.

Қабылдаұлы С. Елім деп өлу- бір арман: Желтоқсан оқиғасына-20 жыл // Заман.- Ақсу-Аюлы, 2006.- 2 қараша-5 б.

Қалымбай Е. Желтоқсан - қазаққа киелі ай // Орт.Қазақстан.- 2005.- 16 желтоқсан.-16 б.

Қашқынбайұлы Ж. Тәуелсіздігіміздің алғашқы қарлығаштары: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Орт.Қазақстан.- 2006.- 21 қараша.-3 б.

Қожамсейітов С. Жезқазған өңірін шарпыған ызғар: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл //Орт.Қазақстан.- 2006.- 14 желтоқсан.-8 б.

Қойшыбекұлы А. Өз ұлын, өз ерлерін ескермесе...: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл //Мысты өңір.- Жезқазған, 2006.- 1 желтоқсан(N48).-8 б.

Лұқпанов Е. Желтоқсан жаңғырығы: Қарағанды 19-20.X11.1986 ж.- Қарағанды: Болашақ-Баспа, 2001.- 36 бет.

Маханбет Қ. Айбынды елдің айбарымыз: Желтоқсан оқиғасына-20 жыл // Қарқаралы.- 2006.- 30 қыркүйек.- 3 б.

Махметов М. "Ит үреді, керуен көшеді": желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Алтын аймақ.- Жезқазған, 2006.- 4 тамыз.-2 б.

Машайықұлы М. Желтоқсан ардагеріне құрмет: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл //Орт.Қазақстан.- 2006.- 26 желтоқсан.-7 б.

Мұғалімжанұлы С. "Ақмола оқиғасына" қатысқан ардақты аға// Азия Транзит.- 2002.-N3.-50 б.

Мұщанов М. Заң бұзушылардан зардап шеккен Мейрам Абақановты ақтап алу парызым еді //Сарыарқа.- Жезқазған, 2001.- 10 қазан. Орт.Қазақстан.- 2002.- 14 тамыз.-11 б.

"Ол күндерді еске алудың өзі қиын" - дейді қанды оқиғаның ортасында болғандар// Сарыарқа.- Жезқазған, 2001.- 15 желтоқсан

Омарбекұлы М. Мың өліп, мың тірілген халықпыз...немесе Тәуелсіздігіміздің 10 жылдығы қарсаңындағы сөз// Орт.Қазақстан.- 2000.- 16 желтоқсан

Омарбекұлы М. Көресің бе сен мені, мен - қазақтың баласы // Орт.Қазақстан.- 2003.- 11 желтоқсан-5 б.

Омарбекұлы М. Қазақ рухы// Қарқаралы.- 2004.- 14 желтоқсан

Оразалиева Г. Орталықтың өктемділігі: естелік // Орт.Қазақстан.- 2006.- 7 желтоқсан.-4 б.

Оразбай Е. Ұлт азаттығына бастаған ұлы қадам: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл //Орт.Қазақстан.-2006.- 23 қараша.-3 б.

Өскембаев Қ. Ұлттық сананың жаңғыруы: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл //Орт.Қазақстан.- 2006.- 2 желтоқсан.-4 б.

Өскембаев Қ. Желтоқсан оқиғасы //Балқантау.- Қарағанды, 2006.- 23 қараша(N22).-3 б.

Рахұлы А. Оқиға ортасында болған едім: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Орт.Қазақстан.- 2006.- 21 желтоқсан.-5 б.

Сағынтай С. Ұлтымның ұлы ұраны: Желтоқсан оқиғасына-15 жыл// Балқаш өңірі.- 2001-14 желтоқсан

Саққұлақов Ж. Тағдырыма әсер етті: жаңа айдар: Желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл //Орт.Қазақстан.-2006.- 3 қаңтар.-3 б.

Сапарғалиев Қ. Қарқаралы қаласында болған "Желтоқсан" жаңғырығы: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Қарқаралы.- 2006.- 16 желтоқсан.- 2; 30 желтоқсан.- 4 б.

Сейдалиұлы Б. Желтоқсан құрбандары: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Орт.Қазақстан.- 2006.- 21 желтоқсан.-5 б.

Сейдахметов А. Желтоқсан //Сарыарқа.- Жезқазған, 2007.- 14 желтоқсан(N72).-3 б.

Сексенұлы С. Зардап шеккен ұстаз: желтоқсан жаңғырығы // Орт.Қазақстан.- 2005.- 16 желтоқсан.-4 б.

Смағұл С. Желтоқсан жаңғырығы //Сарыарқа.- Жезқазған, 2001.- 19 желтоқсан

Смағұлов Ғ. Әріптесіміздің жаңа еңбегі: [Е.Лұқпановтың "Желтоқсан жаңғырығы" кітабы туралы] // Орт.Қазақстан.- 2002.-17 сәуір

Смайылова С. Ерлікке толы екі күн: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Заман.- Ақсу-Аюлы, 2006.- 30 қараша.-5 б.

Суханберлин О. Желтоқсанда: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Орт.Қазақстан.-2006.- 26 желтоқсан.-5 б.

Сүлейменова Н. Мерекелі кеш болды // Нұра.- Киевка, 2007.- 6 қаңтар -2 б.

Тайшыбай З. Бүгінгі жастар білсе екен: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Орт.Қазақстан.- 2006.- 16,19 желтоқсан.-9 б.

Темірұлы М. Қуан қазақ азаттық алғаныңа": Азап пен Азаттық жайындағы толғаулар // Азия Транзит.- 2002.- N12.-22-25 б.

Тойбек Ж. Жүректерге жара салған желтоқсан: желтоқсан көтерілісіне - 20 жыл // Орт.Қазақстан.-2006.- 12 желтоқсан.-5 б.

Тілеубай Т. Қазақтың қаһарман қызы: [Желтоқсан оқиғасының құрбаны, батыр қыз Л.Асанованың рухына]// Сана.-2000.-14 желт. (N47).-1 б.

Тілеубай Т. Қыран-жырдың дабылы "Саржайлауда" қағылды.// Сана.- Қарағанды, 2000.-29 желт. (N48).-3 б.

Тілеукеұлы А. Желтоқсан// Қарқаралы.- 2001.- 20 қаңтар

Ұлтын сүйген ұландар: 1986 жылғы Желтоқсан оқиғасының (19-20) Қарағандыдағы қаралы іздер// Азия Транзит.- 2000.-N9 (желт.).-4-7 б.

Үсікке ұрынған үш тал гүл. Қайда жүр екен, хабарласса ғой шіркін-ай.: Желтоқсан оқиғасына-14 жыл//Азия Транзит.- 2000.-N9 (желт.).-8 б

Халиолла М. Желтоқсаншылар аманаты елім деген ерге сын: 17 желтоқсан-Демократиялық жаңару күні// Орт.Қазақстан.- 2000.-16 желт..

Шаханов М. Сертке берік Серікхан: [Қар. обл. прокуроры, аға заң кеңесшісі С.Жақыпов туралы]//Орт.Қазақстан.- 2000.-16 желт.

Шаяхметова Т. Желтоқсан - бастау // Нұра.- Киевка, 2006.- 30 желтоқсан (№54) - 5 б.

Шындығымның шылдырлаған шынжыры.: [Желтоқсан оқиғасы туралы]// Сана.- 2000.-14 желт. (N47).-3 б.

Ырысбайұлы Д. 1986 жыл. Желтоқсан: Өлең// Сана.- 2000.-14 желт. (N47).-1 б.

Ізтілеуов Д. Азаттық үшін алысқан еді, есіл ер: Жанайдар Сәдуақасов өмірінен // Орт.Қазақстан.- 2000.- 31 мамыр

1886 Халық ақыны Иманжан Жылқайдаровтың туғанына 125 жыл

Өз ортасында шешендігімен, шежіреші, жыршы-жыраулығымен танылған халық ақыны Иманжан Жылқайдаров 1886 жылы Қарағанды облысы, Ұлытау ауданында дүниеге келген.

Ол халқына қадірлі болған адам. Иманжанның әкесі Жылқайдар от ауызды, орақ тілді шешен болған. Ал, анасы Қалипа атақты Жәуке батырдың інісі Шоңның қызы, ақылына көркі сай жан болған екен. Иманжан атақты Сәмбет күйшіден домбыра тартуда үйренеді. Жастайынан өлең-жыр, өлең-жыр, домбыраға құмар болған Иманжан есейе келе серілік, салдық, ақындық жолға түсті. Ескіше оқып хат таныды. Зерек те, алғыр Иманжанның білімге құштарлығын байқаған алғашқы ұстазы Әмірғали Құлтыбайұлы оған: «Ақын болғың келсе шығыс шайырларынан оқып үйрен» деп кеңес беріп, өзі оған араб, парсы, шағатай тілдерін үйретеді. Шығыс әдебиетін оқып үйренген Иманжан өзінің тұңғыш өлеңін де суреттегі сұлуға арнап «Гүлжаһанға» деген атпен жазғаны белгілі. Содан бастап, Иманжанның ел арасында ақындық, жыршылық атағы шыға бастайды. Оның өлеңдері мен жырларының негізгі тақырыбы Отан, туған жер, елдік пен ерлік, адамгершілік болып жалғаса береді.

Иманжанның арнасы кең. Ол нені айтып, нені жырласа да жүрегімен жарыла ақтарылып, тебірене толғанады. Айтпақ ойына образдар мен тың теңеулерді таба біледі. Ақынның ақындық қуатының өзі де дәл осында болса керек. Ол табиғатты адамның ой-сезім дүниесіне бағындыра жанды бейнедей суреттейді. Жаратылыстың өзінде бар сұлулықты поэзия арқылы онан да ажарлап, көркемдеп, көз алдына келтіреді.

Ақын шығармашылығының елеулі бір саласы балалық шақты жырлауға арналған. Осыған орай, 1959 жылы жарық көрген өлеңдер жинағының «Жастарым жайна» деп аталуы әбден орынды. Бұл жинаққа ақынның жиырмаға тарта өлеңдері енген. Ақын өлеңдері арқылы жастарды оқуға, өнеге, білімге шақырады. Қазақ әдебиетіне Мұқан сынды дарын сыйлаған Иманжан ата әдебиет сүйер қауымның құрметтісі де, қадірлісі болып танылды.

И.Жылқайдаровтың кейбір шығармалары «Айтыс» 1965-66 ж., «Пернедегі термелер» 1965 ж. Атты жинақтарға енген. Ақынның «Әділбек» атты поэмасы мен айтыстарының көбі қолжазба күйінде сақталған.

Алматы, Жезқазған қалаларының құрметті азаматы, халық ақыны атанған И.Жылқайдаровтың терең мазмұнды өлеңдері бүгінгі жастармен бірге.

Әдебиеттер:

Жылқайдаров И. Жастарым жайна!: жырлар жинағы - 1959. - 63 б.

Ақын жырлары / Құр. М.Дүйсенев, Е.Ысмаилов.-Алматы: Қазақтың Мемлекеттік көркем әдебиет баспасы, 1958.- б.

Арқаның ардагер ақындарының бір тобы: Қарағанды облысына - 70 жыл // Абай-Ақиқат.- Абай, 2006.- 1 шілде.-1 б.

Жетібаева Б. Әкелі- балалы сөз зергерлері//Сарыарқа.- Жезқазған, 2004.- 13 қараша

Жетібаева Б. Жерлестерінің жадында: Халық ақыны И.Жылқайдаров 115 жаста// Сарыарқа.- Жезқазған, 2001.-16 ақпан

Жетібаева Б. Қала төлқұжатындағы есімдер: Иманжан Жылқайдаров // Сарыарқа.- Жезқазған, 2003.- 26 қараша

Жетібаева Б. Сөз зергері //Сарыарқа.- Жезқазған, 2001.-6 қаңтар

Жылқайдаров Иманжан //Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 275 б.

Жылқайдаров Иманжан //Қазақстан жазушылары XX ғасыр: анықтамалық, 2004. - 389 б.

Жылқайдаров Иманжан //Қазақстан жазушылары: анықтамалық : 75 жыл / құраст. С. Қамшыгер, 2009. - 178 б.

Жылқайдаров Иманжан //Советтік Қазақстан жазушылары: Био-библиогр. анықтамалық. Құраст. С.Ахметов. Алматы, Жазушы-1987.- 267 б.

Молдағалиева Ш. Иманжан әкейді білуші едім // Мысты өңір.- Жезқазған, 2006.- 21 шілде.- 10 б.

Мырзабеков Б. Тауына тартып туған ұл // Мысты өңір.- Жезқазған, 2006.- 11 тамыз.- 8 б.

Орталық Қазақстанның жазушылары: Методикалық - библиографиялық материалдар.- Қарағанды, 1973.- б.

Пернедегі термелер: Қазақ Совет халық ақындарының шығармалары / Жалпы бас ред.С.Мұқанов.- Алматы: Жазушы, 1965.- 396 бет

Смағұлов Ғ. Арқаның ақтаңгер айтыс ақындары: Жезқазғандағы жыр жарысына өрелі өнер өнегесі болса игі... // Орт.Қазақстан.- 2003.- 15 наурыз.-10 б.

Тапашев М.І. Ақындық дәстүр және көркемдік жалғастық: (Қ. Тосанбайұлы, Б. Қожабайұлы, И. Жылқайдарұлы шығармашылығы негізінде); автореферат 2005. - 30 б.

Ұлытау ақындары: мақалалар, өлеңдер, толғаулар, айтыстар / құраст. Ғ. Е. Ештанаев, 2007. - 233 б.

1931 - Қарлагтың құрылғанына 80 жыл

Қарағанды лагері, КСРО Ішкі істер халық комиссариатының (НКВД) Қарағанды ерекше бағыттағы еңбекпен түзеу лагері. 1931 жылы КСРО Бірлескен мемлекеттік саяси басқармасының (ОГПУ) Қарағанды алып кеңшары ретінде құрылды. Кейін КСРО НКВД, Ішкі істер министрлігі Бас лагерьлер басқармасының (Гулаг) жүйесіне енді. Мұнда 1959 жылға дейін қылмыскерлер мен саяси айыпталғандар, одан кейін қылмыскерлер ұсталып келді. Директивалық құжаттардың бірінде: «ОГПУ-дің Қарағанды алып кеңшарына Орталық Қазақстанның орасан зор алқабын игеруге құрметті де жауапты тапсырма беріледі делінген. Аумағы солтүстікте Ақмоладан (Целиноград) оңтүстікте Балқашқа дейінгі, шығысында Қарағанды бассейнінен, батысында Жезқазғанға («Степлаг») дейінгі т. ж. маңындағы жерлерді алып жатты. Жекелеген пункттері бұл аумақтан тысқары жерлерде де (Рузаевка, Шу өңірінің бойы т. б.) орын тепті. Барлығы 200-ден астам нүктелері (лагерь бөлімшелері) болды. Орталығы - Долинка селосы Қарағандыдан оңтүстік-батысқа қарай 50 км жерге орналасты. Кейбір мәліметтерге Қарағанды Қарлагтың ауданы 540 мың км² әкімшілік аппаратында 18 мың қызметкер болған. Ал тұтқындар саны 800 мың адамға жеткен. Олардың саны БК (б) П 17 съезінде мемлекеттік қылмыстар туралы қаулы қабылданып, И.В.Сталиннің ОК-тің 1937 жылғы ақпан - наурыз Пленумында КСРО-да социализм позициясы нығайған сайын тап күресі онан сайын шиеленісе түседі деген қате тезисінен кейін күрт өсті. Қаулының 14 пункті РСФСР қылмысты істер кодексінің 58-бабына негіз болды. Сонымен бірге саяси айыпталғандардың туған-туысқандары да жауапкершілікке тартылды. Міне, дәл осы кезде Қарлагқа тергелмей-сотталмай айыпталған саяси тұтқындардың түсуі көбейді. Бас еркінен айрылған адамдардың арзан жұмысшы күші, негізгі қорлардың ең төменгі бағасы және амортизациялық шығынның төмен болуы Қарлаг басшыларына өндірісті ұлғайтуға мүмкіндік берді. Көкөніс, картоп плантацияларымен бірге суландыру жүйесі, жасыл желек алқабы жасалды. Басқарма жанынан ауыл шаруашылық тәжірибе стансасы (кейін Қарағанды а. ш. тәжірибе стансасы) мен мал шаруашылығы ғылыми-зерттеу стансасы ұйымдастырылды. Қарабаста ағаш өңдеу комбинатыты, Жартаста қант зауыты, Топарда шыны зауыты, Долинкада механикалық-жөндеу зауыты, ет комбинаты, май зауыты, диірмен, тігін шеберханалары, ауыл шаруашылық өнімдерін ұқсататын басқа да цехтар салынып, жұмыс істеді. «За социалистическое животноводство» көп тиражды газеті шығып тұрды (1938-1955). Лагерь басқармасының бастығы - полковник В. Волков республикалық, облыстық және жергілікті партия, кеңес шаруашылық органдарының лагерь ісіне араласуға ешқандай қақысы жоқ болды. Соған орай ол метрополиясы Мәскеуде болған

колониялық тұрғыдағы ерекше оқшау құрылым еді. Алжир (Ақмоладағы отан сатқындары жұбайларының лагері) деген атпен белгілі болған №26 нүктеде (Ақмолаға жақын Малиновка с.) - 15 мың, Степлагта 20 мың әйел тұтқында болды. Белгілі партия, кеңес қызметкерлерінің, көрнекті әскер басыларының әйелдері, апа-қарындастары мен қыздары азап шекті. Олардың ішінде Тухачевский, Гамарниктің қарындастары, Мендешев, Құлымбетов, Нұрмаков, Рысқұлов, Қожанов, Сырғабеков, Сейфуллин, Майлин т. б. жұбайлары бар. Әр жылда Қарлағта жазықсыздан-жазықсыз еліміздің белгілі ғалымдары мен мамандары, әдебиет және өнер қайраткерлері отырып шықты. Олардың арасында әлемнің көптеген академияларының мүшесі, био-физик, гелиобиология мен аэроионификацияның негізін қалаушы, кейіннен адамның космосқа ұшуы үшін маңызы зор болған қан динамикасы жөніндегі теңдесі жоқ еңбектің авторы А. Л. Чижевский. болашақ атақты селекционер, екі мәрте Социалистік Еңбек Ері, академик В. С. Пустовойт, радиациялық генетиканың негізін қалаушы, академик Н. В. Тимофеев-Ресовский, жылу техникасының асқан маманы, кейін С. П. Королевтің серігі болған профессор В. Л. Пржецлавский, КСРО халық артисі Л. Русланова, әлемде тұңғыш балалар театрының негізін қалаушы, Социалистік Еңбек Ері Н. Сац, ақындар Н. Заболоцкий, Р. Тамарина, жазушылар Г. И. Серебрякова, Д. Еркінбеков, М. Зуев-Ордынец, әдебиетші ғалымдар Қ. Мұхамедханов, Р. Нарешев т. б. болды.

Елуінші жылдардың басында Қарлағта негізінен ауыл шаруашылығымен айналысатын 200-ден астам лагерь бөлімшелері болды.

Әдебиеттер:

Абдакимов А. Тоталитаризм: күштеп қоныс аудару және зиялыларды қуғындау.- Қарағанды, 1997.- 84 бет.

Ақсұңқарұлы С. Екі тип немесе екі өлеңнің тарихы: Эссе// Орт. Қазақстан.- 2000.-13 қыркүйек.

Алпысұлы С. Қарлағ және оның зардаптары //Орт.Қазақстан.- 1997.- 26 наурыз.

Аспендияров С. Қазақстан тарихының очерктері: Оқу құралы.- Алматы: Санат, 1994.- 120бет.

Әбдәкімұлы Ә. Қазақстан тарихы (ерте дәуірден бүгінге дейін).- Алматы: Респ-қ баспа каб., 1997.- 403бет

Әуезов Ғ. Степлаг - кеңестік концлагерь // Сарыарқа. - Жезқазған, 2008. - 31 мамыр (№ 46). – 2 б.

Байжантаев Б. Жезқазғандағы ірі өндіріс ошақтарын салған кімдер? немесе қуғын-сүргіннің басты себебі-кеңестік тоталитарлық жүйе: 31 мамыр – Саяси қуғын-сүргін құрбандарын еске алу күні //Сарыарқа.- Жезқазған, 2004.- 29 мамыр

Бейсенова Ш. Екі дүние – екі әлем: [немесе Қарлағтың бүгінгі тұрғындары жайлы] //Қазақстан әйелдері.- №3.- 30-31 б.

Гаврилова Е.П. Художники: ГУЛАГ (КарЛАГ) - Резюме, наимен., содержание- на каз., нем., англ.яз.- Караганда: Караqanda, 1999.- 64 с.: ил.

Егешева Р. "АЛЖИР" жазылмайтын жара// Сарыарқа.- Жезқазған, 2001.-30 мамыр

Егешева Р. "АЛЖИР" жазылмайтын жара// Орт.Қазақстан.- 2001.- 17 қараша

Ермекбаев Т. Қарлағ – қасірет қамалы //Жас қазақ.- 1992.- 11 қараша

Ерубаева К. Қазақстанның 20-30-жылдардағы саяси дамуы// Қазақ тарихы.- 2005.- N2.-96-99 б.

Жаманбекұлы Е. ҚарЛАГ құрбандарының ұрпаққа айтар өсиеті бар: 2000 жылы - Мәдениетті қолдау жылы// Орт.Қазақстан.- 2000.-19 ақпан

Жанғожин А. Туған елінің бір уыс топырағы: 31 мамыр-Саяси қуғын-сүргін құрбандарын еске алу күні// Орт.Қазақстан.-2000.-3 маусым

Жанғожин А.Зобалаң жылдарында: Қазыналы қарашаңырақ / А.Жанғожин, Е.Лұқпан// Орт.Қазақстан.- 2004.- 8 қаңтар.-3 б.

Жанысбай С. Қашқындар: Қараталдың Опиы мен Құсманы; Дауылбай// Орт.Қазақстан.- 2000.-19 қаңтар

Жәнелұлы Ә. Қарлағ қарғыс таңбасы //Абайский вестник.- 1998.- 8 тамыз.

Қайым Мұхамедханов: Тағдыр және Қарлағ / ред. Ғ. Қабышұлы, 2008. - 276 б.

Қазақстан тарихы мен этнологиясы мәселелері: Ғылыми мақалалар жинағы. 3-ші шығарылым.- Астана:Фолиант, 2000.- 216 с.

Қарлаг : Қапастағылар қаламынан / құраст. Н. Т. Жұмаділова, 2009. - 248 б.

Қарлагтағы тұтқын әйелдер: Саяси қуғын-сүргін//Астана.- 2003.- №3.-60-62 б.

Қарлаг //Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 368 б.

Қожабеков Р. Азапты мекен – Қарлаг. // Орт.Қазақстан.- 1989.- 29 маусым

Майбас Т. Абай атын алған аудан: облысымыздың отаулары: Абай ауданы// Орт.Қазақстан.- 2002.- 13 ақпан- 4 б. Абай-Ақиқат.- 2002.- 16 ақпан

Михеева Л. Құжаттар бетінде қалған шындық// Орт.Қазақстан.- 2001.-27 қазан

Мұстафин Е. Жүрегі жайсаң жан еді // Сана.- Қарағанды, 2000.- 21 қыркүйек(№36).-4 б. Қарқаралы.- Қарқаралы, 2002.- 25 мамыр

Несіпбай А. Қарлагта кімдер болмаған..: ақын Сергей Есениннің ұлы да онда бжыл азап шегіпті// Егемен Қазақстан.- 2005.- 24 тамыз.-10 б.

Несіпбай А. Тар жолдағы тағдыр: Қарлагтың азап торына түскен жапон әскери тұтқындары туралы// Егемен Қазақстан.- Алматы, 2000.- 27 қыркүйек

НКВД Қарағанды лагерінің (Қарлаг) схемасы //Мәдениет және тұрмыс.-1989.-№4.- 14 б.

Нүсіпбекова М. 1930 жылдағы қоғамдық-саяси өмір// Жалпы тарих және құқықтану мектепте, колледжде және ЖОО-да. - Алматы, 2010. - № 1/2. - 3-6 б.

Олжабай С. Гумилевтің де ізі бар: Облыс отаулары: Абай ауданы // Орт.Қазақстан.-2006.- 1 тамыз.-7 б.

Орайханұлы С. "Қураған дүние, құбыла бердің неге сен...": поэзия // Азия Транзит.- Қарағанды, 2005.- №8 (тамыз).-28 б.

Орайханұлы С. Тағдыр Өлеңдер //Народная трибуна.- 1997.- 14 маусым

Өнердегі Ұлы Отан соғысы [Мәтін]: Жеңістің 60 жылдығына арн. жоғ. оқу орындары аралық студенттік ғылыми-практ. конференция материалдары 21-22 сәуір /жауап. ред. В.В. Егоров.- Қарағанды: ҚарМУ баспасы, 2005.- 200 б.

Приходько Е. Өткен күннің белгісі – Қарлаг // Орт.Қазақстан.-1989.- 14 қазан

Сағынтай С. "Қарлаг". "Гигант" совхозы // Балқантау.- Қарағанды, 2007.- 28 желтоқсан. (№24).-7 б.

Сағынтай С. "Қарлаг" "Гигант" совхозы // Балқантау.- Қарағанды, 2006.- 28 желтоқсан.-7 б.

Сәулебектегі А. Қасіретті Қарлаг // Дала мен қала. - 2009. - 1 маусым (№ 21)., 8 маусым (№22). – 9 б.

Сексенұлы С. Жерімізде жаны мәңгілік жай тапқандар рухына Спасск мемориалдық зиратында ескерткіш қойылды: Зерде // Орт.Қазақстан.- 2004.- 3 маусым.-1, 6 б.

Сексенұлы С. Тоталитарлық жүйенің тұтқындары болған саяси қуғын-сүргін құрбандарына Қарағанды жерінде ескерткіш-мемориал қойыла ма? // Орт.Қазақстан.- 2006.- 24 тамыз.-6 б.

Серікбаева Ғ. Жарты ғасырдан кейін табылған хат // Орт.Қазақстан.- 2003.- 31 мамыр.-6 б.

Смағұлов Ғ. «Алжирдегі» азапты жылдар //Орт.Қазақстан.- 1998.- 27 қаңтар.

Смағұлов С. Қуғында өткен ғұмыр// Орт.Қазақстан.- 2001.- 23 мамыр

Тасымбеков А. Қарлаг – қасірет мекені. Азапта қалған аналар тағдыры туралы элегия //Мәдениет және тұрмыс.-1989.-№4.- 15 б.

Тасымбеков А. Қарлаг қасіреті немесе «қалың елім қазағым»... //Заң газеті.- 1997.- №22 (мамыр).

Темірбеков М. Степлаг: өлкедегі қапастар жүйесі: 31 мамыр - Саяси қуғын-сүргін құрбандарын еске алу күні // Сарыарқа.- Жезқазған, 2007.- 25 мамыр(№21).-5 б.

Шаймұқанова Р.А. Қарлаг тұтқынындағы оқымысты ғалымдардың ғылыми - зерттеу жұмыстары // Қарағанды университетінің хабаршысы. Тарих, философия, құқық сериясы.- Қарағанды, 2005.- №3.-84-89 б.

Шаймұханов Д.А Азапты мекен – Қарлаг // Орт.Қазақстан.- 1990. – 12,13,16,17 қаңтар.

Шаймұханов Д.А. Қарлаг / Д.А.Шаймұханов, С.Д.Шаймұханова.- Алматы, 1997.- 104 бет.

Шаймұханов Д.А. Қарлаг:[1.Қарлаг-Гулагтың филиалы; Қарлагтың құрылуы мен дамуы] //Орт.Қазақстан.- 1997.- 25,29 қаңтар, 8,12,15,19,26 ақпан.

2001 ҚР тәуелсіздігінің 10 жылдығы атындағы этнопаркке 10 жыл

«Тәуелсіздіктің он жылдығына – 10 игі іс» деген Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың бастамасын бүкіл республика халқы қолдап, жер-жерлерде түрлі шаралар атқарылды. Қарағанды қаласының Оңтүстік-Шығыс бөлігіндегі көп жылдан бері бос жатқан далада жаңа парк салынды. Бұл этнопарк 36,5 гектар алқапты алып жатыр. Бұл Қарағанды облысының кішірейтілген көрінісі. Мұнда барлық қалалар мен аудандар, оладың өсімдік және жануарлар дүниесі, шаруашылық ерекшеліктері бейнеленген. Этнопаркты облыс тарихынан, оның табиғаты мен өнеркәсібінен, мәдениетінен мәлімет беретін ашық аспан астындағы мұражай деуге болады.

Этносаябақтың құрылысына бюджеттен ақша бөлінген жоқ. Ол – жеке кәсіпкерлердің, коммерциялық ұйымдардың, бюджеттік есес кәсіпорындардың күшімен және сенбіліктер ұйымдастыру арқылы «халықтық құрылысы» әдісімен салынды.

Бұл кешеннің архитектуралық жобасын жасағандар: қарағандылық сәулетшілер Ж.Әлтаев, Н.Ыбырайымов, Н.Әубәкіров.

Саябақтың ішінде мәдени шаралар, концерт, дикотека өткізетін, демалған жұрт тізе бүгетін орындықтар, қыдыратын жолдар, балалардың ойнайтын «Ертегі даласы», спорт алаңдары, аттракциондар, тамақтанатын кафелар орналасқан. Саябақтың бір шетінде екі көшенің қиылысына облыстық суретшілер өоғамы қызметкерлерінің жасаған «Сүйінші» мүсіні орын тепкен.

Этносаябаққа келушілер біздің облыстың алыс түпкірін араламай-ақ, оның табиғат ерекшеліктерімен танысып, мәліметтер жинай алады. Осы тұрғыдан келген өз өлкесінің тарихын білгісі келетін жастарға таптырмас демалыс орталығы. Бір жағынан демалыс, бір жағынан өз өлкеңді танып білуге мүмкіндік. Қолдан жасалған этносаябақтағы мүсіндер Дешті Қыпшақ жерінің шекараларына қойылған тас мүміндерге өте ұқсас. Олар сан түрлі. Қолына сұңқар ұстаған жауынгер, әйелдер мүсіндерін көруге болады. Қарқаралы, Ақбастау, Қызыларай тауларының маңында «қызтас», «келінтас», «кемпіртас» мүсіндері қойылған.

Ұлытауда үш жүздің бірігуін білдіретін таңба салынған. Тасқа қашалған бұл таңбаны Ұлытау павильонынан көруге болады.

Этносаябақта Ұлытау мен Қарқаралыдан басқа Жезқазған, Балқаш, Теміртау, Қарағанды, Саран павильондарын, Приозерск қаласы тұрғызған әскери қалашықты көре аламыз.

Тәуелсіздік пен еркіндікті білдіретін «Сүйінші» композициялық мүсіннің биіктігі 25 метр, 12 қырлы стелланың үстіне орнатылған арғымақ Сарыарқаның кең даласында көсіле шауып, құстай ұшып келеді. Аттың үстіндегі адам қолын көтеріп тәуелсіздік туралы қуанышты хабарды жеткізуге асығып, сүйінші сұрап келе жатқан сияқты. Стелланың авторлары Ж.Молдабеков және Б.Тайталиев.

Әдебиеттер:

- Абдолла Қ. Аллеяға ақ қайың отырғызды // Орт.Қазақстан. - 2009. - 15 қазан (№ 157). – 1 б.
- Айтуғанова А. Қайрат Талдыбаев: "Саябақ - мегаполистің ажырамас бөлігі" // Орт.Қазақстан.- 2003.- 23 тамыз.-5 б.
- Әбдіәкімов Ә. Қарағанды этнопаркi- қала мәдениетіндегі тың бастама: музей өмірі // Қазақстан музейлері.- 2003.- N1(2).-34-37 б.
- Қарағанды облысы Тәуелсіздіктің он жылдығына он игі іс / құраст. Ә. Әбдіәкімов, 2001 90 б.
- Қарағанды. Қарағанды облысы: энциклопедия / ред. А. А. Абдулин, 2006. - 584 б.
- Мүбәрәкұлы Б. Қала күнін қалай өтті? // Орт.Қазақстан.- 2002.-13 ақпан
- Нұрша Р. Саябақ сәнденіп келеді // Орт.Қазақстан.- 2001.-25 шілде
- Сексенұлы С. Көпшіліктің күшімен салынған этносаябақ: Тәуелсіздіктің он жылыдығына - 10 игі іс // Орт.Қазақстан.- 2001.-3 қараша

2001 Астанаға «Отан қорғаушылар» монументін орнатқанына 10 жыл

Астана тұрғындары мен қонақтарының көз қуанышына айналған «Отан қорғаушылар» мемориалы Астанадағы «Манас» паркінің дәл ортасында тұр. Оны Тәуелсіздіктің он жылдығына қарағандылықтардың толық өз күштерімен жасап, Елордаға сыйлағанын екінің бірі біледі.

«Отан қорғаушылар» мемориалының биіктігі 37 метр. Бидай масақтарының айқасқан дестесін бейнелейтін стелланың төменгі тұсында диаметрі 6 метрлік шар орнатылған. Шардың алдыңғы жағында қос қолдап тостаған ұстаған «Ана» бейнеленген. Ол сусын ұсынып, қонақтарын қарсы алып тұрған тәрізді. Бұл халқымыздың қонақжайлылығын аңғартады. Немесе ол сусын беріп, ұлын майданға шығарып тұрған ананы бейнелейді. Қалай десек те Ананы құрмет тұтатын халықтың ұғым-нанымына сай келеді. Ал шардың екінші жартасына қазақ даласының көріністері салынған. Сол жақ беттегі барельфке ежелгі байрақ ұстаған қазақ батырларының, ел қорғаған жауынгерлерінің, халқымыздың басынан өткен шапқыншылық заманының көріністері бедерленген. Оң жақтағы барельфке Ұлы Отан соғысы тұсындағы солдаттар, әр халықтың өкілдері сол тұстағы қару-жарақпен көрсетілген. Ал «Мәңгілік алау» батырдың қалқаны іспеттес, әрі оты шырағдан арқылы жанып тұр. Оның бедер тақтасына алтын әріптермен «Отан бірдің тілегі бір, жүрегі бір» деген даналық сөз жазылған.

Ескерткіш жобасын жасауға ат салысқандар: суретші Әлиақпаров Мақаш Тыныштықбайұлы, мүсінші Баймұқашев Юрий, сәулетші Бақтыбай Тайталиев және Қарағанды облыстық Суретшілер одағының көркемсурет өндірістік комбинатының директоры Александр Курыцин, инженер-конструктор В.Троценко. т.б.

Ескерткіш жасаудың негізгі жұмыстары «Қаркенмаш» заводының №1 механикалық құрастыру цехында атқарылды. Металл конструкцияларын монтаждау «Имстальком» АҚ-ға жүктелді. Жалпы биіктігі 37,5 метр монументтің металл қаңқасы 3 бөлікке бөлініп, әрбіреуі 12 метр болады деп белгіленді. Бұлар «Имстальком» АҚ металл конструкция заводында дайындалды. Ал «Промстройпроект» институтында жасалған қола қаңылтыр осы темір дінгекке кигізілді. Мемориалдың металл дінгегінің салмағы 55 тонна, қоладан жасалған бөліктері 60 тонна, ал әрбір барельфтің әрқайсысы 10 тонна болатын алып ескерткіштің бөлшектері Астанаға жөнелтілді. Бұл ескерткіштің тұратын жерін астаналықтар қара мрамормен, барельфтің сыртын қызыл мрамормен қаптап, тұғырды және оның маңын коғаландыру жұмыстарымен айналысты.

Қысқа мерзімде жүздеген қарағандылықтардың бірлескен әрекетінің арқасында «Отан қорғаушылар» мемориалы 2001 жылы 9 мамыр Жеңіс күні салтанатты жағдайда ашылды.

Әдебиеттер:

- Досжан Д. Президенттің назары // Орт.Қазақстан.- 2003.- 13 наурыз.-2, 3 б.
- Досжан Д. Тәуелсіздік - тәтті сөз емес... // Орт.Қазақстан.- 2001.- 7 сәуір
- Жанғожин А. Астана - Қарағанды іскерлік көпірі ашылды // Орт.Қазақстан.- 2001.-28 наурыз
- Жанғожин А. Астана - Қарағанды іскерлік байланыс нығая береді // Орт.Қазақстан.- 2001.-31 наурыз
- Жанғожин А. Астана: алып дінгек алыстан қол бұлғайды /М.Сембай //Орт.Қазақстан.- 2001.-14 сәуір
- Жанғожин А. Астаналықтар қонаққа шақырылды // Орт.Қазақстан.- 2001.-3 наурыз
- Жанғожин А. Көмірлі Қарағандының көрікті тартуы: ["Отан қорғаушылар" архитектуралық көркемдік композициясы салтанатты ашылуы] //Орт.Қазақстан.- 2001.-12 мамыр
- Жанғожин А. Қарағанды: қолдан құйылған күдірет // Орт.Қазақстан.- 2001.-14 сәуір
- Жанғожин А. Мереке күндері де толассыз: Жыл обьктісі // Орт.Қазақстан.- 2001.-10 наурыз
- Жанғожин А. Мүсіндер осында сомдалады // Орт.Қазақстан.- 2001.-24 ақпан
- Жанғожин А. "Отан қорғаушылар" мемориалы: жұмыс кестеге сәйкес орындалуда: Облыс әкімшілігінде // Орт.Қазақстан.- 2001.- 27 қаңтар

Жанғожин А. Астана біздің жүрегімізде: Қазыналы қарашаңырақ /Е.Лұқпан //Орт.Қазақстан.- 2004.- 5 ақпан.-4 б.

Лұқпан Е. Қарағандылықтардың Астанаға тартуы: Тәуелсіздік жылнамасы // Орт.Қазақстан.- 2001.-5 желтоқсан

Назарбаев Н. Облыс жағдайы оңалып келеді: [Елбасы 23 желт. Қарағандыда болып жұртпен жүздесті] // Орт.Қазақстан.- 2000.-27 желт.

Сексенұлы С. Астанада асқақтаған мемориал: Тәуелсіздіктің он жылдығына - 10 игі іс // Орт.Қазақстан.- 2001.-7 қараша

Үндеу: Жыл объектісі // Орт.Қазақстан.- 2001.-14 наурыз

Анықтамасыз және тізімсіз қосымша даталар

7 ақпан 1931	Жазушы Юрия Михайлович Герттың туғанына 80 жыл
Ақпан 2001	«Жарқын» жасөспірімдер үйінің ашылғанына 10 жыл
8 наурыз 1901	Қазақстанның халық артисі, әнші, қазақ композиторы М.Ержановтың туғанына 110 жыл
25 наурыз 1866	Қазақстанның қоғам қайраткері, ғалым, публицист Әлихан Бөкейхановтың туғанына 145 жыл
9 сәуір 1946	Жазушы, профессор Теңізбай Нәбиұлы Рахымжановтың туғанына 65 жыл
14 сәуір 1901	Өлкетанушы Леонид Федорович Семеновтың туғанына 110 жыл
Сәуір 1931	Тау-кен техникумыны құрылғанына 75 жыл (қазіргі Қарағанды техникалық колледж)
17 маусым 1946	Токаревка поселкесінің құрылғанына 65 жыл
21 маусым 1966	Қарағанды экономикалық университетінің құрылғанына 45 жыл
14 шілде 1911	Жазушы А.И. Брагиннің туғанына 100 жыл
15 тамыз 1906	Ғалым, биология ғылымының докторы Кәрім Мыңбаевтың туғанына 105 жыл
1 қыркүйек 1976	Қарағанды облыстық Ж.К.Бектұров атындағы жасөспірімдер кітапханасының құрылғанына 35 жыл
6 қыркүйек 1906	Жазушы, ғалым-әдебиеттанушы, аудармашы Сейділ Талжановтың туғанына 105 жыл
11 қыркүйек 1931	«Большевистская кочегарка» («Индустриальная Караганда») газетінің шығуына 80 жыл
3 қазан 1946	Жазушы Алдан Смайыловтың туғанына 65 жыл
4 қазан 1931	«Қарағанды пролетариаты» («Орталық Қазақстан») газетінің шығуына 80 жыл
10 қазан 1906	Ақын Николай Ильич Титовтың туғанына 105 жыл
7 қараша 1876	Қоғам қайраткері, заңгер, құқық магистрі Жақып Ақбаевтың туғанына 135 жыл
7 қараша 1931	Қарағандыда алғашқы радиохабардың эфирге шығуына 80 жыл
16 қараша 1936	Облыстық қаржы басқармасының құрылғанына 75 жыл
16 қараша 2001	«Валют-транзит» ҚӨҚ қаржы супермаркетінің ашылғанына 10 жыл
20 қараша 1931	«Донбасс – Қарағанды» камқорлық қозғалысының басталуына 80 жыл

Қараша 1976	Қарағанды педагогикалық училищесінің құрылғанына 35 жыл (қазіргі Қарағанды гуманитарлық колледж)
20 желтоқсан 1916	Жазушы Мұқан Иманжановтың туғанына 95 жыл
1856	Қарағандыбасы жайлауында көмірдің өндіріле бастағанына 155 жыл
1881	Көмірші-геолог Александр Александрович Гапеевтың туғанына 130 жыл
1891	Қазақтың тұңғыш математигі Ә.Ермековтың туғанына 110 жыл
1896	Қоғам қайраткері және публицист Абдолла Асылбековтың туғанына 110 жыл
1856	Ұстаз, ағартушы кәсіби дәрігер Бижан Хасеннің туғанына 155 жыл
1906	Көрнекті голог-ғалым Ақжан Жақсыбекұлы Машановтың туғанына 105 жыл
1916	Жазушы Баубек Бұлқышевтың туғанына 95 жыл
1926	Этнограф, музыкант Александр Викторович Затаевичтың Қарқаралы уезіне келгеніне 85 жыл
1926	Әнші, актриса Қайныкен Әлімбаеваның туғанына 85 жыл
1926	Жазушы Михаил Семенович Бродскийдің туғанына 85 жыл
1931	Ақтоғай ауданының құрылуына 80 жыл
1931	Қарағанды темір жолының іске қосылуына 80 жыл
1956	Қарағанды кондитер фабрикасының құрылғанына 55 жыл
1956	Қазақстан Жазушылар Одағының Қарағанды облысаралық бөлімшесінің құрылғанына 55 жыл
1971	Айтыскер ақын Аманжол Әлтаевтың туғанына 40 жыл
2001	«Көгілдір тоғандар» шағын ауданында салынған алдағы ғасыр мектебіне 10 жыл

Құрастырған: **Телпекбаева С.О.** өлкетану бөлімі және цифрлау лабораториясының меңгерушісі